

Speranța Farca

Grădinița mea favorită

GHIDUL PĂRINȚILOR ȘI EDUCATOARELOR

Speranța Farca

Grădinița mea favorită!

Ghidul părinților și educatoarelor

Lucrarea este inspirată din datele cercetărilor realizate în decursul timpului (1995–2010) în cadrul Institutului de Științe ale Educației.

Speranța Farca

Psihanalist

- Doctor în Științele Educației
- Cercetător la Institutul de Științe ale Educației
- Cadru didactic universitar asociat la Universitatea de Arte București

- Autoare a cărților:
 - *Cele patru vârste ale Eului (Cum devenim părinți)*
Editura Trei, București, 2003
 - *Ce trăiește copilul și ce simte mama lui*
Editura Trei, București, 2009
 - *Cum întâmpinăm copilul ca părinți, bunici, medici și educatori*
Editura Trei, București, 2010

Mulțumiri:

- Cadrelor didactice de la: Grădinița Nr. 111, Grădinița Nr. 209, Grădinița Nr. 41, Grădinița Nr. 57 (sector 6, București)
- Primului meu pacient, M., care la 4 ani, în anul 1995, într-un joc de cuvinte și-a numit grădinița: „grădinița mea favorită”. Prin această expresie își arăta afecțiunea pentru grădinița lui situată în zona „Favorit”.
- Tuturor celor ce contribuie ca această instituție să fie „grădinița favorită” a copiilor care o frecventează.

Cui îi folosește acest Ghid?

Părinților

Adesea, când se hotărăsc să-și înscrie copilul la grădiniță, părinții se întreabă:

- Când ar fi cel mai bine să înceapă grădinița?
- Cum aş putea să-l pregătesc pentru a face ușoară această trecere?
- La ce mă pot aștepta din partea grădiniței?

Părinții continuă a se întreba și după ce copilul s-a acomodat cu grădinița:

- Cum ar trebui să relaționez cu educatoarea copilului meu?
- Ce să fac atunci când condițiile impuse de grădiniță îmi par nepotrivite?
- Cum să comunic mai bine cu ceilalți părinți?

Sunt întrebări la care fiecare părinte răspunde în felul său. Însă, părinților le poate fi de ajutor o privire din afară a propriilor trăiri, o înțelegere a nevoilor copilului, precum și o cunoaștere a specificului grădiniței.

Educatoarelor

Munca educatoarelor poate fi dificilă, stresantă, epuizantă, nevrozantă, sau poate fi o oază de „tinerețe fără bătrânețe”, un spațiu de recreere și joc, de bună dispoziție și liniște. Depinde de felul de a fi al educatoarei, de pregătirea ei și de înțelegerea pe care o are asupra profesiei sale.

Poate că aici, unele educatoare vor găsi repere care să le ajute să alunge stresul din profesia lor, să-și facă munca mai plăcută și mai eficientă.

Directoarelor de grădiniță, inspectorilor

Conducătorii acestei instituții pot aduce grădinița la nivelul cerințelor societății actuale fără costuri sau schimbări fundamentale. Cu eforturi minime, dar cu o radicală schimbare de percepție, grădinița ar putea deveni o parte importantă și necesară a comunității în care trăiește copilul.

Specialiștilor în educație timpurie

Putem ajuta copilul în dezvoltarea sa doar dacă îl cunoaștem suficient, dacă îi ascultăm și înțelegem pe el și pe părinții lui. Pentru o astfel de cunoaștere, raportarea prea riguroasă la standarde și repere generalizatoare nu face decât să ne încurce, să creeze iluzia unei științe.

Nevoia copilului de comunitate

Copilul este un membru plin al familiei sale, el modifică structura acesteia încă de când este în uter.

Vârsta, sexul, numărul și personalitatea copiilor influențează, și ele, preocupările părinților.

Odată cu nașterea copilului se „nasc” și părinții lui. Adulții devin și evoluează ca părinți în raport cu copilul lor, învață și cresc împreună.

Astfel, o mamă de bebeluș va fi altfel față de mama unui adolescent; tot așa cum va avea niște așteptări de la fetiță și altele de la băiat; unele de la copilul sănătos și altele în momentele de oboseală sau boală.

Disponibilitatea părintelui diferă și în funcție de implicarea lui în activități profesionale și sociale, de starea lui de sănătate și de nivelul satisfacției în familia sa.

Felul de a fi al copilului, modul lui de a se impune în familie contează, de asemenea. În funcție de exprimarea copilului se construiește răspunsul părintelui și se reconfigurează familia. Este un fapt ușor de constatat de către orice părinte care are mai mulți copii: deși îi iubește pe toți la fel de mult, se descoperă comportându-se cu fiecare diferit, în funcție de personalitatea lor.

Părinții parcurg, împreună cu fiecare dintre copiii lor, drumul creșterii și dezvoltării, transformându-se, învățând, evoluând.

Intrarea la grădiniță a copilului, ca primă „ieșire în lume”, presupune un proces de separare la care participă și părinții lui. Oricum, până la această

etapă ei au parcurs deja un drum împreună, au o istorie și o experiență a unor separări care acum se pot reactualiza (nașterea, înțărirea, reînceperea serviciului de către mamă).

Copilul mic – nevoi și limite specifice

Fiecare etapă din dezvoltarea copilului are cerințele proprii și necesită un mediu specific.

Așa cum fătul nu poate trăi netraumatic în afara uterului înainte de nouă luni (când se poate declanșa nașterea), nici copilul foarte mic nu poate ieși mai devreme din cadrul mediului familial, atât de necesar primilor lui ani de viață (3, 4 ani). În educație se vedește că toate se petrec la timpul lor, cu chibzuință și așezare.

După depășirea etapei de nou-născut, bebelușul se află fascinat de fețele oamenilor, mai ales de fețele altor copii care îi oferă posibilitatea ogîndirii. El are nevoie de interacțiuni sociale, cu condiția de a dispune de un spațiu asigurator (brațele mamei, casa proprie, leagănul sau căruciorul) și de un timp limitat personal (când obosește psihic, copilul să se poată retrage).

Bebeluşul însuși inițiază contacte (privind, gîngurind, zîmbind) și tot el le va pune capăt atunci când nu le mai dorește (adoarme, își ascunde fața, plînge).

Bebeluşul (copilul până în 3 ani), deși are nevoie de interacțiuni sociale, nu le poate suporta dacă nu există o persoană adultă de sprijin care să fie atentă la semnalele sale.

Odată cu achiziționarea mersului biped, copilul își începe explorarea mediului natural și social. Acum va putea stabili el însuși relații de la egal la egal cu alți copii.

Copilul care învață să meargă experimentează începutul independenței corporale (descoperind cum își poate controla trupul cu funcțiile sale) și al unei independențe sociale (poate iniția și întrerupe relații).

Pentru exersarea independenței sale, copilul mic are nevoie de adăpostul asigurator al unui adult de referință. Adultul are rolul de a încuraja, de a proteja și de a sesiza când copilul este prea obosit de aceste interacțiuni și când are nevoie de retragerea în spațiul său personal.

Orice bebeluș (care nu este nou-născut) sănătos, cu părinți sociabili, este dornic de a fi împreună cu alții ca el.

Părinții îi oferă copilului o imagine influențată de iubirea, amărăciunile, grijile, speranțele și așteptările lor. La aceasta, este important, să se adauge complementar și o imagine a celorlalți copii, mai aproape de felul lui de a percepe lumea și viața, mai aproape de nevoile, greutățile, mirările și interesele sale.

Copilul mic, dacă se simte în siguranță, are capacitatea de a interacționa spontan cu alți copii. El se joacă cu ceilalți, îi observă, preia comportamente – trăiește intens.

Pentru un copil mic, obiectele și hrana sunt elemente de intermediere a relațiilor. El ia și dă obiecte, pofteste să mănânce ce vede la alt copil, vrea jucăria altuia.

Faptul că un bebeluș se întinde către biscuitul altui copil este un semn al dorinței de interacțiune. Biscuiții banali și neinteresanți, devin adevărate bunătăți dacă sunt văzuți în mâna unui alt copil. Un copil oferă biscuiți, primește sticksuri și gata prietenia. Mamele înțeleg aceasta și pleacă în parc cu tolba plină de mâncare ce poate fi împărțită.

Forma incipientă a nevoii de comunicare a copilului mic cu cineva apare sub forma dorinței de a avea ce are el. Smulgând din mâna altui copil mâncarea sau jucăria, îi face un „compliment” pasional! Mamele identifică intenția pozitivă din acest tip de exprimare și o mediază pentru ca încet, încet să se apropie de o comunicare socială cu respectarea dreptului celuilalt.

Disponibilitatea de interacțiune cu ceilalți a copilului există încă de când este bebeluș, dar ea are nevoie de mediere maternă pentru a se adecva regulilor comunității.

Medierea maternă înseamnă atenție, înțelegere și model pentru a ajuta copilul să treacă de la o exprimare spontană către una acceptabilă social.

Copilul va putea „ieși în lume” singur, abia după ce a interiorizat suficient atitudinea socială a mamei.

Momentul intrării în social, al „trecerii pragului casei”, este foarte important pentru devenirea ulterioară și de aceea n-ar trebui ratat din grabă sau nebăgare de seamă. Acest moment ține de nivelul dezvoltării afective a copilului, de capacitatea sa de independență și nu de vârsta fizică.

Odată sesizat, în mod individualizat, momentul propice intrării în social, aceasta poate fi organizat lin, treptat, cu reveniri și pauze.

Putem înțelege această nevoie a copilului de pauze și revenire dacă ne gândim la faptul că și noi, adulții ne organizăm ieșiri din tumultul social seara când ne retragem la adăpostul intim al casei, la sfârșit de săptămână și în vacanțe. Este normal ca aceste perioade să fie mai dese și mai mari la copil.

J. J. Rousseau ne atrage atenția că un copil nu este un adult în miniatură; parafrazându-l, putem spune că niciun bebeluș nu este un preșcolar mai mic.

Fiecare vârstă își are caracteristicile ei și, este important să ținem seama de ele, să conștientizăm că graba noastră nu duce la creșterea mai rapidă a copilului, ci la sărirea unor etape esențiale în devenirea lui.

În raport cu toate acestea vedem cum Creșa nu este o opțiune prea fericită. Aici copilul ar fi forțat să suporte o colectivitate de congeneri într-un mod impropriu vârstei sale (fără capacitatea de a limita timpul în funcție de necesități, fără o persoană adultă proprie de asigurare, fără un spațiu doar al său pentru retragere).

Un copil lăsat la creșă pentru o perioadă de 8–10 ore vine acasă doar ca să doarmă, el nu are timp suficient pentru a relua cu părinții săi ceea ce s-a petrecut peste zi și nici nu are șansa de a face trecerea de la corpul mamei către corpul casei (ca spațiu personal asigurator).

Casa, pentru copil, este un corp al mamei de care poate dispune și în absența ei. Casa copilului este un spațiu impregnat de prezența maternă, dar care permite reconfigurarea în termeni proprii (prin jucăriile răspândite, urmele de mâncare și creioane).

Spațiul unei instituții, oricât de mare și bine organizat, nu poate avea coordonatele casei materne și de aceea copilul se simte lesne pierdut, abandonat, în pericol de a avea manifestări de hospitalism (despre care ne vorbește R. Spitz).

Copilul semnalează specific când o experiență nu i se potrivește, arătând că ar trebui găsite alte soluții. El țipă, se zbate și nu vrea să fie lăsat la creșă, dar dacă nimeni nu îl ascultă, va „obișnui”. Este o liniștire din deznădejde care înseamnă o pierdere în planul evoluției afective (în privința atașamentului, a echilibrului emoțional, a posibilității de maturizare). Din această perspectivă nu ne va mira o adolescență zbuciumată, nici instabilitatea profesională și în alegerea unui partener de viață și nici problemele de atașament față de propriii copii.

Creșa, indiferent de mediul minunat pe care îl poate oferi, de competențele și pregătirea cadrelor didactice, nu poate satisface nevoile unui copil mic.

O instituție, oricât de luminoasă și de pregătită, nu poate înlocui mama și casa copilului.

Insist asupra acestui lucru, deoarece, în plină perioadă de renunțare la industrialism, găsim „experți” care consideră creșa o rezolvare a problemelor educației timpurii.

Creșa este și ea o soluție, așa cum și orfelinatele sunt una, dar în situație extremă și nu o variantă recomandabilă atunci cât ar putea fi explorate altele posibile.

Bineînțeles că, ideal ar fi ca mama să-și poată dedica o mare parte din timp copilului, iar soluțiile de asistență socială ar trebui să pornească de la această premisă (și nu de la investiții în instituții bine organizate care să „cazeze” copilul cât mai confortabil, cu educatori cât mai bine pregătiți și pe o perioadă cât mai mare).

În evoluția sa către independență, copilul face trecerea de la „corpul mamei”, către „corpul casei”. Astfel, casa devine foarte importantă, mai ales în perioadele de absență a mamei. Deci, o soluție bună ar fi și aceea în care copilul mic rămâne în spațiul casei sale cu o bunică, cu o bonă, cu o altă mămică, cu o vecină, cu cineva care i se dedică. Nici variantele acestea nu sunt fără cusur, deoarece este foarte important ca persoanele de îngrijire să fie în acord afectiv cu mama copilului, stabile și echilibrate, cu un rol bine determinat pe termen lung.

O altă soluție pentru mamele care doresc să și lucreze până la împlinirea „vârstei sociale” a copilului, ar putea fi o asociere ad-hoc de 3–4 familii în care părinții stau pe rând cu copiii.

Opțiunile mamelor sunt variate, toate au avantaje și dezavantaje, esențial este ca alegerea uneia dintre acestea să se facă plecând de la cunoașterea și înțelegerea nevoilor de dezvoltare specifice copilului mic.

Copilul preșcolar și mediul său educativ

Pe măsură ce crește, copilul are mare nevoie de un mediu constant de manifestare în afara familiei unde să-și exerseze în siguranță „ființa socială”.

Abia acum este momentul intrării în colectivitate, dar nici așa, grădinița nu poate fi un substitut pentru familia și casa de care copilul are în continuare nevoie pentru cea mai mare parte din zi. Programul de grădiniță al copilului nu poate nicicum coincide cu programul de serviciu al părintelui (dacă acesta lucrează 8 ore).

Mediul educativ în care trăiește copilul oferă suportul necesar dezvoltării. Forța pentru creștere este internă și îi aparține copilului, dar, pentru o dezvoltare armonioasă, este nevoie de un mediu asigurator, constant, coerent și propice de care el să beneficieze în mod firesc. Acest mediu se construiește din relația tuturor influențelor educative și de aceea este într-o dinamică permanentă.

Mediul educativ pentru copilul preșcolar este susținut de către familie, grădiniță, comunitate și de relația ce se stabilește între acestea.

Pentru copilul preșcolar, mediul educativ se compune din spațiul familial (casa personală și casa rudelor apropiate), spațiul comunității din care face parte și spațiul grădiniței.

Familia

În familie, fiecare membru este special, are rolul său și, în raport cu ceilalți, își constituie o identitate specifică. Aici sunt valorizate diferențele, iar fiecare este important și indispensabil.

Familia există și se structurează prin caracteristicile membrilor ei, evoluează împreună cu aceștia, integrează schimbările din viața lor și se lasă modificată de fiecare.

Pentru copil, familia este reprezentată de acei oameni cu care împarte spațiul locuinței și care participă la satisfacerea nevoilor lui. Copilul însă își aproprie lesne spații și persoane, devenind capabil de a-și extinde familia și peste granițele casei sale, la rude, vecini, îngrijitori, educatori (toți cei care participă la educația și creșterea lui).

Casa copilului este mediul în care el crește și se dezvoltă în siguranță, este locul de odihnă și retragere, locul explorării și al construcției de sine.

Casa este un „corp matern”, un spațiu intim pe care copilul nu-l împarte decât cu oameni foarte apropiați afectiv, care își lasă amprenta asupra devenirii lui. Toți ceilalți vin și pleacă, străduindu-se să deranjeze cât mai puțin (adesea „cadoul–ofrandă” adus copilului de către musafir, arată cine este „zeul” și uneori chiar „zmeul” locului).

Una dintre fetele mele, pe la 2 ani, a fost foarte supărată pe zugravul care a acoperit o pată de pe peretele casei. Când venea cineva necunoscut spunea cu dispreț: „E zugravul care mi-a luat pata!”

Copilul ține la integritatea casei sale așa cum o știe, dar nu ezită să-și aproprie spații și să-și creeze obiceiuri în casele oamenilor dragi lui unde merge des.

În casa bunicilor, apărându-și spațiul personal, copiii dau adesea indicații răspicate, manifestându-și teritorialitatea: „Mamaie, să nu te apropii de colțul meu cu jucării, să le lași așa până vin eu săptămâna viitoare!”

Comunitatea

Participarea la comunitate îi permite copilului să pășească dincolo de „pragul casei” în condiții de siguranță. Aici se află printre semenii care nu-i sunt intimi. Relațiile sunt mai puțin afectivizate și au detașarea unei comunicări sociale.

Comunitatea îi oferă copilului posibilitatea de a experimenta o imagine de sine mai realistă (nu prea încărcată afectiv), precum și șansa de a stabili relații personale pe care să le poată gestiona el însuși.

Prin comunitate, copilul poate obține opusul individualității: starea de apartenență la grup. Comuniunea cu ceilalți asemenea îi oferă omului forță, stabilitate și siguranță.

Spațiul familial este propice pentru manifestarea individualității. Așa se face că, aici, copilul își găsește o nișă proprie, diferită de a celorlalți.

Dacă fratele cântă la pian, iar sora pictează, el va adora să citească. Dacă fratele o ajută pe mama la curățenie, iar sora la bucătărie, el poate alege să le dea de lucru tuturor. E o glumă care își are realitatea ei.

La grădinița-comunitate, copilul este dominat de o dorință complementară, aceea de a fi la fel cu ceilalți (de a se îmbrăca la fel, de a vorbi și de a se purta la fel), de a fi anticipabil și de a putea anticipa.

O fetiță refuza să mai meargă la grădiniță după primele zile, când părea că s-a simțit bine. După discuția cu ea, motivele au apărut foarte clar: voia să-i facă mamei pe plac, să se îmbrace așa cum dorea ea, dar colegele aveau cipici și nu pantofi de sport, aveau fustițe și nu trening, iar ea ar fi vrut să fie „ca și celelalte fetițe” (O.L., de 3 ani).

Grădinița

Grădinița este spațiul modern pentru satisfacerea nevoilor de comunitate ale copilului orășean (care nu dispune de comunitatea satului în care să-și găsească locul în grupul de congeneri). De aceea, devine foarte importantă funcția de socializare, de ieșire în lume, de stabilire a apartenenței la un grup de copii.

Pentru mediul sătesc, grădinița nu îndeplinește aceeași funcție, deoarece copilul deja dispune de o comunitate încheagată. La sat însă grădinița are rolul de asigurare a unui bun start școlar. Dar și aici, atunci când copilul petrece mult timp în grădiniță, funcția de comunitate constantă de congeneri este importantă.

Grădinița răspunde unor funcții educative foarte diferite în funcție de mediul în care ea se află, de aceea poate că și curriculumul educativ ar trebui să poată ține seama de aceasta.

Grădinița, ca orice comunitate, îi precede pe membrii ei și va supraviețui plecării acestora.

O comunitate se bazează pe asemănarea dintre oameni (vârstă, proximitate a locuinței, așteptări ale părinților, nivel socio-financiar), are o istorie a sa, ritualuri și scopuri specifice.

Dacă individual, un membru al unei comunități își pierde similitudinea cu ceilalți, se vede necesară schimbarea grupului cu altul mai apropiat de noile caracteristici.

Acesta este unul dintre motivele pentru care este foarte dificilă integrarea copiilor cu nevoi speciale. Ideea de educație incluzivă este salutară, dar face

abstracție de structura fundamentală a unei comunități: asemănarea.

Acum câteva zeci de ani, copiii supraponderali și cei cu ochelari erau respinși de către colegii lor. Acum, nemaifiind o raritate, ei sunt acceptați, respinși fiind copiii cu dizabilități sau cu tulburări de comportament.

Copiii dintr-un grup îi resping pe cei care nu sunt asemenea pentru faptul că atentează la integritatea și unitatea grupului și nu din răutate sau lipsă de compasiune. Chiar dacă această respingere nu ar exista, copiii au nevoie ei înșiși să se integreze în grupuri „asemenea” și se autoexclud din cele în care nu se potrivesc.

Într-un grup, este foarte important ca fiecare să se simtă „la fel cu ceilalți”. Astfel, generoasa „integrare” a celor neasemănători poate fi ca buna intenție din pavajul iadului.

De aceea, consider mult mai benefică, pentru copiii cu dizabilități sau cu talente și preocupări speciale, posibilitatea de a activa în grupuri cu cei asemenea după prototipul găștii năzdrăvanilor, clubului matematicienilor, cercului naturaliștilor, echipei de fotbal etc.

Atunci când nu sunt situații speciale, vârsta este criteriul cel mai general al constituirii asemănării dintr-un grup. Când crește, fiecare copil își vede necesară schimbarea grupului cu care nu se mai potrivește pentru a accede la o comunitate mai adecvată. Grădinița este schimbată cu școala, școala cu liceul, liceul cu facultatea.

Nevoia de similitudine în cadrul unui grup este general-umană și nu ține de copilărie.

La nivelul învățământului superior am putut constata cum studenții îi evitau pe cei care urmau cursurile odată cu ei, dar la o vârstă mai înaintată. Chiar dacă îi apreciau pe colegii mai vârstnici, nu-i invitau la petreceri sau reuniuni. Aceștia, aveau grupul lor și se întâlneau fără a-i chema pe colegii mai tineri.

Nevoia de a fi ca toți ceilalți, este o primă formă de socializare și apare odată cu intrarea copilului la grădiniță.

Copilul făcea parte din „grupul mamelor cu copii mici”, iar grădinița îi oferă posibilitatea de a părăsi unitatea cu mama. Nu e de mirare că acum copilul se simte „mare”, „în rândul lumii” și că este tare dornic să respecte tot ce identifică a fi normă socială.

Este primul pas către formarea conștiinței civice, către politețe și socializare. Este o etapă importantă în care copilul are nevoie de încurajarea părinților chiar dacă, din exces de spirit civic, el detronează și se împotrivește obiceiurilor familiale.

Copilul începe să impună acasă regulile grădiniței și „Doamna” apare adesea ca exemplu de comportament social: „Nu e frumos să vorbiți la masă, am învățat asta la grădiniță!”; „Doamna a spus că fructele se mănâncă după masă, nu înainte”.

E nevoie de înțelepciunea familiei care, prin membrii săi, admite să decadă din starea de univers unic pentru copil.

Mama rămâne la fel de iubită de copilul său chiar dacă „Doamna are tot timpul dreptate”; tatălui nu i se știrbește deloc autoritatea atunci când admite să se supună regulilor grădiniței, foarte importante pentru copil. Ambii trebuie să admită, ca pentru o perioadă, să își piardă intimitatea căminului care devine un spațiu public prin poveștile amănunțite ale copilului care „spune din casă”

– Doamna a zis că se mai întâmplă între adulți atunci când i-am povestit cum ai țipat la mama aseară!
– Cum am țipat aseară?
– N-ai spus tu că nu mai găsești nicio cămașă călcată în toată casa?!
– Ăăă... mda...!”
(discuție între tatăl M.L., de 31 de ani, și fiul său S.L., de 4 ani).

Grădinița doar completează universul familial, sprijină ieșirea copilului în lume și nu concurează cu spațiul intim și personal al copilului (chiar dacă acesta devine public pentru un timp).

Pregătirea familiei pentru intrarea la grădiniță a copilului

Grădinița facilitează “ieșirea în lume”, independentizarea copilului la care familia nu poate să nu vibreze. Casa nu mai este singurul spațiu de viață al copilului și nici familia singurul loc de manifestare relațional–afectivă.

Este o etapă ce presupune prefaceri importante și o maturizare afectivă care îi vizează pe toți membrii familiei.

Acomodarea părinților cu ideea mergerii copilului la grădiniță nu este de neglijat. Intrarea copilului în social este gestionată de către părinții lui și de ei depinde dacă se va face la momentul oportun ori dacă va fi grăbită sau amânată; dacă va fi lină sau bruscă; dacă va răspunde nevoii sociale sau dacă va fi o ruptură traumatică.

Odată ce copilul începe grădinița, și părinții se confruntă cu o situație nouă: copilul lor pleacă de acasă, are preocupările lui, colegi și prieteni, relații independente – Ce mare s-a făcut!

Odată cu intrarea la grădiniță, copilul dobândește, pe lângă familie, un mediu personal de manifestare individuală. Copilul iese din spațiul casei pentru a-și găsi un loc în lume, mai face un pas spre independență.

Pentru mamă mai ales, intrarea copilului la grădiniță este o „probă de foc” a desprinderii. Se reactualizează toate etapele de separare care sunt retrăite cu intensitate.

Mama simte că își „dă” copilul, că se îndepărtează de el, că îl „aruncă în lume”, că îl mai naște o dată.

E important ca și părinții să-și ofere timp de acomodare cu această idee, să se asigure și să “crească”.

Descoperirile părinților

Părinții se liniștesc atunci când descoperă adevăruri de nimeni ascunse: că grădinița îi este necesară copilului; că au de ce să aibă încredere în copilul lor; că nimic nu este perfect pe lume, dar nici nu e nevoie de asta.

Grădinița îi este necesară copilului

Grădinița răspunde unor nevoi ale copilului: de educație, de socializare, de a avea acces la o lume extrafamilială.

În organizarea grădiniței nevoia copilului este cea care primează, chiar dacă și părintele profită prin faptul că poate merge liniștit la serviciu.

În grădiniță, copilul are șansa de a învăța să fie ca ceilalți, printre ei, împreună cu ei, să stabilească el însuși relații, să le facă să evolueze, să facă parte din echipe, să-și organizeze comportamentul în funcție de reguli sociale.

Deci, copilul merge la grădiniță pentru că are nevoie de mediul oferit de aceasta și nu pentru că părinții lui nu pot găsi o soluție mai bună.

„Mami, ce dacă tu stai acasă astăzi, eu vreau să merg la Grădi pentru că mă așteaptă prietenii mei și avem foarte multă treabă!” (R.M., un copil de 5 ani).

Grădinița nu este perfectă, și e bine că este așa

Părinții tatonează, se informează despre mai multe grădinițe și educatoare pentru a alege un loc în care să-și simtă copilul în siguranță – adesea simt frustrarea unei oferte limitate sau nesatisfăcătoare.

Copilului nu îi trebuie un mediu ideal pentru a se dezvolta. El este capabil să se descurce și într-un mediu imperfect (dar care să nu fie nociv) și are nevoie de un mediu diferit de cel familial (unde este centrul atenției, unde este mic și protejat, unde este ferit de tensiuni și greutăți).

Bineînțeles că acest mediu trebuie să fie sigur și asigurator, propice dezvoltării copilului chiar dacă nu după un model familial.

„Doamna mai țipă la noi uneori, ca și tine mami, voi oamenii mari sunteți tare țipăcioși” (A.P., o fetiță de 3 ani).

Copilul poate face față mediului social

Părinții observă cum copilul lor găsește modalități neașteptate și interesante de acomodare cu realitatea grădiniței. Aceasta îi ajută să-și descopere copilul ca persoană aptă social și să se liniștească.

Orice copil pregătit să intre în social, este o persoană reactivă, sensibilă și inteligentă, capabilă să facă față și să găsească soluții pentru problemele cu care se confruntă.

Copilul își asigură părinții, arătându-le că este adaptabil și capabil de a găsi soluții.

„Ce dacă doamna mi-a luat ursulețul meu, eu am găsit un iepuraș foarte frumos cu care m-am jucat toată ziua”.

„M-a lovit tare un copil care alerga, dar am stat amândoi pedepsiți și ne-am împrietenit”.

„M-a certat doamna că nu am strâns jucăriile cu care m-am jucat, dar apoi am mâncat tot din farfurie și m-a lăudat. E tare bună doamna”.

„Doamna e severă, dar am văzut-o eu cum își strâmbă gura când îi vine a râde. Cred că e veselă de fapt”.

Părinții sunt asiguratori fără să fie mereu lângă copil

Părinții resimt nesiguranța și emoția de a lăsa copilul în grija unor oameni necunoscuți, într-un spațiu nou. Or, în fața necunoscutului, este naturală nevoia de asigurare prin cunoaștere: așa se explică curiozitatea părinților, nevoia lor de a cerceta oamenii și spațiile grădiniței.

Acest proces de investigație al părinților poate fi continuat cu unul de comunicare cu educatoarea ceea ce le garantează faptul că nu sunt excluși din viața copilului pe perioada când nu sunt prezenți.

Felul în care, cadrele didactice din grădiniță răspund tendinței investigative a părinților, structurează baza comunicării viitoare ce se poate opri la o simplă intenție sau se poate transforma într-o veritabilă comuniune educativă.

O educatoare de la o grupă mică se plângea că este foarte solicitată nu doar de către copii, ci și de către părinții acestora. Părinții simțeau nevoia să-i spună vrute și nevrute, nimic important, dar îi consumau o mare parte din timp. Am sfătuit-o să se gândească că ar avea opt ore de lucru pe zi, din care două ore ar fi dedicate părinților. Ea însăși să-i îmbie pe părinți să vorbească pentru a-i asculta și pentru a încerca să-și facă o imagine despre copil și familie. A putut constata, în scurt timp, că nu doar părinții au devenit mai puțin solicitanți, ci și copiii lor cu care se înțelegea atât bine de parcă i-ar fi cunoscut de mult. Timpul alocat suplimentar acum își arăta roadele, ușurându-i munca.

La grădiniță, în absența părintelui, copilul valorizează experiența căpătată în familie. Regulile impuse de către părinți, în fața cărora copilul se opune acasă, la grădiniță ajung literă de lege.

De aceea, o educatoare care colaborează cu familiile copiilor, se asigură că nu se întâmplă vreo catastrofă ori de câte ori nu e vigilentă sau lipsește trei minute.

Un copil adora să meargă cu picioarele goale, dar iarna, mama nu-l lăsa niciodată în casă fără șosete sau papucei. La grădiniță, când unii dintre copii s-au descălțat și lipăiau cu picioarele goale în balta făcută la baie, el le striga de pe margine cu tonul și cuvintele mamei: „Vă îngheață piciorușele și veți răci cu toții”.

Părinții evoluează odată cu copilul lor

Părinții își depășesc, în timp, tentația de a “concura” cu grădinița și cu educatoarea. Este dificil de acceptat ideea unei autorități noi, străine de familie, dar, dacă aceasta (doamna educatoare) este importantă pentru copil, va fi și pentru părinți.

Părinții, care până la venirea copilului, au fost adulți prinși în goana socială, acum redescoperă importanța comunității din jurul lor. Învăță să fie deschiși, să ofere și accepte ajutorul, să fie înțelegători, să aibă încredere, să accepte greșelile proprii și pe ale altora, să valorizeze și un mediu mai puțin „steril”.

„Cred că a greșit doamna când l-a pus la colț pe colegul tău, dar și eu greșesc de multe ori. Noi adulții nu știm cum să reacționăm întotdeauna, învățăm și noi, dar suntem bine intenționați și vă vrem binele” (eu însămi, cu prima mea fiică).

Părinții pot fi toleranți

Cel mai adesea, intoleranța provine din spaima de necunoscut care își cere asigurarea prin refuzul, devalorizarea, respingerea a tot de este străin și diferit.

Această teamă apare puternic când părinții își dau copilul la grădiniță: Oare acel mediu străin nu le va influența copilul, nu-l va transforma într-un

necunoscut?

Necunoscutele din această ecuație sunt educatoarea și ceilalți copii. Așa se face că apare teama de o influență prea mare a educatoarei, precum și spaima de impactul pe care îl poate avea contactul cu ceilalți copii.

La grădiniță se întâlnesc copii din familii diferite, cu obiceiuri variate care, pentru a se înțelege, se contaminatează unii pe alții. Părintele învață, cu ajutorul copilului său, adevărata toleranță.

„Copilul meu a venit acasă de la grădiniță și a început să înjure birjărește, la început m-am speriat și m-am gândit la mediul prea puțin propice. Apoi am vorbit cu băiatul meu despre cuvintele spuse, despre semnificația lor și despre reacția pe care o provocau oamenilor. Am găsit în el, la 4 ani, un interlocutor extraordinar. Mi-am dat seama că nu e nevoie să-l protejez de reacțiile altora când, de fapt, orice experiență este benefică dacă eu îi sunt alături” (F.G., o mamă de 33 de ani).

„Când am văzut că fetița mea s-a împrietenit cu un copil de țigan și că își oferea ajutorul consecvent unei fetițe care avea mama cu retard de intelect, am simțit nevoia să iau atitudine. Când însă forțată de această împrejurare, m-am apropiat de mamele prietenilor ei am descoperit oameni extraordinari. Aici fetița mea s-a dovedit mai evoluată decât mine și m-a ajutat” (S.P., 37 ani).

Grădinița este diferită de familie

Cu timpul, părinții renunță sănătos la așteptarea ca grădinița să fie o „familie” pentru copil, un loc unde el găsește aceeași centralitate.

Copilul care, pentru părinte, este axa existenței sale, la grădiniță nu este decât unul dintr-o mulțime. Este o imagine grea, contranarcisică, dar importantă și necesară pentru dezvoltarea afectivă a copilului care are nevoie să fie și el unul ca toți ceilalți – parte mică și neînsemnată dintr-o largă comunitate.

Părintele își poate ajuta copilul prin exemplul personal

Copilul face un efort de adaptare la grupul de congeneri, iar părinții îl pot înțelege și susține prin propriul exemplu. Ei înșiși se află într-o situație similară în fața grupului de părinți cu obiceiuri și concepții diferite, cu preferințe și pretenții. Părintele se vede în situația în care trebuie să comunice și să colaboreze cu părinți ca și el, dar foarte diferiți ca oameni.

E grea integrarea în „comunitatea părinților” din grupă, dar este un exemplu neprețuit pentru copil. Dacă părintele său a reușit să se integreze, va putea și el.

Dificultățile integrării sunt compensate de sprijinul important pe care părintele îl obține prin discuțiile cu alți părinți aflați în aceeași situație.

„La prima ședință cu părinții m-am simțit straniu, ședeam alături de o grămadă de părinți necunoscuți. Fiecare părea că vrea să iasă în evidență și să-și prezinte favorabil copilul. Unii păreau aroganți, alții de-a dreptul agresivi, alții încercau să intre pe sub pielea doamnei. Unii foarte vorbăreți, alții tăcuți, oricum fiecare era interesat de altceva și lipsit de răbdare față de ceilalți. A fost copleșitor și am crezut că nu e locul meu acolo. Atunci mi-am înțeles cu adevărat băiatul care urla în fiecare dimineață când îl lăsam la grădiniță. Acum mi-am făcut prietene câteva mămici, băiatul meu însă are mai mulți parteneri de joacă” (R.T., 34 ani).

Părintele care se duce la o primă ședință cu părinții vede o mulțime de oameni necunoscuți cu cerințe și preferințe, de multe ori altele decât ale sale. Acum își dă seama ce simte copilul său în primele zile de grădiniță: o droaie de copii, cu fețe necunoscute, cu nume de nerezut și cu comportamente de neînțeles – e nevoie de timp pentru cunoaștere și acomodare.

Cine îi ajută pe părinți?

Părinții, deși adulți, când se confruntă cu probleme ce țin de dezvoltarea copilului lor, devin vulnerabili. Copilul este „călcâiul lui Ahile” al părinților săi – așa se explică atâta neajutorare și spaimă.

Pentru a-și susține copilul, și ei au nevoie de sprijin pe care îl caută unul în celălalt, în familia extinsă, în comunitatea din care fac parte, în sfatul specialiștilor.

Familia

Familia îi este omului spațiul stabil în raport cu toate schimbările care se petrec în jurul sau în interiorul său. De aceea este neprețuită ca sprijin în perioade de tranziție.

Celălalt părinte

Părinții se echilibrează reciproc. Dacă un părinte tinde să aibă reacții prea emoționale legate de faptul că, prin creșterea sa firească, copilul investește afectiv și în alte medii de influență educativă, celălalt părinte va simți nevoia să echilibreze rațional situația.

O mămică se simțea excedată când trebuia să-și îmbrace copilul pentru a-l duce la grădiniță. Îl grăbea, se agita, uita mereu câte ceva, iar la grădiniță, și ea, și copilul plâneau disperați. Tatăl copilului i-a propus soției sale să împartă responsabilitățile: el să-l ducă pe fiul lor dimineața la grădiniță, iar ea să-l ia. Pregătit de către tată și neagitat, copilul rămânea cu bucurie la grădiniță, iar mama îl lua fericită de acolo. În câteva săptămâni totul a intrat în normal, mama și copilul s-au obișnuit și au putut să se organizeze, reușind să se despartă fără suferință.

Familia lărgită

Părinții, implicați ei înșiși în creșterea și educația copilului, fac parte dintr-o familie mai largă care le oferă adesea suport afectiv și ajutor la nevoie. Membrii familiei lărgite pot oferi o privire mai detașată. Poveștile celor apropiați care au fost în situații similare, dau părinților sentimentul că nu

sunt singuri și încrederea că dintr-o astfel de experiență nu există decât supraviețuitori.

Alți membri ai familiei au și ei copii la grădiniță; bunicii copilului își aduc aminte de copiii lor, părinți acum, preșcolari. Este un cadru general de înțelegere și identificare care sprijină părinții și copilul.

Toate persoanele din jurul copilului, care sunt implicate în creșterea lui, vibrează personal la această experiență: oferă ajutor în tranziție, dar și au nevoie de sprijin. Aceste persoane (din familie sau „adoptate”, precum bonele sau vecinii) se simt, ele însele, înlocuite de grădiniță și au nevoie de asigurare.

O bunică, la ședința cu părinții de la grădiniță, a spus că ea consideră că cel mai bine i-ar fi copilului dacă ar sta cu ea acasă: ar fi și iubit, și îngrijit și în siguranță. Până la această ședință venise cu numeroase pretenții și reproșuri la educatoare:

- Noi nu ne purtăm așa de indiferent cu copilul. El nu suportă să fie nebăgat în seamă!
- Azi l-am găsit cu caca la funduleț. Chiar nimeni nu s-a găsit să șteargă bine copilul?
- Mi-a spus că un alt copil l-a împins. Educatoarea ce făcea atunci, de ce a permis așa ceva?... (M.C., 63 ani).

Bunica se străduia să demonstreze că în grădiniță nu este un mediu mai bun decât cel oferit de ea, că ea se ocupă mai bine de copil decât educatoarea... Or, este evident că are dreptate și nimeni nu contestă aceasta!

Cele două medii: familia și grădinița, nu sunt în concurență. Fiecare are importanță deosebită pentru copil, iar el are nevoie de ambele.

Bunica nu este o educatoare mai puțin știutoare și nici educatoarea nu este o bunică mai puțin grijulie, fiecare are rolul său și ambele roluri se completează armonios pentru a-i oferi copilului mediul de care are nevoie.

Grădinița nu este nicicum o alternativă la familia copilului. Odată cu intrarea copilului la grădiniță, familia suportă schimbări de program, și nu

de persoane implicate: nevoia de bonă sau bunici crește și nu diminuează.

Copilul preșcolar are cerințe mai variate și doar pe unele dintre acestea le poate satisface grădinița. El are nevoie în continuare, pe o mare parte a zilei, de un adult de referință atent la nevoile sale, de un mediu personal în care să se simtă în siguranță pentru a-și „pune în scenă” noile achiziții.

Copilul însuși

Copilul, prin nevoia sa de mediu constant de congeneri, își ajută părintele să conștientizeze și să recunoască importanța grădiniței ca mediu complementar de educație.

Copilul trece prin diferite faze de considerare a grădiniței și a relațiilor lui cu copiii și cu educatoarea, dar de fiecare dată se descurcă bine. El își depășește problemele, își gestionează trăirile și reușește să fie un model încurajator pentru părintele său care, la rândul lui, poate evolua.

Discuțiile părintelui cu copilul îi ajută pe ambii. E liniștitor pentru părinte să afle câtă nevoie are copilul său de prieteni constanți, de relații proprii, de a fi un om în lume, de a avea un spațiu social de manifestare unde să se simtă „copil mare”.

O mămică și-a dus copilul, înainte de a-l înscrie, pe la toate grădinițele din jurul casei, iar el a ales:

– La Favorit e grădinița mea favorită, mergem mai mult pe jos, dar educatoarea este frumoasă și copiii sunt prietenii mei. Mă duci acolo mami? Te rooog! (M.A., de 4 ani).

Felul în care își asigură părintele copilul este caracteristic pentru ei doi, nu sunt rețete de urmat și nici sfaturi de dat. Părintele este cunoscătorul nevoilor copilului său și a modurilor în care acestea pot fi satisfăcute. Dincolo de aceste aspecte individuale de procedură, orice copil are nevoie să fie asigurat.

Părintele, oferind asigurare, nu-și securizează doar copilul, ci și pe sine. El construiește o relație umană complexă în care copilul nu este o “grijă” și nici grădinița un loc unde găsește ajutor pentru purtarea acestei griji.

De pe această poziție, părintele nu va risca să devină „surd” la diversele semnale prin care copilul îi arată unele nereguli și va putea stabili o relație constantă și pozitivă de comunicare cu el. Va ști să sesizeze vârsta propice intrării la grădiniță, modalitatea cea mai potrivită de pregătire și ritmul propriu de adaptare al copilului.

Este de asemenea important ca părintele să înțeleagă că și după o integrare reușită în noul mediu, copilul tot mai are nevoie de retrageri în spațiul casei în perioade de oboseală, de boală, de regresie.

Părintele este un sprijin pentru copil mai ales atunci când reușește să distingă între nevoile și dorințele acestuia.

Dacă dorințele trebuie lăsate copilului spre împlinire (amânată, fantasmată, deplasată sau sublimată) pentru a nu-l răsfăța, nevoile trebuie musai satisfăcute. Altfel, pentru menținerea sănătății sale psihice, copilul va găsi o cale de convingere. Dacă părintele ignoră sau nu înțelege aceste nevoi, copilul va învăța să acționeze (plângând, tăvălindu-se, vărsând, îmbolnăvindu-se). De aceea, ar fi bine ca părintele să găsească o cale de comunicare cu copilul ceva mai puțin disperată.

Un băiețel i-a spus mamei că ar vrea să nu mai meargă a doua zi la grădiniță, dar mama a considerat cerința un moft. Dimineața, când îl schimba ca să intre în sala de grupă, băiatul a început să verse. Mama l-a lăsat totuși la grădiniță. Noaptea următoare a făcut febră mare și mama a trebuit să stea acasă cu el două săptămâni (L.C., de 6 ani).

Motivele pentru care un copil evită, la un moment dat, grădinița pot fi foarte diverse. Copilul se poate simți în dificultate pentru că nu știe cum să reacționeze. El are nevoie de înțelegere și sprijin din partea părinților și a educatoarei.

Una dintre fetele mele mi-a spus într-o zi că nu mai merge la grădiniță 3 zile pentru că a pedepsit-o doamna educatoare. Am fost de acord să rămână acasă, dar, vorbind cu educatoarea, am aflat că nu fusese niciun gând de pedeapsă. Din jocul cu fata mea, am aflat cum un iepuraș i-a spus cățelului, un secret (pe care nu-l divulg). Cățelul a amenințat că îi va spune secretul, educatoarei. Iepurașul nu mai merge la grădiniță până ce nu uită cățelul ce i-a spus. Teama de pedeapsă era așa de vie, încât părea întâmplată (oricum, în trecut era mai tolerabilă decât în viitor). I-am spus fetei mele că niciun secret nu o poate pune în pericol și că putem să-i spunem chiar noi doamnei despre ce este vorba. A doua zi a văzut că nimeni nu a făcut caz de ceea ce ea considera ceva atât de teribil și nu a mai avut motiv să nu vrea să meargă la grădiniță.

Comunitatea

Comunitatea oamenilor care se confruntă cu aceeași problemă este susținătoare prin ea însăși deoarece deține o experiență similară și poate avea o reacție adecvată. Ea sprijină omul pentru a nu se simți singur, dar oferă și o perspectivă mai îndepărtată a unor experiențe deja așezate pe care, cel în cauză, nu o poate întrevadea.

Comunitatea părinților „pățiți”

Un real sprijin poate fi descoperit în discuțiile cu cei “pățiți”, cu părinții aflați în aceeași situație, care trec sau au trecut și ei prin stări similare.

În cadrul comunității (în parc, în sat, la bloc) părinții și copilul se confruntă cu așteptarea de „a intra în rândul lumii”. Copilul este întrebat dacă merge la grădiniță, ceea ce formulează o așteptare, o exprimare a normei: „copiii de aceeași vârstă merg la grădiniță”.

Grădinița nu este o catastrofă personală, ci îi oferă copilului un statut social. Ea devine pentru copil și părinte un spațiu dezirabil deoarece oferă intrarea în normalul comunitar.

„De când băiatul meu a împlinit 3 ani, bunicii, părinții și bonele din parc îl tot întreabă dacă merge la grădiniță. Inițial copilul spunea: Nu!, dar de ceva vreme, a început să mintă că merge la grădiniță și inventează tot felul de povești despre ce ar face acolo. Cele mai multe întâmplări sunt preluate din povestirile altor copii. Mi-am dat seama că este important pentru el să fie în rândul lumii și că este timpul să mergă la grădiniță”(L.A., 27 ani).

Comunitatea părinților de la grădiniță

Integrarea părintelui în comunitatea părinților este un model important pentru adaptarea copilului. „Grupa de părinți” este o importantă plasă de susținere pentru adultul care nu se mai simte singur cu problemele de creștere ale copilului său.

Am să redau o discuție între două mămici cu copii în grupa mijlocie:

- Să știi că și fata mea plângea anul trecut când o lăsam la grădiniță, iar mie îmi venea să renunț la serviciu și la tot și să stau cu ea. Acum însă nu mai vrea ea să stea cu mine: chiar dacă îi propun să rămână acasă când am o zi liberă, ea refuză pentru că vrea să mergă la copii.
- Și ce ai făcut să te liniștești?
- Nu-mi dau seama prea bine, cert este că atunci când m-am liniștit eu, s-a liniștit și fata mea.

Discuția dintre mămici pare banală și superficială, dar nu este deloc așa. Mămica „pățită” a oferit înțelegere (spunând că și ea a trecut printr-o perioadă similară), perspectivă (este o etapă care va trece cu bine) și o soluție (de capacitatea mamei de a se liniști depinde starea copilului).

Personalul din grădiniță

Părintele, chiar nespecialist, se simte asigurat atunci când observă că mediul din grădiniță este unul sigur și propice dezvoltării copilului, când descoperă aici oameni deschiși, comunicativi.

Educatoarea

Educatoarea, dacă are ceva experiență, poate înțelege toate tatonările părinților, poate fi răbdătoare până când părinții se dumiresc și se relaxează. Starea ei constantă și deschisă îi poate ajuta pe părinți să fie mai încrezători și mai iute dornici de colaborare.

Comunicarea părinților cu educatoarea este foarte importantă deoarece le oferă șansa de a nu se simți străini. Este firesc ca părinții să nu-și poată lăsa copilul în grija unor necunoscuți.

Pentru inițierea comunicării și obținerea unei minime cunoașteri, părinții pot deschide discuții colaterale interesului lor (despre cât de abrupte sunt scările, despre meniu, despre aerisirea clasei) Aceasta este o modalitate ocolită de a-și exprima temeri sau așteptări și de a descoperi reacțiile umane ale educatoarei pentru a se simți asigurați.

O mămică, dorind să-și aducă fetița la grădiniță, o tot întreba pe educatoare despre felul cum este preparată mâncarea, despre pregătirea și experiența ei de lucru, despre locurile din grădiniță unde mai merg copiii, despre scări și dulapuri. Educatoarea nu avea timp să vorbească cu ea, iar mama și-a dus copilul la o grădiniță particulară unde masa nu era nici pe departe atât de consistentă, unde educatoarele erau profesoare de engleză fără experiență de lucru cu copii mici, unde vila-grădiniță avea scările abrupte și sălile înghesuite și unde trebuia să plătească o sumă lunară piperată. Întrebată fiind despre opțiunea sa, mama a spus simplu: „Aici educatoarele și-au găsit timp să mă asculte, sunt interesate de copil, iar pe mine mă consideră un partener. La grădinița de stat, eram tratată cu superioritate, totul părea că merge pe bandă și nu exista deschidere pentru colaborare. Totul îmi spunea: Te încadrezi regulilor noastre sau pleci! Așa că am plecat înainte de a aduce copilul” (E.O., 31 de ani).

Mi s-a părut interesant că, atunci când, în cadrul unui curs cu educatoarele, am expus această situație, reacția spontană a uneia dintre cursante a fost: „Ei și ce, sunt atâtea cereri pentru intrare la grădiniță încât cu așa mofturi, mai bine că s-a dus în altă parte!”

Am realizat cu această ocazie, că situația nu se poate îmbunătăți în grădinița de stat din două motive: cererea este mai mare decât oferta și comunitatea părinților nu reprezintă un beneficiar direct interesat și susținător.

E adevărat însă că „omul sfintește locul” și în grădiniță sunt multe cadre didactice profesioniste și dedicate.

Educatoarea din exemplu prezintă o realitate unilaterală, dar pe care și-o justifică prin experiența bogată cu părinți cârcotași, veșnic nemulțumiți, cu pretenții numeroase, cu cerințe absurde. Este de înțeles! De ce însă nu toate educatoarele au parte de acest „tratament” din partea părinților? Oare acei părinți „căutători de noduri prin papură” care s-au specializat în a face viața amară educatoarelor, nu sunt cei care au fost tratați cu superioritate, care au fost umiliți, cărora li s-au impus reguli fără a fi întrebați dacă sunt de acord, care, atunci când aveau nevoie de susținere, s-au trezit singuri?!

O astfel de punere a problemei arată și cauza, și un posibil remediu în comunicare. Educatoarele care alocă timp pentru discuțiile cu părinții, care încearcă să fie înțeleghătoare cu aceștia, să empatizeze cu ei au o viață ușoară și frumoasă: părinții le apreciază, iar copiii le adoră.

Directoarea grădiniței

Directoarea grădiniței, deși nu lucrează cu copiii, oferă o imagine inițială asupra grădiniței în ansamblu. Ea stabilește un prim contact cu părinții, ea gestionează mediul de lucru al educatoarelor, relația dintre ele, relația lor cu părinții.

În funcție de comportamentul directoarei, părintele realizează cât sunt de profesioniști oamenii de acolo, dacă este un mediu corupt, dacă există privilegiați, dacă părinții sunt implicați.

Eu însămi, cu una dintre fiicele mele, am încercat peste vară, un club de vacanță dintr-o grădiniță particulară. Aici am stat de vorbă cu managerul, absolventă de A.S.E., probabil, care mi-a expus termeni tehnici de facturare, de reduceri fără să se preocupe de copil.

Prima impresie a fost relevantă pentru ceea ce se întâmpla în acea grădiniță: copiii erau cărați cu mașina fără centuri de siguranță, claie peste grămadă; educatoarele povesteau copiilor ce să spună acasă despre activitatea de la grădiniță (ne mai considerând necesar s-o și realizeze); copiii năzdrăvani erau pedepsiți să stea într-un hol întunecos, izolați... Evident că nu a fost cazul să aștept să văd mai multe. (E o experiență personală cu o grădiniță particulară din București, în anul 2005, pe care nu o consider nici generală, nici actuală).

Directoarea grădiniței este „interfața” instituției cu părinții, dar este și cea care structurează climatul intern de lucru al educatoarelor și al întregului personal. De ea depinde dacă încurajează un climat de cooperare, încredere, relaxare, bunăvoință și profesionalism în care oamenii să se simtă liberi și valorizați.

O educatoare povestea cum, în prima grădiniță în care a lucrat, se simțea culpabilă atunci când lucra cu copiii. Colega ei, a doua educatoare a grupei, o suspecta că vrea să iasă în evidență, că dorește să se prezinte favorabil, în detrimentul ei, în fața părinților. Directoarea grădiniței o susținea pe colega mai în vârstă cu care era prietenă. La noua grădiniță însă educatoarea se simțea îmboldită să realizeze tot mai multe activități cu copiii, deoarece toate colegile sale erau implicate și interesate de profesia lor.

Tot directoarea grădiniței poate oferi acea privire „din afară” atât educatoarelor cât și părinților, când aceștia întâmpină dificultăți și au nevoie de susținere.

Am întâlnit o situație în care o educatoare, a intrat într-un conflict cu o mămică ce a exagerat urât, ajungând la insulte. Educatoarea era competentă în lucrul cu copiii, dar tânără și lipsită de înțelegere pentru părinți. Directoarea a putut aplana conflictul, nepărtinind, ci doar oglinzind comportamentele celorlalți. Directoarea i-a dat ocazia educatoarei să vadă că nu acordă suficient timp comunicării cu părinții, iar mamei i-a oferit posibilitatea de a se rușina de comportamentul nepoliticos și lipsit de respect față de un om important pentru copilul său.

Inspectoarea

Inspectoarea structurează baza climatului de interacțiune dintre grădiniță și comunitatea părinților, chiar dacă nu intervine direct decât foarte rar.

De ea depinde calitatea și stabilitatea personalului didactic, coerența procesului educativ precum și gestiunea corectă a resurselor.

Inspectoarea poate, de asemenea, stopa tentația grădiniței de a se adapta prea bine societății de consum pentru a nu-și pierde menirea ei educativă.

Sunt grădinițe în care înfloresc comerțul de tot felul, începând de la reviste, consumabile, jucării, obiecte kitsch, cursuri, până la elemente de dotare pentru sala de grupă care mai de care mai neimportante pentru copii: televizoare, calculatoare, aparate de abur și altele asemenea. Aici, părinții, excedați de costurile la care se ridică grădinița gratuită, dar și mai supărați pe faptul că nu au încotro, ajung să tensioneze relația cu educatoarea și să trateze grădinița ca pe un furnizor personal de servicii.

Pregătirea copilului pentru grădiniță

Grădinița oferă copilului un mediu propice pentru socializare, satisfăcându-i nevoia „de a intra în rândul lumii”.

Grădinița completează mediul familial și nu se substituie lui. Cele două medii (familia și grădinița) au funcții diferite în dezvoltare și de aceea ar fi bine ca ele să se sprijine reciproc și să constituie un continuum educațional în jurul copilului.

Pregătirea pentru viața socială

Pregătirea pentru viața socială ține, în mod special, de capacitatea familiei și a membrilor săi de a se integra în comunitate. Ea nu este punctuală și nu vizează niște pași anumiți deoarece se contextualizează în funcție de fiecare familie în parte.

Aptitudinea socială a părinților

Părinții nu educă prin ceea ce îi pretind copilului, ci prin ceea ce sunt ei înșiși, prin modelul constant pe care îl oferă.

Un om sociabil are nevoie de comunitate, are plăcerea de a comunica, are capacitatea de a respecta reguli sociale și de politețe, de a oferi sprijin la nevoie, de a avea încredere în oameni și de a construi relații trainice de prietenie. Prin felul lor de a fi, părinții îi oferă copilului importante repere de integrare socială.

Se poate vedea cum, în mediul grădiniței, copilul se manifestă în funcție de comportamentul social al părinților.

Disponibilitatea socială, competențele de interacțiune precum și afinitățile personale ale părinților se reflectă în atitudinea copiilor lor.

Un părinte bine adaptat social este un bun model pentru copil

Un băiețel de 4 ani era sufletul grupei sale, era primit cu bucurie de către colegi atunci când venea la grădiniță și opinia lui conta în grup. Mama lui era foarte activă în grupul de părinți, prietenoasă și sărea în ajutorul tuturor mămicilor care aveau vreo nevoie.

Părintele neimplicat social poate determina starea de retragere a copilului

O fetiță de 5 ani era retrasă și taciturnă, aproape că nu se juca cu nimeni, se ferea de copii, iar ei o ocoleau. Părinții ei nu veneau niciodată la întâlnirile cu părinții, aveau o muncă solitară și o părere superioară față de ceilalți părinți și de grădiniță.

Grupul părinților susține tendința de grupare a copiilor

Am putut observa cum, într-o clasă, copiii se grupau spontan pe „prietenii” constante. Cercetând mai atent situația am descoperit aceeași organizare și în colectivul de părinți. „Grupul” copiilor de la grădiniță se întâlnea și în particular în parc, la aniversări și acasă.

Dificultățile de relaționare ale părintelui sunt preluate de către copil

O fetiță de 3 ani, cuminte și bine adaptată, a fost mutată în altă grupă de către mamă din cauza tensiunilor ei personale cu educatoarea. Mama se vădea a fi puternic angoasată, foarte dificilă și conflictuală. În noua grupă, fetița a devenit năzbâtioasă, o adevărată provocare pentru noua ei educatoare.

Se poate observa cum, acei părinții care își mută copilul în altă grupă din cauza propriului eșec în relația cu educatoarea întâmpină dificultăți pretutindeni. Văzând mereu problema ca fiind la celălalt, nu au șansa de a remedia nimic și, fără să vrea, determină la copil un comportament dificil și rezistent la adaptare.

Excesul părintelui tinde să genereze un comportament de contrapondere la copil

O mămică extrem de voluntară, foarte implicată și teribil de acțională genera la fetița ei un comportament opus, de retragere, neimplicare, timiditate.

Aici, comportamentul excesiv al părintelui a creat la copil nevoia de contrapondere, spre echilibrare.

Educația pentru independență

Capacitatea copilului de a se adapta la mediul social depinde și de nivelul său de independență. Așa se face că pregătirea socială a copilului este strâns legată de educația pentru independență.

Un copil încrezător în sine, capabil să se autoservească, liber să se afirme, să se exprime și să relaționeze fără intermedierea părinților, va reuși o mai rapidă și mai bună integrare într-un colectiv.

Părinții supraprotectori îngreunează sarcina copilului de a se adapta la vreun mediu extrafamilial. Ei se poartă ca și cum ar vrea să nu-l piardă, să-l mențină mic și dependent (îl hrănesc cu lingurița până la vârste când ar

putea-o face singur, îl îmbracă și dezbracă, răspund în locul lui, îi spun ce ar trebui să spună, să creadă).

Am văzut părinți și bunici care tind să gestioneze orice relație a copilului cu ceilalți. Copilul este întrebat: „Câți ani ai?”, iar bunica intervine redundant preluând cerința: „Spune doamnei, câți ani ai!” Dacă este întrebat: „Îți place să te dai în leagăn?”, mămica se simte datoră să răspundă în locul lui: „Îi place foarte tare, toată ziua s-ar da în leagăn dacă aş sta după el.” Atunci când cineva i se adresează: „Vrei un biscuit?”, bunica se simte datoră să refuze vehement: „Nu, nu vrea, altfel nu mai mănâncă la masă!”

Este dificil pentru copil să devină independent dacă este permanent cenzurat și secondat de către o persoană care se interpune în relațiile sale sociale. Dacă această stare de lucruri este prea generală și se prelungește, copilul poate dezvolta un comportament nesigur, timid și dependent.

De aceea, este important ca părinții și bunicii „să crească” odată cu copilul: să nu îl mai considere bebeluș atunci când nu mai este; să-i satisfacă de timpuriu nevoia de a relaționa cu alții; să-i respecte individualitatea și libertatea.

Momentul propice pentru intrarea la grădiniță

Atunci când avem în vedere o bună adaptare a copilului la mediul social este esențial să sesizăm momentul propice în care acest mediu este suportabil și necesar dezvoltării lui.

Înainte de acest moment, copilului i s-ar da o sarcină prea grea, iar după acesta, el s-ar descoperi cu o nevoie esențială nesatisfăcută la timp.

Momentul oportun pentru intrarea în social devine evident părinților atunci când copilul:

- are manifestări de separare față de cei care îl îngrijesc;
- are nevoie să se afirme ca fiind „mare”, capabil, știutor și independent;

- este curios să exploreze și să experimenteze, e dornic de nou;
- nu se mai mulțumește cu spațiul casei și al familiei sale;
- are nevoie de relații extrafamiliale constante în care să se afirme individual;
- îi place să fie ca toți ceilalți, să fie politicos, să ajute.

Copilul semnalează că a intrat într-o nouă etapă a dezvoltării sale și își „proclamă” independența.

| **Eu NU sunt ca tine, mami!**

Copilul își impune voința, opunând-o voinței părinților: se încăpățânează, refuză, spune „Nu” și abia apoi evaluează cerința. Este foarte mândru de ceea ce poate face singur, de faptul că este „mare”. Își creează singur relații și are preferințe.

Mai face un pas spre independență, afirmându-se ca om cu voință proprie, distinctă de a mamei.

Este etapa nonmama în care copilul pare a spune:
„Sunt diferit de mama mea chiar dacă ea mă îngrijește, sunt altcineva, de aceea vreau altceva decât ea, am alte preferințe!”

În această etapă, copiii mei au avut exprimări destul de tranșante:

- Îmi pui mie pulover pentru că îți este frig ție? Ține-mi tu puloverul, căci tu l-ai luat!
- Culcă-te tu dacă ți-e somn, eu mă joc pentru că nu îmi este somn niciun pic! Pregătește-mi te rog niște cocă să modelez!
- Mănâncă tu ce ai pregătit pentru mine, eu vreau să mănânc altceva! Fă-mi, te rog, niște ouă prăjite!...

Este frustrant pentru părinți, mai ales că această afirmare a independenței este dublată de o agățare și mai mare de serviciile mamei. Copilul vrea să se

înstăpânească asupra sa, dar face un ocol încercând să-și controleze mai întâi mama.

Cu cât copilul se luptă mai puțin pentru independență, cu cât părinții lui îl încurajează în eforturile sale, cu atât această etapă va trece mai lin.

Atenție însă, părintele gestionar al acestui moment, nu trebuie să se transforme în sclavul copilului, funcționând ca „zâna bună” ce îndeplinește dorințe. Părintele îi este de folos copilului dacă îl sprijină să se ajute singur și nu dacă face treaba în locul lui.

| Eu pot și singur!

Copilul părăsește adresarea la persoana a treia (dacă ea a existat) – va spune “eu vreau” sau “mie îmi place”.

- vorbește despre sine la persoana întâi;
- își poate denumi părțile corpului cu funcțiile sale;
- este conștient de senzațiile sale (de foame, sete, oboseală, durere, nemulțumire) și le poate exprima;
- dansează, țopăie, sare;
- se poate hrăni singur și are control sfincterian;
- se poate juca singur, dar și împreună cu alți copii (nu doar alături de ei);
- refuză să fie ajutat atunci când poate singur;
- refuză să se ia decizii asupra corpului său (să fie hrănit, îmbrăcat, să i se dea medicamente...).

Bona unui băiețel de 3 ani se grăbea să termine cât mai repede cu „operațiunea” pregătirii copilului pentru parc și nu avea răbdare ca el să se îmbrace și încalțe. Ea ignora nevoia exprimată vehement a copilului: „Pot eu, eu singur!” În scurt timp, copilul nu a mai vrut să iasă cu bona în parc.

Un alt copil făcea din masă calvarul bunicii de la care refuza orice mâncare. Bunica se încapățâna să-i dea în gură cu lingurița, pentru că „altfel se mânjește”. Tot ea îl șantaja uzurpând locul matern: „Hai mănâncă dragul mamei! O înghițitură pentru bunica, una pentru mămica...”

Una dintre fetele mele, atunci când am rugat-o să-și scoată degetele din nas m-a întrebat serioasă, sigură și lipsită de obraznicie: „Este nasul tău? Sunt degetele tale?”

Este etapa înstăpânirii asupra corpului propriu în care părinții, bunicii și bonele ar trebui să se „înțarce” de îngrijirea copilului. Copilul este stăpânul de drept al corpului său, chiar dacă și-l gestionează lent și cu stângăcie.

| Știu ce și când să spun!

Copilul poate stabili relații de comunicare cu alți copii și adulți. El poate spune când ceva îl supără sau îl deranjează; poate vorbi despre sine, despre părinții și familia sa, poate povesti evenimente prin care a trecut, întâmplări, vise și fantasmе.

O mămică îi povestea o problemă personală unei prietene, ignorând copilul ce se juca alături. Susținerea cea mai adecvată a obținut-o chiar de la copilul ei care a intervenit spontan. Din păcate, în loc să-l încurajeze, l-a certat: „De ce tragi cu urechea? Vezi-ți de joaca ta și nu te mai băga în treburile celor mari!”

Părinții și educatorii descoperă în copil un om normal interesat de ceea ce se petrece în jurul lui, cu care se poate discuta, care are opinii și idei personale.

Este etapa în care copilul devine partener în comunicare. Acum părintele ar trebui să învețe să-i explice copilului pe înțelesul lui tot ceea ce îl privește și îl interesează și, de asemenea, să nu îl ignore în comunicările la care este prezent.

Pe termen lung, relația de comunicare cu copilul contează mult mai mult decât oricare alta (chiar dacă, pe moment pare mai urgentă sau mai profitabilă). Acest model de comunicare va influența copilul, care poate nu se va simți îndreptățit să răspundă cu aceeași monedă la adolescență: „Hai mai lasă-mă cu sfaturile tale învechite, am vorbit eu cu niște prieteni și știu exact cum stau lucrurile”.

Îmi place să păcălesc!

Copilul poate distinge între realitate și basm, vis, fantasmă. El știe ce este real și ce nu chiar dacă se mai lasă speriat de personajele din basme și se simte culpabil pentru coșmarurile sale.

Cu toate acestea, copilul face mixări voite între fantasme și realitate, păcălindu-i pe cei din jur.

Este etapa lui “Te-am păcăliit / Cu nasul prăjiit!” Copilul își povestește fantasmele foarte serios, iar lumea dorințelor și temerilor sale este foarte vie. Este important ca adulții din jur să fie buni ascultători, dar să nu-l ia în serios când nu este cazul.

Părinții îi pot oferi copilului căi de exprimare: „Este o poveste foarte frumoasă, hai să o scriem, să o desenezi, să o jucăm cu păpușile... Îmi plac poveștile tale, dar aș vrea să le începi cu: A fost o dată; Mi-am imaginat că... sau să spui: Te-am păcălit”.

Cu toții ne judecăm realitatea în funcție de intensitatea afectelor, de interese și experiență. Astfel, mai ales în situații speciale, constatăm că realitățile

noastre diferă. Tot așa se explică și faptul că realitatea copilului poate fi alta decât cea a adulților.

Spaimele și dorințele copilului pot fi atât de puternice încât să prindă contururi reale. Copilul poate povesti ca și cum s-ar fi întâmplat lucruri de care doar se teme sau pe care și le dorește.

Aflate în relație strânsă cu bebelușul, femeile din povestea lui Creangă au reacționat violent doar la ideea că drobul de sare ar putea vătăma copilul, la întâmplarea neîntâmpată (I. Creangă, „Prostia omenească”).

Una dintre fetele mele îmi povestea cum educatoarea o plimba prin parc – fapt care arăta doar dorința ei de relație individuală cu educatoarea.

Un copil a spus la grădiniță că nu-i este foame pentru că mănâncă mereu bătaie de la tata. De fapt, bunica cu care stătea peste zi îl amenința: „Lasă că vezi tu când vine taică-tu, ce bătaie ai să mai mănânci!”

În această etapă, copilul are nevoie de un adult-reper, care poate face distincția între realitatea întâmplată și cea neîntâmpată (dar dorită sau temută). Acest adult ar trebui să fie mai puțin serios și dornic de a explora fațetele realității copilului prin joc, desen, povești și basme.

De asemenea, ar ajuta dacă părintele n-ar avea reacții imediate la exprimările fantasmaticale ale copilului; nu s-ar pripa cu concluziile și etichetările drept mincinos. Pentru aceasta, adultul fără a-și pierde simțul jocului, nu se pune la mintea copilului.

| Am nevoie de prietenii mei!

Copilul începe să fie mai selectiv cu partenerii de joacă, își manifestă preferințe pentru anumite persoane din afara familiei, îi este dor de prieteni.

„Nu știu ce s-a întâmplat cu băiatul meu. Era foarte sociabil, se juca cu orice copil găsea. Acum își dă întâlnire cu anumiți copii în parc, iar dacă ei nu vin, vrea să mergem acasă” (C.L., mama unui băiat de 4 ani).

Este etapa selectării anturajului! Copilul a crescut și are nevoie de parteneri constanți de joacă pe care nu-i mai înlocuiesc amicii ocazionali. Are nevoie de relații de durată în care să evolueze și îl obosește să reia continuu începuturi de relație. Grădinița îi poate oferi această constanță.

Mă jenez și vreau să fiu politicos!

Acum copilului îi place să fie ca toți ceilalți, se rușinează când simte că nu corespunde cerințelor sociale. Preia formule de politețe, reguli și interdicții pe care și le asumă. Îi place să se joace, să se poarte și îmbrace ca alți copii de vârsta lui (vrea să meargă la grădiniță ca și ei).

Este etapa conformismului social. Copilul compară comportamentele altora cu cele ale membrilor familiei sale, observă diferențele și, pune la îndoială tot ce i se părea normal și natural până atunci.

Familia decade în ochii copilului pentru care tot ce este de „import” este mai bun și mai frumos, devenind exasperant pentru părinți:

Una dintre fetele mele mi-a spus pe la 3 ani: Vreau să fii și tu o mamă normală și să-mi impui niște ore de masă.

O altă fată a mea, până în 3 ani, mă corecta într-una: Nu e frumos să spui „asta”, se spune „aceasta”.

Un băiat care tocmai începuse grădinița își dăscălea mama că nu îi face program de somn de amiază.

Într-o seară, un băiețel, văzându-și mama că spune „Bună seara!” unui vecin în vârstă, s-a repezit să o corecteze: „Bună dimineța!... că așa am învățat eu la grădiniță!”

Este etapa tatonării comportamentului social și este normal să apară excese și neconcordanțe. Părinții și educatorii pot începe să-i respecte copilului dorința de a intra în rândul lumii prin exemplul personal și nu corectându-l. Încurajându-l în decizii și opțiuni și nu stopându-i-le.

S

Toate aceste „etape” concomitente, descriu un nivel al dezvoltării copilului care presupune creșterea stabilității afective și lărgirea orizontului social.

Acum copilul are nevoie de un grup al lui de congeneri cu care să se simtă asemenea, să se regăsească în dorințe, temeri, nevoi și interese comune. Acest grup îl ajută pe copil să ia puțină distanță de familia sa în care nu mai vrea să ocupe locul de bebeluș.

În cadrul organizării contemporane a societății noastre, acest grup se constituie în siguranță, constant și stabil la grădiniță.

Pe acest fond, grădinița răspunde unor nevoi ale dezvoltării copilului și adaptarea este lesnicioasă.

Dacă însă aceste repere ale maturizării afective nu au apucat să se manifeste, copilul nu se poate bucura de grădiniță, indiferent cât de bine organizată ar fi ea. Mediul de grădiniță, prin structura lui, nu este o alternativă la mediul familial și deci nu poate răspunde cerințelor copilului mic oricât de utilat cu jucării specifice, oricâtă pregătire în educația timpurie ar avea educatoarele.

Precauții la începerea grădiniței

Vârsta cronologică nu este decât un indicator aproximativ asupra dezvoltării afective. Pentru intrarea în social, părintele ar trebui să se ghideze după felul în care el însuși își simte copilul.

Grădinița nu începe la 3 ani, ci atunci când copilul este pregătit.

Este important ca totul să se petreacă la timpul potrivit, cu mijloacele adecvate, cu răbdare și înțelegere, fără sentimente de abandon, rușine, traume și violențe.

Începerea grădiniței presupune pregătirea copilului (un anumit grad al dezvoltării afective și timp suficient pentru acomodare cu ideea) și nu forțarea lui.

Forțând copilul să meargă la grădiniță, riscăm ca el să își piardă încrederea în adulți, să trăiască o traumă ce se poate reactualiza ulterior cu ocazia oricărei schimbări, oricărei manifestări sociale sau instituționale.

Având în vedere importanța acestor riscuri, ar fi bine să evaluăm cu grijă semnele care arată nepregătirea copilului pentru începerea grădiniței.

Semne care arată nepregătirea copilului pentru grădiniță

Grădinița poate fi o opțiune a părinților care iau în calcul elemente externe, ba chiar dorința copilului care proiectează asupra acestei instituții dorința lui de a fi mare.

Semnele care arată nepregătirea copilului, incapacitatea de a se adapta favorabil la ceea ce i se întâmplă, pot fi:

- plânge mult, varsă;
- nu interacționează cu ceilalți copii sau cu educatoarea;
- este agresiv cu sine sau cu alții;
- se îmbolnăvește des;
- reîncepe să facă pipi în pat sau pe el;

- își însușește obiecte care nu-i aparțin.

Dacă una sau mai multe dintre aceste manifestări apar la copilul care abia a început grădinița, ar putea fi luată în calcul o amânare a frecventării instituției, pentru o mai bună pregătire.

Semne care arată o falsă pregătire a copilului pentru grădiniță

Este posibil ca un copil să arate o bună dezvoltare afectivă, o mare capacitate de a socializa și o dorință intensă de a merge la grădiniță – cu toate acestea, să nu fie pregătit pentru a se descurca singur în colectivitate.

Copilul sociabil

Faptul că un copil este sociabil și dorește să se joace cu alți copii, nu înseamnă neapărat, că are nevoie de grădiniță.

Contează nivelul de independență al copilului și capacitatea lui de a se lipsi de adultul de referință în relațiile sale cu alții.

Copilul își poate dori foarte tare să meargă la grădiniță, dar să nu suporte aceasta (un indiciu poate fi faptul că se îmbolnăvește, că regresează):

„Băiatul meu își dorea foarte mult să vină la grădiniță, dar când a văzut că rămâne singur aici a început să verse și să se îmbolnăvească. L-am tratat și l-am adus din nou, dar a început să facă pipi în pat noaptea, așa că l-am retras. Va merge la grădiniță, la anul, când va fi mai pregătit” (B.H., tatăl unui băiat de 3 ani).

Copilul docil

Dacă un copil își ascultă părinții, nu se opune lor și nu luptă pentru satisfacerea nevoilor sale, nu înseamnă că trebuie să i se impună orice.

Copilul poate constata, din discuțiile părinților, că grădinița este o opțiune importantă pentru ei și să o accepte ca să le facă pe plac.

Unii copii își forțează părinții la evoluție personală și de aceea sunt foarte solicitanți, dar sunt și copiii care își menajează părinții chiar dacă plătesc cu o maturizare precoce. Situația din urmă este mai periculoasă pentru sănătatea psihică, pe termen lung, a copilului.

De aceea, ca părinți, ar fi bine să detectăm și semnalele de alarmă mascate în acele manifestări ale copilului care nu pun în dificultate pe nimeni, ba chiar pot fi agreabile pentru cei din jur:

- cedează ușor și se supune mereu făcând ce i se cere;
- se abține să plângă;
- este serios și are o privire lipsită de veselie;
- nu face șotii și nu se zbenguie;
- nu are plăcerea jocului cu cei de seama lui.

Acestea și alte semne similare arată o maturizare precoce a copilului. Chiar dacă manifestările nu sunt deloc deranjante, este bine să se țină seama de ele deoarece semnaleză o puternică suferință psihică ce nu poate rămâne fără urme pe viitor: „Copilul cuminte și baba frumoasă” sunt bizareri de evitat.

Copilul care a fost la creșă

Copilul care nu se opune voinței părinților poate face față situației reconsiderând-o. Cei mai mulți copii suportă dificultăți majore fără să moară sau să se îmbolnăvească.

Îmi amintesc de reacția vehementă a unei specialiste în educație timpurie când a auzit că eu nu consider creșa o soluție bună: „Tu n-ai fost la creșă când erai mică, așa că să nu vorbești! Eu am fost și n-am murit, ia uite ce țeapănă și fără probleme sunt!” I-am dat dreptate, mi s-a părut și mie puțin cam prea „țeapănă” — n-am mai zis nimic.

Copilul mic poate suporta colectivitatea și fără mari costuri, dar nu pentru că ar putea „ieși” în social mai devreme, ci pentru că adaptează situația la

nevoia personală: consideră creșă ca o „casă a bunicii”, un spațiu familial alternativ.

Problema apare abia odată cu părăsirea acestui mediu foarte investit afectiv (care ar echivala cu pierderea bruscă a bunicilor). De aceea este necesară, în acest caz, păstrarea unei legături cu mediul și cu oamenii din creșă, chiar dacă acum copilul merge la grădiniță.

„Fetița mea s-a adaptat foarte bine la mediul din creșă, dar de când am adus-o la grădiniță, suferă după copiii și îngrijitoarele de la creșă. Nu vrea la grădiniță, mănâncă foarte puțin și seara se tânguie: Bunițele mele, copilașii mei...” (R.G., mama unei fete de 3 ani).

Dacă adaptarea la creșă a fost fericită, nu înseamnă că intrarea la grădiniță se va face fără probleme. Copilul poate vedea grădinița ca pe o „nouă creșă” sau poate s-o considere un mediu social (așa cum și este) și să-i fie la fel de greu ca oricui.

Situația copiilor care au fost la creșă poate fi chiar mai complicată deoarece:

- intrarea la grădiniță înseamnă pierderea creșei;
- părinții nu mai consideră necesară pregătirea copilului.

Copilul care a fost la creșă are și el nevoie de pregătire: de o perioadă de adaptare și, în plus, de menținerea legăturii cu creșa până la o întrerupere treptată.

Nevoia părintelui

Părintele care are nevoie să își lase copilul cu cineva și nu întrevede vreo opțiune mai rezonabilă ca grădinița, tinde să excludă orice problemă. El poate să vadă la copil o stare de pregătire care nu există.

Mai mult decât atât, uneori, noi părinții, le putem cere copiilor noștri sprijin la nevoie, chiar dacă ei nu ni-l pot oferi fără o creștere prematură.

Am avut o pacientă adusă în terapie pentru ritualuri obsesionale care ajunseseră să-i împiedice orice activitate. Când trebuia să plece din casă se pregătea cu câteva ore înainte, legatul șireturilor numai, dura jumătate de oră pentru a ieși perfect. Această fetiță nu făcea probleme niciodată și mereu își sprijinea părinții. Nu a lipsit nicio zi în 3 ani de grădiniță, nu s-a îmbolnăvit niciodată de când a venit pe lume fratele ei, nu se juca, nu se murdărea, mânca până la ultimul strop din farfurie. Era un copil matur și lipsit de orice bucurie care a preluat grijile tuturor până când nu a mai putut face față. Târziu, dar totuși mama a sesizat nevoia de ajutor a copilului ei, fapt care i-a permis recuperarea.

În relația de educație cu copiii lor, părinții învață să-i cunoască și să se cunoască, să facă distincția între mofturi și nevoi, să sesizeze momentele potrivite și soluțiile cele mai bune.

Ce ar fi de evitat când copilul își începe grădinița

Începerea grădiniței este un moment important în viața copilului și poate fi un eveniment fericit.

După ce părinții s-au asigurat că este momentul potrivit intrării în colectivitate a copilului și după ce au pregătit, din timp, copilul, nu le mai rămâne decât să se ocupe de gestionarea evenimentului.

Părinților le poate fi de ajutor acum o recapitulare a cunoștințelor despre reacțiile la nou ale copilului:

- nu poate face față mai multor cerințe în același timp;
- reacționează negativ când este luat prin surprindere;
- se contaminează de starea celor din jur;
- când evoluează are nevoie să și poată regresa;
- îl ajută ca părinții să fie consecvenți și împăcați ei înșiși cu decizia;
- are nevoie să-și poată discuta temerile și așteptările;

- îi trebuie mult timp petrecut acasă, în spațiul său, fără cerințele nimănui (să se joace în voie).

Părinții care țin seama de aceste aspecte pot fi asiguratorii pentru copilul lor. Ei nu sunt în pericol de a-l răsfăța atâta timp cât pot face distincția între nevoi și dorințe. Dacă primele trebuie satisfăcute, cele din urmă nu!

Mofturile copilului apar abia atunci când în locul nevoilor satisfacem dorințele.

Schimbări numeroase

Începerea grădiniței nu ar fi bine să coincidă și cu alte schimbări în viața copilului.

Dacă schimbările sunt dozate în timp, copilul le poate face față; dacă sunt aglomerate mai multe odată, este greu ca el să nu se simtă copleșit.

Când copilul începe grădinița, nu sunt recomandabile schimbări de casă, de program, de persoane de îngrijire.

Copilul are nevoie de un timp pentru a se adapta unei schimbări și abia apoi poate face față alteia. Schimbările, în sine, nu sunt traumatice, dar aglomerarea și frecvența lor le poate face de nesuportat.

Am observat practici, des întâlnite, de a combina schimbările în viața copilului: când i se naște un frate, i se schimbă și camera; când începe grădinița, nu mai vine bona; când merge la școală este luat de la bunici.

În cazul în care copilul este adus de la țară, de la bunici, pentru începerea grădiniței, această tranziție se poate face și lin. Copilul ar putea fi adus în casa părinților cu câteva luni înainte de începerea grădiniței împreună cu bunica. Așa copilul schimbă casa, dar nu și persoana de îngrijire. Apoi, după ce copilul se adaptează la mediul din grădiniță, după câteva luni, și bunica poate pleca.

O altă practică este aceea a renunțării la bonă odată cu începerea grădiniței. Preferabil ar fi să se opteze pentru un program scurt la grădiniță și abia după primul an să se renunțe parțial la bonă (ea poate fi păstrată pentru perioade de boală și vacanțe când copilul are nevoie de cineva cu care să stea acasă).

Bineînțeles că acestea sunt niște recomandări generale care, nu se pot potrivi tuturor situațiilor concrete, de aceea opțiunea părinților este, adesea, cea mai potrivită.

Surprinderea copilului, nepregătirea lui

Intrarea la grădiniță oferă o experiență nouă și confruntarea cu un mediu străin. Este firesc să trezească spaima și regresii. Acomodarea treptată securizează copilul, diminuându-i zona de necunoscut. El are nevoie să gândească, să imagineze, să vorbească despre ceea ce simte și gândește, să se poată asigura înainte de a i se întâmpla ceva.

Un copil surprins adesea de evenimente devine mai temător și mai puțin adaptabil. El însuși poate învăța să acționeze neașteptat, fără să se gândească înainte, fără să-i prevină pe alții. Poate face altora surprize, generând nesiguranța unui caracter imprevizibil.

Am avut în psihoterapie o mămică care era permanent în alertă cu băiatul său. Se cățara pe unde nu te așteptai, se arunca fără veste din locuri periculoase, dispărea cum mama se întorcea puțin, se lovea, îi lovea pe alții, oricum, necesita vigilență continuă. Cu timpul s-a dovedit că acest copil a fost adesea pus în situații-surpriză de către părinți. El nu era pregătit pentru toate schimbările de viață și program pe care trebuia să le suporte. Copilul îi surprindea pe alții pentru că el însuși era, prea adesea, surprins; se pune în pericol pentru că se simțea în pericol.

Este esențial ca părinții să-i ofere copilului suficient timp pentru a se acomoda cu ideea și suficiente ocazii de contact cu grădinița pentru ca mediul să nu-i mai pară străin.

Contactul cu copii panicați

Climatul din grădiniță trebuie să fie adecvat copiilor și să se impună lor încă de la primul contact. Atmosfera generală a grădiniței este compusă din starea generală a tuturor și ar fi bine să nu se modifice odată cu noii veniți. Aceasta transmite starea de siguranță și-i îndeamnă pe copiii nou veniți să preia din comportamentul celorlalți.

Oricât de bine ar fi pregătit și asigurat copilul de către părinții lui, dacă la intrarea sa în grădiniță poate vedea copii care țipă, dau din picioare, se agață de părinți și plâng până vomită, este natural să refuze să rămână acolo. Un mediu care provoacă unor copii opoziții așa de puternice, este de evitat pentru oricine, indiferent ce ar spune adulții.

Grădinițele ar putea recurge la un program mai flexibil în care copilul începe grădinița (după ce a împlinit 3 ani) și nu grădinița începe, iar copiii trebuie să vină toți odată (la 15 septembrie).

Am văzut o grupă într-o grădiniță obișnuită, de stat, care nu se confrunta niciodată cu problema copiilor urlânzi. Aici erau copii de toate vârstele (de la 3 la 7 ani), iar primirea nou-veniților se făcea pe întreg parcursul anului. Copiii mari, care aveau și 4 ani de grădiniță, se bucurau să se ocupe de cel nou-venit, îi prezentau din secretele vieții de preșcolar și îl inserau pe nesimțite în grup.

Lipsa disponibilității părinților

Părinții pot fi prinși de vârtejul vieții cotidiene, de grijile pentru asigurarea condițiilor de trai, de sănătatea copiilor, de problemele inevitabile pe care le presupun serviciul și viața socială.

De la nivelul grijilor mature, problemele copilului sunt minore. Nu pare nimic serios atunci când copilul plânge că vrea în brațe, că și-a stricat mașinuța, că s-a certat cu prietena de 3 ani de la „Grădi”...

Cu toate acestea, dacă schimbăm puțin perspectiva, putem vedea cât de complicate sunt problemele copilului. Ele generează trăiri intense, îl modifică structural, creează amintiri pentru întreaga viață. În raport cu acestea, zbaterile adultului din jurul unor proiecte foarte importante, dar efemere, pălesc deoarece, de cele mai multe ori, nu lasă nicio urmă durabilă.

Pentru dificultățile prin care trece, copilul are nevoie de părintele său care să-i fie alături, care să aibă o perspectivă adultă și securizantă, care să-l înțeleagă și sprijine.

Orice schimbare în viața copilului devine acceptabilă dacă poate fi discutată împreună cu părinții.

Un părinte i-a spus seara copilului de 5 ani că a doua zi va merge pentru prima oară la grădiniță. Copilul știa despre grădiniță de la copiii din parc și s-a bucurat. El voia să afle mai multe și a pus tot felul de întrebări, tatăl însă nu a fost disponibil pentru discuții și l-a dus la culcare. A doua zi, la grădiniță, copilul a plâns tot timpul, la ora 6 când a venit mama să-l ia acasă a făcut un scandal grozav alertând întreaga grădiniță: „Tu nu ești mama mea, unde mă duci, de ce mă iei de aici. Mama mea e frumoasă și bună, tu ești urâtă și rea, nu merg cu tine!” Copilul abandonat într-un mediu străin, proiecta imaginea străinului și asupra celor cunoscuți. Mama bună nu putea abandona, deci el se simțea străin (neînțeles) printre străini (D.T., de 5 ani).

Considerarea grădiniței ca un ajutor pentru părinte

Nevoia părintelui nu este un criteriu pentru evoluția copilului. Copilul are dreptul de a crește în ritmul propriu la care părintele este dator să-și adapteze soluțiile.

Grădinița răspunde nevoii copilului de socializare și de joc și nu este organizată ca loc unde copiii se duc atunci când nu au cu cine sta acasă.

Dacă părintele își forțează copilul să meargă la grădiniță înainte de vreme, se poate descoperi el însuși obligat, să renunțe la această idee (din cauza deteriorării stării de sănătate a copilului, din cauza manifestărilor agresive) sau, se poate trezi cu un copil brusc maturizat.

Oricum, intrarea unui copil mic într-o instituție (creșă sau grădiniță) se realizează pentru a satisface o nevoie a adulților (a părinților care nu au cu cine lăsa copilul în siguranță, a mamelor care își văd necesară întoarcerea la serviciu) și nu a copilului.

Pe termen lung, ieșirea prematură din familie a copilului nu ajută pe nimeni și necesită foarte multă preocupare și atenție din partea părinților.

Putem asemui intrarea grăbită a copilului în social cu nașterea prematură. Părăsirea mediului intrauterin este benefică pentru copil, dar trebuie să se petreacă la timpul potrivit. Dacă se întâmplă mai devreme, este traumatică, cu efecte pe termen lung poate și oricum nu o scutește pe mamă de două luni de sarcină, ci îi creează stresul unor probleme cu care nu s-ar fi confruntat dacă naștea la termen.

În educație există o distincție între ceea ce îi este copilului benefic și nevoia de sprijin a părinților. Dacă se face abstracție de ritmul copilului și adulții au de suferit.

Exagerarea timpului petrecut în grădiniță

Colectivitatea, atât de necesară copilului, poate să devină insuportabilă dacă se depășește timpul limită.

Perioada necesară părintelui pentru serviciu este mult mai mare decât cea pe care un copil o poate petrece în afara casei sale. Deși copilul are nevoie de colectivitate îi este deopotrivă necesară retragerea în siguranța casei sale.

Grădinița nu este un „serviciu” al copilului, un loc unde trebuie să se ducă pentru ca părinții să poată merge la slujbă.

Părinții și educatorii, calculând timpul pe care copilul îl poate petrece la grădiniță, ar trebui să se raporteze la elemente care țin de psihologia

dezvoltării copilului și de individualitatea lui și nu la repere externe precum serviciul părintelui, sau numărul de locuri pentru somn din grădiniță.

Timpul pe care îl poate petrece un copil la grădiniță este cam același cu timpul pe care îl poate petrece în parc dacă are și mâncare acolo (cam 4 – 5 ore).

Un copil, în primul an de grădiniță, dacă rămâne și pentru somn, se simte lăsat în afara casei pentru încă o zi. El nu are răgazul ca, în timpul scurt pe care îl mai petrece acasă, să poată relua prin joc, povestire și activitate, tot ce i s-a întâmplat important. Se ajunge astfel, la o ruptură între mediul familial și grădiniță.

O fetiță i-a spus mamei care a venit să o ia după somn: „Ziua trecută m-am jucat foarte frumos cu copiii, dar acum, când ne-am trezit, ne-am cam certat. Am stat două zile fără tine”. Mama și-a dat seama că pentru fetița ei, abia sculată din somn, începea o nouă zi deși era după amiază. Dacă somnul departajează „zilele”, atunci o zi de adult face cât mai multe zile de copil.

Pentru ca un copil să rămână la program prelungit (până la ora 16:00), ar trebui ca el să fie deja de multă vreme în grădiniță și foarte bine integrat, să se simtă ca în casa bunicilor.

Se înțelege că, în situația unei șederi mai îndelungate a copilului la grădiniță, obiectele personale (pernă, ursuleț, păturică), precum și un spațiu individual de retragere, sunt indispensabile.

Nerespectarea nevoii de regresie a copilului

În mod obișnuit, copilul, are un ritm de alternare a nevoii de social cu nevoia de retragere în familie și singurătate. Și în familie, copilului îi trebuie un spațiu al său unde să se poată autoliniști. De aceea părinții, când constată manifestări de oboseală și agitație la copil, îl trimit în camera lui (măsură eficientă dacă nu este folosită ca pedeapsă).

De asemenea, un copil care abia a intrat la grădiniță, după un timp oarecare, simte nevoia să mai stea acasă.

Situația este similară cu a copilului care abia a învățat să meargă. El se bucură să poată merge singur, dar, din când în când, mai vrea să fie luat în brațe.

Dacă această nevoie reală a copilului nu este înțeleasă de către părinți, copilul va recurge la motive mai serioase pentru a și-o satisface. Așa se face că, în perioada de acomodare cu grădinița, adesea copilul sănătos se transformă într-unul vulnerabil și bolnăvicios pentru a-și asigura regresia atât de necesară.

Boala îi oferă copilului retragerea în mediul familial atunci când colectivitatea devine prea greu de suportat pentru el.

Un copil care se îmbolnăvește cere mai multă grijă, atenție din partea mamei, are nevoie de spațiul conținător al casei.

Mulți medici recomandă statul în casă având argumente de intuiție psihologică și nu de fiziologia bolii.

Când i-am spus directoarei de grădiniță că fata mea va lipsi o săptămână pentru că tușește puțin, mi-a replicat: „Vai ce probleme vă faceți, de ce să țineți copilul acasă pentru atâta lucru, este un copil așa de bun care suportă și înțelege multe!” Nu am spus nimic, dar știu că fata mea este un copil care suportă și înțelege multe tocmai pentru că nu profit de această înțelegere și pentru că îi satisfac nevoia de regresie (și nu numai) atunci când o are. Dacă nu mi-aș face eu probleme pentru atâta lucru sunt convinsă că m-ar forța să-mi fac.

Exploatarea entuziasmului copilului

E important ca părinții să nu încerce să exploateze entuziasmul copilului, să îl folosească manipulator grăbind evoluția:

„De acum ești mare, copil de grădiniță! E rușine să mai vrei în brațe!”

„Dacă plângi, te va certa Doamna!”

„Dacă îți mai bagi degetul în nas, vor râde copii de la grădiniță de tine!”

„Dacă nu mănânci tot, te spun Doamnei să te certe!”...

Copilul amenințat cu Grădinița, chiar dacă se simte confortabil acolo, va învăța să nu-i mai placă pentru a nu mai fi vulnerabil în fața părinților care, atât așteaptă, să aibă cu ce-l îmboldi.

Încărcarea copilului cu nemulțumirile părinților

Copilul are suficiente ambivalențe ale sale relativ la grădiniță: ba vrea să meargă, ba n-ar mai vrea! Acum i-ar fi prea greu să suporte și stările negative ale părinților: neîncredere, suspiciuni, nemulțumiri.

Hotărârea și constanța binevoitoare ale părinților sunt ceea ce l-ar ajuta pe copil să se simtă în siguranță și la grădiniță.

Cunosc o mamă care era foarte nemulțumită de grădiniță și de educatoare. Ea îi tăia fiicei sale tot entuziasmul: „Ei ce să spun, a zis educatoarea!; Ce mâncare proastă vă dă la grădiniță!; Vai, ce nepricepută este și educatoarea asta!”... Azi așa, mâine așa, până când fata ei i-a replicat cu nonșalanță: „Tu ești o mamă rea pentru că mă duci la o grădiniță care nu e bună și mă lași cu o educatoare nepricepută!” (P.A., de 4 ani).

Rangul copilului în familie și particularitățile de adaptare la grădiniță

Fiecare copil este diferit și de aceea și experiența adaptării la grădiniță este individuală. Există însă niște particularități de nevoi și temeri la care ne putem aștepta în funcție de rangul pe care îl are copilul în familie.

Copilul unic

Pentru copilul unic, grădinița este o șansă în sprijinul dezvoltării normale.

Copilul unic dispune acasă de un mediu dificil de suportat:

- concurează cu adulții în mod nedrept: nu are șansă de câștig real și orice victorie pare o concesiune din partea părintelui;
- părinții pot fi prea centrați pe copilul lor;
- părinții pot oscila între a fi permisivi și a stabili standarde prea ridicate;
- copilul nu are pe cineva ca el, constant, cu care să facă lucrurile mai puțin serioase, cu care să se joace și să își exprime tensiunile;
- părinții găsesc mai greu distanța afectivă necesară pentru a putea distinge între nevoile și dorințele copilului lor.

În acest context, ieșirea din familie a copilului este benefică și salutară. Copilul găsește la grădiniță un mediu în care dispune de relații cu egali, copii ca și el. Aici nu mai are un loc central cu toate beneficiile, dar și privațiunile ce decurg din acesta.

Copilul se dezvoltă descoperindu-se și cunoscându-se; învață să fie ca și ceilalți, dar să-și păstreze individualitatea.

La grădiniță, copilul dispune și de șansa de a avea un mediu al lui, privat, pe care să nu fie nevoit să-l împartă cu adulții din familie.

Dacă pentru copilul unic, intrarea la grădiniță este un mare beneficiu, pentru părinții lui poate fi o catastrofă. Sentimentul de pierdere a copilului, de „contaminare” a lui, de înstrăinare, poate fi foarte puternic. De aceea, nu este neobișnuit, ca atunci când mama își duce copilul unic la grădiniță să „rezolve” inconștient această pierdere rămânând din nou însărcinată.

Dificultatea copilului nu este una de adaptare deoarece el are nevoie de acest mediu, ci este una resimțită prin ricoșeu de la părinții lui care trăiesc intens, ca pe o dramă, această separare.

Copilul cu frați mai mici

Pentru copilul cu frați mai mici, petrecerea într-un mediu al său, diferit de cel familial, este cât se poate de benefic. Cu toate acestea, copilul poate avea fantasme de abandon și de aceea este important ca părinții să-i acorde mult timp, răbdare și înțelegere pentru a-l liniști.

Un copil căruia tocmai i s-a născut un frate a fost adus la grădiniță. El era foarte cuminte, nu pune probleme, dar și foarte trist și incapabil de a se juca. Când l-am întrebat de ce vine la grădiniță, mi-a spus candid: „Mama trebuie să aibă liniște cu frățiorul meu cel mic, de mine nimeni nu mai are nevoie și de asta mă aduce aici!” (B.C., de 4 ani).

Copilul cu frați mai mari

Pentru copiii cu frați mai mari, aparent, acomodarea este simplă. Unele dintre etape sunt deja parcurse la intrarea în grădiniță. Copilul a avut contact cu mediul din grădiniță și cu educatoarele. Preocuparea fratelui pentru grădiniță îl face important, de aceea își dorește să împărtășească și el această experiență.

Copilul cunoaște mediul unde va merge, iar acesta nu este nicidecum periculos. Nici părinții nu mai sunt debusolați și nici bulversați afectiv. Ei pot oferi copilului un suport mai bun.

Cu toate acestea, statistic vorbind (conform cercetării pe eșantion reprezentativ național, realizată la I.S.E. – „Educație timpurie”, Editura Pim, 2010), adaptarea mezinului la grădiniță este mult mai dificilă decât a fraților.

Cum statisticile nu ne spun nimic, putem vedea în spatele acestei constatări că dificultatea de adaptare a mezinului poate veni tocmai din statutul său de a fi “mai mic”, prea mic pentru separări.

O altă cauză este cea a motivației diminuate de a socializa cu congeneri: mezinul, are acasă frați cu care să se joace, nu duce lipsa copiilor din mediul său.

La acestea mai putem adăuga un motiv care nu este de neglijat: mezinului nu-i poate lipsi ceea ce nu a avut niciodată și anume spațiul său personal.

Un băiețel venea cu mama să-și ia fratele de la grădiniță din totdeauna. Mediul grădiniței îi era extrem de familiar și dorea să rămână și el să se joace acolo. Când a împlinit 3 ani, a fost înscris și adus la grădiniță. Reacția sa a fost de mare surprindere, credea că va rămâne împreună cu fratele și cu mama, atâta timp cât dorește el. Când a văzut că lucrurile nu stau așa, a început să plângă din toate puterile (B.S., de 3 ani).

S

Observăm cum rangul copilului în familie influențează mult nevoia lui de grădiniță, dar și starea părintelui (care, de multe ori, nu coincide cu cea a copilului). Dacă pentru copilul unic adaptarea la grădiniță poate fi foarte ușoară, pentru părintele lui este mai mereu grea. Dacă mama este liniștită când își aduce mezinul la grădiniță, pentru copil lucrurile nu sunt simple de loc. Din cauza acestor diferențe de trăire, părinții au nevoie să fie mai vigilenți, să nu se lase purtați de propria lor stare pentru a se putea adapta la trebuințele copilului.

Sexul copilului și particularitățile de adaptare la grădiniță

Sexul copilului influențează puternic ritmul dezvoltării copilului și aceasta se poate vedea de foarte timpuriu.

Mămicile pot constata cum majoritatea băieților se nasc în jur de 42 de săptămâni în timp ce fetițele vin mai devreme pe lume; de asemenea, fetițele vorbesc și merg mai devreme, intră în perioada de pubertate la vârste mai mici (este o regulă generală, dar care nu este valabilă în toate situațiile).

Sunt constatări ce nu trebuie luate ca „indicator” în cazuri particulare și deci, nu sunt motive de îngrijorare când ele nu se confirmă. Totuși, nici nu putem face abstracție de existența diferențelor de ritm în dezvoltarea fetițelor și a băieților.

Acest ritm de separare, mai lent în cazul băieților, se poate observa și în privința grădiniței unde acomodarea poate fi mai dificilă și nevoia de intrare în social, mai târzie.

O explicație a diferenței de ritm al independentizării vine din specificul relației cu mama care, în cazul băieților, tinde să fie ceva mai simbiotică.

Dezvoltarea fetei presupune interiorizarea modelului matern. Fetița, devenind asemenea mamei, se poate mai lesne detașa de mama ca persoană.

Băiatul se identifică mai puțin cu mama și de aceea are mai multă vreme nevoie de ea. Pentru a deveni masculin, băiatul renunță să fie „ca mama”, dar, în compensație, are nevoie să fie „cu mama”. Băiatul nu-și poate interioriza mama la fel cum o face o fetiță, dar poate să-și consolideze relația cu aceasta așa încât să se simtă în siguranță și în absența mamei. Pentru intrarea la grădiniță, această stare de siguranță este necesară, numai că se obține în mai mult timp.

De asemenea, băiatul se identifică cu tatăl lui, el se simte mai asigurat dacă percepe grădinița ca pe un apanaj patern, „o ieșire în lume” similară cu a tatălui. De aceea, pentru băieți, este mai bine ca tatăl lor să gestioneze relația cu grădinița, să se implice mai mult decât mamele.

Grădinița, ca primă „ieșire în lume” a copilului, este mai importantă pentru băieți decât pentru fete, deoarece dimensiunea socială este mai dezvoltată la bărbat, iar dimensiunea familială mai puternică la femeie. Băieții, în mod special, ar trebui să dispună de o bună intrare în grădiniță, fără traume și tensiuni.

Această distincție, în funcție de sexul copilului, ne atrage atenția necesității unei abordări diferențiate a vârstei de intrare la grădiniță: 3 ani este doar o aproximare statistică ce trebuie armonizată cu nivelul dezvoltării individuale a copilului, cu particularitățile sale.

Posibile temeri ale copilului care începe grădinița

Copilul care începe să meargă la grădiniță face un pas către independența sa, ceea ce îl afirmă ca fiind mare și important, dar trăiește și spaime noi:

Oare cu ce se va confrunta? Se va descurca singur? Va face față? După noile experiențe, părinții îl vor mai recunoaște? Cum se va schimba? Va câștiga în independență? Care va fi costul?

Acestea și multe altele sunt întrebările pe care și le pune copilul care crește.

Este o situație în care copilul are nevoie să găsească adulți asigurați căror să le împărtășească temerile și gândurile sale despre grădiniță:

- “Dacă mama va uita de el, și va rămâne pierdut la grădiniță?”;
- “La grădiniță se duc doar copiii cu frați mai mici, de care părinții se pot lipsi?”;
- “Oare mama îl va mai recunoaște pe el dintre atâția copii?”;
- “Dacă se simte bine la grădiniță, nu înseamnă că își trădează familia care, îl poate pedepsi părăsindu-l?”;
- „Dacă devine mare înseamnă că nu va mai fi mic, deci nu va mai fi iubit, îngrijit, giugiulit?”...

În mintea copiilor apar numeroase fantasme de abandon, temeri de schimbare, de pierdere și separare la care părinții, de pe poziția adultului, nu se pot gândi.

Discuția deschisă și jocul împreună cu copilul îi permit părintelui să cunoască lumea fantasmatică plină de dorințe și temeri a copilului pe care el nu o bănuia.

Copilul nu are nevoie să fie liniștit în temerile sale, ci înțeles, ascultat și acceptat.

În această comuniune și părintele are de câștigat, el își regăsește trăiri vechi, uitate și creează cu copilul o unitate de înțelegere.

Sprijinirea adaptării copilului

Părintele îi este copilului un sprijin permanent pentru dezvoltare. El este cel mai bun cunoscător al nevoilor copilului său și al felului în care acestea pot fi satisfăcute în mod individual.

Grădinița presupune o importantă schimbare în viața copilului (de statut, de program, de relații), iar, în raport cu orice schimbare, e nevoie de timp pentru adaptare și de o abordare personalizată.

Pentru a sprijini copilul în integrarea noii sale experiențe, părintele îi este constant alături. Chiar dacă părintele nu-i poate dizolva copilului angoasele, îi poate facilita un mediu în care adaptarea să fie treptată, în pași mărunți, dar siguri, fără traume și salturi majore.

Părintele își ajută copilul fără să-și dea seama, prin felul său de a fi și prin atitudinea pe care el însuși o are față de grădiniță. De aceea, este important ca acomodarea părintelui cu ideea să se fi realizat deja atunci când copilul chiar trebuie să meargă la grădiniță.

Părintele poate să ofere și un sprijin conștient prin ceea ce știe despre adaptarea la nou a copilului. Putem identifica atitudini și acțiuni conștiente ale părinților care ar fi benefice unei bune adaptări.

Atitudini favorabile ale părinților

Starea de relaxare și încredere a părinților combinată cu grija consecventă pentru satisfacerea nevoilor copilului, cu disponibilitatea pentru discuții sincere și deschise sunt atitudini care îl ajută pe copil să aibă desprinderi line și reușite.

Părinții sunt relaxați, încrezători, binedispuși

Pentru sentimentul de siguranță al copilului este important ca părinții înșiși să se simtă confortabil cu mediul din grădiniță și să aibă o bună comunicare cu educatoarea.

Grădinița nu ar trebui să fie o necunoscută pentru părinți. Ei ar avea nevoie să simtă că își lasă copilul „pe mâini bune”. Dacă părinții nu simt aceasta, nu vor putea justifica de ce au optat pentru această schimbare în viața copilului.

O fetiță de 3 ani, în primele sale zile de grădiniță, stătea speriată într-un colț și nu vorbea cu nimeni. Cu greu m-am apropiat de ea, dar în cele din urmă a acceptat să ne jucăm. În joc, ursulețul ei era speriat pentru că o simțea pe ursoaică temătoare: „Asta nici nu cred că e mama mea, mă îmbracă repede, fuge cu mine, uită câte ceva, nu mai glumește și nici nu se mai uită la mine... Poate mama crede că o să mă fure vulpea ca să mă mănânce!”

Părinții sunt atenți la ritmul copilului, la nevoile lui

Părinții observă nivelul dezvoltării copilului și nu impun cerințe nepotrivite pentru vârsta lui. Ei înțeleg nevoia de socializare a copilului lor, nevoia lui de prieteni constanți.

Discuțiile despre grădiniță sunt calme, binevoitoare, direcționate de interesul copilului, de dorința lui de a-și exprima temerile și așteptările.

La grădiniță, am surprins o discuție între un băiețel și tatăl lui:

- Aici la grădiniță sunt copii numai răi, care te bat, te zgârie și vomită pe tine (în cealaltă parte a coridorului, o fetiță vărsa).
 - Da, am văzut fetița care vomită.
 - Din cauza grădiniței vomită, că se sperie de copii!
 - Copiii sunt chiar așa de speriat?
 - Nu, dar sunt singuri.
 - Chiar singuri?
 - Sunt și educatoare, dar nu sunt ca părinții!
 - E greu fără părinți!?
 - Da, tati, te iubesc mult de tot! (îi sare în brațe).
 - Și eu te iubesc, de asta te-am și adus la grădiniță!
- După îmbrățișare, copilul a mers în sala de grupă și a fost foarte relaxat toată ziua (P.T., de 4 ani și tatăl lui).

Părinții au încredere în copilul lor

Copilul nu mai este bebeluș, are nevoie de un spațiu în care să se manifeste fără intermedierea părinților.

Părinții învață să-și considere copilul apt social și să-și limiteze intervențiile directe în problemele lui. Părinții îi pot fi copilului alături afectiv prin discuții și sfaturi chiar dacă nu intervin direct. Părintele acționează în locul copilului doar în situații în care el nu se poate descurca, dar este deplasat și bizar să intervină în disputele celor mici.

Una dintre fetele mele, în al doilea an de grădiniță, avea tot felul de nemulțumiri: „Stau la masă cu M. care e un mucios și un tușos, spune-i tu doamnei să-l mute!... R. este agresiv cu mine, mi-a rupt toate mărgelile de pe rochiță și m-a tras de codițe, spune-i tu doamnei să-l certe!” și altele asemenea. I-am spus că cel mai bine ar fi să vorbească ea cu colegii sau cu doamna, care este educatoarea ei, nu a mea. Deși nemulțumită, fata mea nu a avut încotro și i-a povestit educatoarei tot ce nu-i convenea. După aceasta, a fost foarte fericită de propria-i îndrăzneală, de faptul că educatoarea a înțeles-o încât, nici nu a mai contat că lucrurile nu s-au schimbat de loc în privința acelor băieți.

Părinții sunt onești cu copilul

Părinții au toate motivele să aibă încredere în copil și în ei înșiși: de la nașterea copilului au parcurs împreună, cu bine, un drum greu și plin de transformări.

Acum, părinții au nevoie să-l poată vedea pe copilul lor capabil să se descurce și singur, să aibă un mediu de manifestare care să-i aparțină. Pentru aceasta, e bine ca ei să găsească o grădiniță în care să aibă încredere, cu un mediu pe care să-l considere benefic pentru copil. Încrederea părinților în grădiniță și copil ar trebui să fie reală și nu doar afișată. Aceasta deoarece, pentru copil, orice neconcordanță sesizată între ceea ce spun și simt părinții săi, îl sperie și în niciun caz nu îl asigură.

Este important, de asemenea, ca părinții să nu ofere copilului o prezentare hiperbolizată a grădiniței. Aceasta nu ar face decât ca, așteptările prea mari ale copilului, să se transforme în dezamăgiri.

Părintele poate fi onest cu copilul și în privința unor comportamente cu care este mai puțin împăcat. Chiar dacă, de pildă, părintele nu se simte confortabil cu ideea de a lăsa copilul la grădiniță, nu trebuie să-l mintă că îl așteaptă pe hol; chiar dacă părintelui îi este teamă de agresivitatea celorlalți nu trebuie să-i spună că acolo sunt numai copii buni și doamne minunate.

Un băiețel de 5 ani, în prima sa zi de grădiniță a plâns mocnit cu suspine, repetând: „De ce a făcut asta?! De ce a făcut asta?!”. Deși eram la grădiniță pentru observație științifică, mi-am lăsat la o parte orice obiectivitate și am vorbit cu el. Am aflat că bunica îi promisese că îl așteaptă pe hol, dar ea a plecat, iar copilul nu înțelegea de ce a fost mințit. I-am dat dreptate și am mers să o sunăm pe mama lui care să-i explice de ce a venit el la grădiniță. După aceea copilul nu a mai plâns, și-a făcut un prieten cu care s-a jucat și ogoia toate fetițele care plâneau: „Hai nu mai plânge, că noi aici am venit să ne împrietenim, să ne jucăm ca în parc și apoi mergem acasă, vin părinții noștri și ne iau!”

Părinții facilitează discuțiile dintre copii

Cu toții, când trecem prin situații speciale, avem nevoie să vorbim cu prietenii care ne susțin și ne înțeleg. Această nevoie de împărtășire, de asigurare pe care o conștientizăm la noi ca adulți, o putem identifica și la copii. Și ei au nevoie să-și poată povesti noile experiențe, să observe reacțiile altor copii, să afle cum s-au descurcat alții în situații similare.

Discuțiile despre grădiniță dintre copii sunt foarte importante: cei mari, deja „veterani” ai grădiniței sunt încântați să prezinte o imagine personală; cei ce se pregătesc de intrarea la grădiniță își împărtășesc temerile și așteptările; iar copiii mai mici sunt un public potrivit pentru ca ceilalți să se simtă importanți, interesați, „mari”.

Am surprins, în parc, o discuție între copii de vârste diferite:

- Cum te cheamă?... Mergi la grădiniță? (S., de 6 ani)
- Abia m-am înscris! (R., de 4 ani)
- Eu merg de mult la Grădi, de 3 ani, am o educatoare rea care țipă de se zguduie grădinița... eu o murdăresc cu carioca pe fustă. Fetele sunt pârâcioase, dar băieții mei sunt grozavi: ne batem și ne jucăm. Am o gașcă de băieți.
- Ce-ți face educatoarea cea rea?
- A, nu-mi face nimic, țipă până răgușește!
- O cunosc pe educatoarea rea, vin eu să o bat! Și eu merg în fiecare zi la grădiniță, mănânc și plec acasă (P., de 3 ani care nu merge la grădiniță, dar nu vrea să fie exclus din discuție).

Atitudini de evitat ale părinților

Părinții, prin atitudinea lor față de relațiile sociale ale copilului, pot sprijini sau nu ieșirea lui în lume.

Dacă, în încercările sale de relaționare socială, copilul are succes, se simte încurajat și dornic de colectivitate. Insuccesul repetat însă îl poate face pe copil să devină retras, timid, neîncrezător.

Părinții îi sunt copilului model și sprijin. Ei sunt responsabili de succesul social al copilului lor, de aceea, ar trebui să aibă grijă cum se poartă ei înșiși față de ceilalți și față de copil, respectând câteva reguli de bază:

Copilul nu e „făcut de rușine”!

Chiar dacă greșește în public, copilul poate fi corectat eficient doar în particular. De asemenea, părintele nu are de ce să povestească altora greșelile copilului, sau să-l amenințe că „îl va spune”. Copiii se părăsc între ei, noi ca adulți educatori însă, putem avea altă atitudine.

Atitudinea „pârâcioasă” a unui adult este hilară, dar și demotivantă pentru copil: „Uite, dragă, ce mi-a făcut ăsta micu’, îți spun și ție, ca să-l fac de rușine, poate altă dată nu mai face!” (T.G., mama unui copil de 3 ani).

Nu vorbim despre un copil prezent la persoana a III-a!

Atunci când vorbesc adulții între ei, în prezența copilului, nu-l pot ignora. Dacă vorbesc despre el, ar trebui să-l includă în discuție.

Discutarea la persoana a III-a despre un om prezent este nepoliticoasă chiar dacă este vorba despre un copil:

„Dragă, de-ai ști ce probleme am cu băiatul ăsta al meu, e un nebun și jumătate, sare peste tot de-abia mai pot să mă țin după el... Lasă-mă copile, nu vezi că vorbesc cu doamna, du-te de te joacă!” (P.F., mama unui copil de 5 ani).

Nu e nevoie să vorbim în locul copilului!

Atunci când cineva dorește să comunice cu copilul și-i adresează direct vreo întrebare, ca părinți și educatori ar trebui să avem încredere că el poate răspunde (sau refuza răspunsul) și să nu mediem noi relația, intervenind.

Copilul are dreptul să nu fie îmboldit, corectat, ajutat sau întrerupt atunci când vorbește cu alți oameni (copii sau adulți). De asemenea, copilul își poate asuma consecințele vorbelor sale și părinții nu au motiv să exagereze în particular, dădăcindu-l și învățându-l ce ar trebui să spună.

Când am întrebat un copil cum se simte la grădiniță, m-am trezit cu o avalanșă de răspunsuri... de la mamă: „Prost se simte!...Spune-i doamnei cum te simți la grădiniță... Nu, nu ai pierdut cartea, ți-a furat-o un coleg... Bine, hai du-te la joacă să vorbesc eu cu doamna!” (T.C., mama unui băiat de 5 ani care mi-a cerut sprijinul pentru timiditatea copilului).

Copilul nu are nevoie de laudă sau de protecție excesivă

Dacă laudăm un copil pentru că vrem să-i întărim acel comportament care ni se pare bun și vrem să se mai repete, nu suntem autentici și riscăm să devenim manipulativi.

De asemenea, tot felul de semne codificate între adulți care să îmboldească să spună sau să nu spună ceva copilului, sunt și nesincere și hilare.

Cred că în loc de: „Vai, ce frumos ți-ai făcut patul, sunt mândră de tine, eu nu am reușit niciodată să-l aranjez așa de bine!”, mama îi poate spune copilului: „Mă bucur că ți-ai făcut patul astăzi, cred că a fost obositor, dar toate sunt aranjate așa cum ai vrut tu, te bucuri de ce ai putut face singur?”

Sau în loc de: „Spune-i și tu ce mult îți place desenul lui, ia uite ce talentat este!” (semne disperate de încurajare a exprimării prin spatele copilului). Mama poate spune: „Mie îmi place tare mult cum ai desenat, vrei să-l arăți și musafirei noastre?” Copilul dacă simte că nu poate suporta critica va decide să nu-l arate, dacă se simte capabil să suporte orice părere, îl va arăta. Oricum, el nu trebuie protejat de părerile altora, indiferent care ar fi ele, este capabil să le suporte.

Atitudini de încurajat la copil

Educația din familie presupune, printre altele, și pregătirea pentru viața socială. Aici copilul este învățat să fie comunicativ, tolerant, încrezător, independent, rezistent la frustrare, prietenos și deschis.

Să fie comunicativ

Copilul poate fi învățat să-și exprime nevoile și nemulțumirile, dorințele și bucuriile; să ceară ajutor când nu se descurcă și să ofere sprijin altora, la nevoie.

Un copil, în prima zi de grădiniță, după ce s-a jucat foarte bine cu colegii, la un moment dat, s-a retras și a început să plângă. În cele din urmă, educatoarea și-a dat seama că făcuse pipi pe el. L-a schimbat și i-a arătat unde e baia, copilul când a văzut-o binevoitoare i-a mărturisit că i-a fost „rușine” să ceară voie la baie (C.L., un băiat de 3 ani).

Să fie tolerant

Copilului i se dă, mai mereu, întâietate în familie, dar cu timpul, treptat, poate înțelege că ceilalți, copii sau adulți, au nevoie de atenție și că au aceleași drepturi ca și el.

Copilul poate observa diferențele dintre oameni, dar faptul că există o lege comună a respectării drepturilor tuturor, îl face să se simtă în siguranță în orice mediu.

O fetiță se simțea speriată și neadaptată la grădiniță, ceea ce o făcea să fie retrasă și necomunicativă. Acasă, i se permitea orice, toți adulții din familie nu păreau a avea alt scop decât să-i facă ei pe plac. La grădiniță, un copil i-a luat o jucărie din mână, spunând că îi aparține – ea a rămas perplexă, neștiind cum să reacționeze într-o situație atât de neobișnuită pentru ea. Când educatoarea a rugat-o să-și strângă jucăriile, s-a simțit „Cenușăreasa” și a început să plângă (C.D., o fetiță de 3 ani).

Să reziste la frustrare

Copilul învață să tolereze faptul că, la cerințele sale, se poate răspunde cu Da sau cu Nu. El poate fi pregătit să suporte și refuzuri.

Părinții pot sprijini copilul ajutându-l să înțeleagă că nu totul se petrece după cum vrea el și că lucrurile nu se întâmplă pe dată, chiar în momentul în care dorește.

Rezistența la frustrare nu se obține frustrând copilul sau privându-l de ceea ce are nevoie.

Copilul poate dobândi această capacitate treptat, dacă vede că este o aptitudine pe care părinții săi o au și dacă poate constata că ei disting între nevoi (pe care le satisfac) și dorințe (pe care nu le împlinesc).

În filmul „Veronica” al Elisabetei Bostan, educatoarea o pedepsește pe Veronica să rămână fără tort de ziua ei. Este un bun moment pentru ca o altă fetiță, să ceară un privilegiu:

- „– Atunci, pentru mine, să faceți ceva bun!
- Nu-i ziua ta mâine.
- Eu vreau să fie-acum!”

În Alice în Țara Minunilor de Lewis Carroll, Iepurele de Martie și Pălărierul Nebun sărbătoresc „neziua lor de naștere”, deoarece ziua de naștere a fiecăruia este o dată în an, pe când „neziua” este în fiecare zi, mai puțin una!

E natural ca un copil să aibă dorințe multe și să încerce angajarea părinților în realizarea lor. Părinții însă ar putea să observe că ei nu pot satisface aceste dorințe, doar copilul însuși este cel care și le poate împlini (în realitate sau fantasmă). Părintele poate asigura însă, că atunci când copilul are o nevoie, el i-o va satisface cât de bine poate, fără să condiționeze și fără să aștepte recunoașteri.

Să fie independent

.....

Copilul, pe măsură ce crește, interiorizează comportamentele de îngrijire ale mamei învățând să se autoservească, să și se ajute singur. Aceasta se întâmplă treptat, dar fiecare achiziție este importantă, iar copilul este mândru deoarece se simte din ce în ce mai stăpân al corpului propriu.

Atunci când copilul mănâncă singur, folosește toaleta singur, se îmbracă și dezbracă, nu mai depinde atât de mult de relația intimă, corporală, cu mama. Această distanță îi permite să aibă autonomie mai largă în relații și să se simtă mai sigur pe sine în colectivitate.

O fetiță de 4 ani, în prima ei zi de grădiniță, a făcut caca pe ea și s-a simțit foarte rușinată. După acest incident, nu a mai vrut să vină la grădiniță, dar nici să iasă din casă. Mama a adus-o în terapie pentru acest comportament. Am aflat că fetița purta încă scutec. Mama știa că la grădiniță nu va fi primită în aceste condiții și a lăsat-o fără scutec fără să o fi pregătit în prealabil. Mama se ocupa de îngrijirea fetei ei ca și cum ar fi fost încă bebeluș, înăbușind orice tentativă a acesteia de a se lua în stăpânire.

Să fie prietenos și deschis

Copilul – dacă este ajutat să se simtă într-o lume sigură, printre oameni binevoitori – își va găsi lesne parteneri de joacă, își va oferi cu drag ajutorul altora și se va lăsa ajutat, alinat și liniștit atunci când va avea nevoie.

Un copil prea mic, care nu a avut timp să extrapoleze starea de siguranță din casă și în mediul exterior, poate refuza ajutorul oricărui adult din frica de a nu-și pierde părinții. Această teamă apare din caracteristica gândirii copilului mic ce funcționează pe principiul „dinte pentru dinte”: infidelitatea sa ar atrage după sine infidelitatea părintelui.

Un băiețel de 2 ani și jumătate, lăsat la grădiniță, a plâns până a vărsat, educatoarea a vrut să se apropie în câteva rânduri, dar el țipa cât putea: „Nu ești mama mea! Lasă-mă în pace!” Pentru el, a se lăsa alinat de către un alt adult, în absența mamei sale, echivala cu o trădare. Teama sa era ca, mama să nu-i răspundă, cu aceeași monedă, părăsindu-l.

Pentru un copil ceva mai mare, aflat la vârsta potrivită pentru intrarea în colectivitate, lucrurile se ameliorează substanțial. El va putea încheia relații substitutive celor maternelle și paternale pentru a se simți în siguranță. Și aici însă este important ca el, copilul, să nu fie speriat prea adesea cu „răutatea” străinilor: „Dacă pleci de lângă mine, vine țiganul și te ia!”; „Dacă nu te culci, vine omul negru!”; „Dacă nu ți-ai strâns jucăriile, ți le-au luat oamenii săraci!”, „Să nu dai drumul nimănui la ușa, că poate fi un hoț sau un tâlhar!”

În prima zi de grădiniță, un băiețel de 4 ani și-a dus scaunelul lângă ușă și nu s-a ridicat pentru nimic. Când am vrut să vorbesc cu el, nu a acceptat: „Nu te cunosc! Dacă ești un om rău? Nu te apropia de mine!”

Evident, acest copil era speriat acasă cu răutatea oamenilor necunoscuți. Este o spaimă care nu protejează copilul, dar care îl lipește tare de mamă, asigurând-o contra separării. Este o atitudine foarte bine redată de către G. Coșbuc în poezia sa „Cântec”:

„A venit un lup din crâng/ Și-alerga prin sat să fure/ Și să ducă în pădure/ Pe copiii care plâng/.../ Ieri pe drum un om sărac/ Întreba pe la vecine:/ Poartă-se copiii bine?/ Dacă nu, să-i vâr în sac!/.../ Și-a venit un negustor/ Plin de bani, cu vâlvă mare,/ Cumpăra copii pe care/ Nu-i iubește mama lor...”

Mama își sperie și reasigură copilul: lupul este înfricat cu nuiaua, săracul este alungat, bogatul pleacă, și el, cu mâna goală. Mama își înspăimântă copilul pentru că ea se teme să nu rămână fără el... Vrea să se asigure că „nici împăratul” nu poate să-i ia băiatul... Poate că împăratul nu, dar... cu timpul, mama va trebui să descopere o cale de a iubi și un copil independent.

Reorganizarea mediului educativ

Mediul familial în care trăiește copilul se adaptează permanent nevoilor individuale și de vârstă, chiar dacă rămâne constant în structura sa fundamentală. Membrii familiei rămân aceeași, dar își modifică atitudinile, interesele, modul de implicare; casa rămâne aceeași, dar mobila din camera copilului se schimbă, la fel și jucăriile și accesoriile utilizate.

Fondul structurii familiale se menține, dar se adaptează la nevoile copilului în schimbare. Așa se face că, pentru o etapă a evoluției, grădinița este „prezentă” în casa copilului (prin jocurile sale, prin comportamentul lui, prin discuțiile și interesele sale).

Grădinița, de asemenea, ar putea fi organizată în așa fel încât să nu se îndepărteze foarte tare de mediul familial al copilului.

Este important să nu se creeze o “ruptură” între grădiniță și familie, între viața lui anterioară și cea de preșcolar. Mediul din grădiniță să fie o continuare firească a familiei extinse la nivel social.

Continuitatea dintre familie și grădiniță este asigurată prin:

- comunicarea părinților cu educatoarea;
- organizarea sălii de grupă ca un mediu asemănător celui din familie;
- pregătirea educatoarei pentru a fi apropiată și grijulie, fără a exagera;
- comuniunea pe care copilul o stabilește între cele două medii (povestind la grădiniță despre familia sa și acasă despre grădiniță). Este evident că interdicțiile parentale precum aceea de a „nu spune din casă”, nu fac decât să pună copilul în dificultate.

Primii pași în acomodarea copilului cu grădinița

Grădinița presupune o importantă modificare în viața copilului.

Pentru a sprijini copilul în integrarea noii sale experiențe, părintele îl ajută să facă pași mărunți, dar siguri.

Acordarea programului de acasă cu cel de la grădiniță

Programul copilului îi ritmează existența, deci este un reper important al vieții sale care nu poate fi schimbat decât treptat, în pași mici. De aceea, cu suficient timp înainte de a începe grădinița, copilul trebuie să-și schimbe programul pentru a și-l acorda cu cel al instituției. Este esențial să nu existe schimbări bruște, iar copilul să simtă că totul se petrece firesc.

Intrarea la grădiniță este mult simplificată dacă programul de masă, somn, activitate al instituției este același cu al copilului. Astfel, grădinița doar oferă diversitate de activitate și relații într-un ritm cunoscut.

O mămică se plângea că îi este foarte greu să ajungă cu copilul la grădiniță până în ora 8:30 „Se scoală foarte greu și plânge dimineața, la grădiniță nu poate mânca cu ceilalți copii, iar pe la ora 10:00 i se face foame, dar trebuie să mănânce la 12:00”. Aici acomodarea cu grădinița este complicată de programul foarte diferit: copilul era obișnuit să se scoale la 9:00, să mănânce la 10:00, iar acum întreaga viață îi este dată peste cap.

Acoperirea distanței dintre casă și grădiniță

Orice drum este, pentru copil, un drum inițiativ, o petrecere către interiorizarea unor experiențe și către modificarea de sine. De aceea, este important ca această parcurgere să fie degajată, fără presiunea timpului, cu disponibilitate pentru discuție și ascultare a temerilor și problemelor copilului.

Fiecare copil care merge la grădiniță este un Făt-Frumos pornit în lume. El are nevoie de timp pentru a întâlni albine și furnici, pentru a salva peștii ajunși pe uscat, pentru a culege ierburile miraculoase care îi vor folosi în luptele cu ghionoaie și cu zmei. E un spațiu de joc, fantasmă și dezvoltare pe care părintele are șansa de a-l favoriza.

Contactul cu grădinița în condiții de siguranță

Sunt etape în abordarea unei experiențe noi de care copilul are nevoie pentru a se acomoda mai ușor. Acestea sunt firești, cu diferențe individuale, dar necesită timp, disponibilitate și răbdare a părinților.

| Vizita

Prezentarea clădirii grădiniței și a oamenilor de acolo contează mult.

Clădirea, spațiile, grădina, comportamentul adulților față de copii sunt elemente esențiale în funcție de care copilul își face o imagine necesară unui început.

Fiecare copil are reacția sa în fața noutății și de aceea părintele îi este alături îl poate ajuta să se acomodeze în ritmul lui. Copilul are nevoie de timp pentru:

- acomodare cu ideea (să se poată fantasma în spațiul grădiniței, în relații cu oamenii de acolo);
- observarea detaliilor (mediul cel nou să nu-l mai surprindă);
- discutarea temerilor și impresiilor;
- reluarea experienței în joc sau în discuția cu alți copii.

Cunoștința

După ce copilul și-a făcut o primă impresie, el poate veni la grădiniță pentru a face cunoștință cu colegii, cu educatoarele, cu alți părinți. În această etapă, îi pot fi prezentate posibilități de joc și activitate fără ca părintele să plece, iar el să rămână singur.

Integrarea experienței

Copilul are nevoie de un răgaz pentru a integra experiența trăită. Tocmai s-a confruntat cu ceva nou, care îi va schimba într-o mare măsură existența viitoare – e nevoie de timp pentru acomodare!

Copilul folosește acest timp din plin:

- își pune în scenă experiența în cadrul jocului;
- își desenează, visează, fantasmează și discută temerile și dorințele.

E un demers complex ce aduce o mare „vraiște” în viața copilului înainte de a se petrece reșezarea.

Se poate vedea aceasta din comunicările extrase din jocul unui copil de 3 ani care se pregătește pentru a merge la grădiniță: „Acum mă joc de-a grădinița, eu sunt doamna educatoare care țipă la copii și ei stau pe scăunele... Doamna de la grădiniță are părul „des”... adică mama mi-a spus că voi merge „des” acolo și m-am gândit că educatoarea are părul „des” ca mine... Am visat-o pe educatoarea, nici nu i se vedea fața, avea un păr „vraiște”, așa ca jucăriile mele... Un copil în parc a spus că e mare că merge la grădiniță, dar eu sunt mai mare ca el pentru că am mers „mâine” cu tata să văd grădinița”.

Toate aceste jocuri, gânduri, comparații și fantasmе îi sunt necesare copilului pentru integrarea noii experiențe. Pare o „vraiște” în ceea ce simte copilul, dar este o „dezordine” necesară unei noi așezări.

Învestirea cu statutul de „preșcolar”

Grădinița nu mai este un mediu străin pentru copil, un spațiu doar al altora. Din discuții și jocuri se vede că ea este „grădinița lui”. Grădinița îi oferă copilului un statut (de preșcolar) și un spațiu personal de întâlnire, joc și învățare.

În grădinița lui, copilul primește un dulăpior, un colțisor unde își poate depozita obiectele personale și un scăunel, o pernă, unde se poate retrage la nevoie. Face parte dintr-o grupă, are niște educatoare și niște colegi cu care poate stabili relații.

De asemenea, părinții cumpără obiecte care îi sunt necesare copilului pentru grădiniță și care pot fi folosite doar acolo.

O fetiță îi arăta, cu mândrie, bunicii, noile ei lucruri pentru grădiniță: „Ia uite Buni, botoșeii mei de grădiniță, am și un prosop brodat cu numele meu și un săpun în formă de rață! Cine mă va vedea cu ghiozdanul în spate, va ști că acum sunt mare și merg la grădiniță. Sunt la grupa mică Furnicuțe!” (I.P., de 3 ani).

Petrecerea unui timp de joacă în spațiul grupei sale

Copilul își cunoaște colegii și educatoarea în mod direct, dar superficial. Este o cunoaștere necesară, asiguratoare, dar abia de acum copilul va tatona mediul pentru a-l simți al lui.

Pentru unii copii, minima cunoaștere este suficientă pentru a-și lăsa părinții să plece, pentru alții, nu.

Copilul care nu se simte în stare să rămână singur la grădiniță, în această etapă, nu ar trebui grăbit. Părintele își poate lăsa copilul să se joace în timp ce el se retrage într-un loc special amenajat sau în curtea grădiniței. Aceasta până când copilul se va putea simți în siguranță să rămână singur.

Perioada de acomodare are o durată ce variază de la copil la copil în funcție de:

- calitatea și diversitatea experiențelor lui anterioare;
- mediul din grădiniță;
- calitățile educatoarei;
- nivelul de angoasă al celorlalți copii din grup;
- trăirea părinților.

Acomodarea copilului este mai temeinică și mai rapidă dacă noul mediul îi este prezentat adecvat, treptat și dacă nu este nevoit să treacă prin panica de a fi lăsat brusc singur, fără părinții săi.

Copilul rămâne pentru un timp singur la grădiniță

Copilul, care, deja cunoaște oamenii, locul și activitățile, va putea rămâne în spațiul grădiniței pentru o oră sau două fără părinți. Treptat, acest timp se extinde până ajunge la un program normal de activitate.

Pregătirea grădiniței pentru primirea copilului

Oricât de bine s-ar simți un copil în familia sa, el are nevoie, de la o anumită vârstă, de integrarea într-un grup de congeneri. Prin apartenența la familie și la grup, copilul beneficiază de doi poli echilibranți, necesari unei dezvoltări armonioase.

Familia poate satisface interesul bebelușului de socializare, de întâlnire și stabilire de relații cu alți adulți și congeneri. Însă, oricât s-ar strădui familia, nu-i mai poate fi suficientă copilului mai mare care începe să aibă nevoie de:

- o comunitate de semeni în raport cu care să poată fi la fel;
- un spațiu neutru afectiv care să-i permită autocunoașterea;
- un mediu în care să poată încheia relații personale, fără medierea părinților.

Grădinița – un mediu complementar familiei

Copilul, încă din stadiul în care dobândește un eu distinct de al mamei (adică se joacă și singur, vorbește despre sine la persoana întâi, are control sfincterian, își poate numi stările fiziologice), are nevoie de o existență completă în ambele medii amintite: familia și comunitatea de congeneri.

Copilului îi este necesar, deopotrivă, să fie special și să fie la fel ca alții.

Grădinița îi poate asigura copilului comunitatea de care el are nevoie. Aici este un mediu suficient de securizant pentru a aminti de casa familială, dar și un spațiu echidistant în care copilul să poată avea experiența de a fi precum ceilalți, de a ieși din spațiul familiei unde este valorizat pentru unicitatea sa, pentru particularitățile sale.

Familia și grădinița oferă, în mod complementar, împreună, un spațiu complex necesar dezvoltării copilului preșcolar.

Ambele instituții sunt necesare și niciuna nu poate prelua atribuțiile celeilalte, fiecare având un alt rol.

Grădinița îi permite copilului “ieșirea în lume” într-un mediu apropiat și asigurator (asemănător celui din familie), dar neutru afectiv și propice dezvoltării spre independență (asemănător mediului social adult).

În această înțelegere, grădinița:

- nu preia din atribuțiile familiei;
- nu se așază în locul social al bunicilor sau al bonei;
- nu este o continuare a creșei;
- nu reprezintă un ajutor social acordat părinților care nu au cu cine lăsa copilul acasă.

Grădinița vine în completarea familiei atunci când aceasta nu mai poate satisface nevoia de social a copilului care a crescut.

Familia este, prin excelență, un mediu afectiv și de aceea nu poate pregăti copilul pentru intrarea în lume, pentru neutralitatea socială ce presupune egalitatea tuturor în fața normelor și regulilor.

Mediul familial este necesar tuturor, el oferă echilibru și energie, dar, pentru împlinirea de sine a oamenilor nu este suficient. De aceea, pentru o parte din zi, acest mediu „cald și bun” este părăsit, pentru a fi și mai prețuit la revenire: părinții pleacă la serviciu, fratele mai mare la școală, bunicii merg

la cumpărături, dar și copilul mai mic are nevoie de o ieșire a sa, de un cadru personal unde să se manifeste: grădinița.

Grigore Vieru, într-una din poeziile sale, remarcă tristețea neconsolabilă a copilului care îi vede pe frații lui plecând la școală: „Mi-a dat mama mea și mie/ Mere mari, o farfurie./ Poate să îmi dea și-o poală/ Eu vreau două, două mere,/ Dar să le mănânc la școală!”

La grădiniță, copilul învață importanța asigurătoare a regulilor:

- cu toții suntem egali în fața regulilor, deci nu există oameni de rangul II;
- regulile nu sunt făcute pentru a conferi cuiva autoritate, ci pentru a ne proteja, pentru a ne crea un mediu de siguranță, respect și bunăînțelegere.

Parcul poate satisface nevoia de contact cu semeni de aceeași vârstă, doar pentru copii mici. Copilul ceva mai mare are nevoi sociale specifice, de relații constante și nemediate cu congenerii.

Deși în parc se pot organiza ad hoc grupuri constante, tentația de intervenție a adulților în relațiile dintre copii este mare. De asemenea, și copilul, atunci când nu mai evoluează bine într-o relație, își poate găsi un alt grup și nu este motivat să treacă peste impedimente, să se adapteze, să cedeze, să învețe.

Lunile petrecute în uter îi sunt importante copilului pentru formarea organică și funcțională; anii petrecuți la sânul și în brațele mamei îi pun baza echilibrului afectiv; iar, mai târziu, primii ani de școală îi vor structura intelectul – tot astfel, acești ani petrecuți la grădiniță îi oferă copilului baza inteligenței sociale.

Prin aceasta, grădinița devine o instituție prea importantă în dezvoltarea copilului pentru a nu i se acorda interesul cuvenit.

Beneficiile grădiniței

În grădiniță, copilul beneficiază de un mediu educativ, asigurator, constant, în care poate să se descopere pe sine în relație cu ceilalți.

Pentru beneficia cu adevărat de mediul grădiniței, copilul are nevoie de o anumită dezvoltare psiho-afectivă. Înainte de a atinge acest nivel al dezvoltării, intrarea la grădiniță a copilului poate fi prematură și de aceea traumatică (deoarece copilul se poate simți confruntat cu solicitări cărora nu le poate face față și care nu-i aduc niciun beneficiu).

Grădinița favorizează la copil:

- dezvoltarea spiritului social, de apartenență la grup;
- stima de sine;
- independența;
- capacitatea de înțelegere a celorlalți;
- interesul pentru cunoaștere și comunicare;
- părăsirea poziției egocentrice (a locului de “buric al pământului” pe care îl are în familie).

În raport cu acestea, se poate vedea cum oferta grădiniței este semnificativă. În grădiniță, copilul dispune de:

- relații constante cu alți copii;
- modele diferite de comportament social;
- posibilitatea manifestării independente, fără intermedierea părinților;
- relații relativ neutre afectiv;
- sentimentul de a fi „la fel ca toți ceilalți”;
- experiențe noi de asumare, responsabilitate și libertate.

Relații constante cu alți copii

Grupul de copii de la grădiniță favorizează experimentarea diferitelor tipuri de relații sociale, diverse modalități de comunicare, numeroase trăiri și

afecte.

În grup, copiii învață:

- să relaționeze diferit cu fiecare persoană în parte;
- să-și descopere afinități și rivalități;
- să-și înțeleagă și rezolve conflictele;
- să negocieze;
- să ocupe o poziție într-o ierarhie;
- să închege, să construiască și să repare relații;
- să se descopere prin identificări succesive.

Pentru o astfel de explorare de sine într-o adaptare este nevoie de timp, deci, este important ca acest grup în care evoluează copilul să nu se schimbe.

Un băiețel, ori de câte ori se certa un coleg, voia ca mama lui să-l mute în altă grupă sau la altă grădiniță. Văzând că acest lucru nu se întâmplă, a învățat să negocieze, să se certe mai puțin și să se împace (P.O., de 4 ani).

Relații multiple și variate cu copiii

Grupul de la grădiniță are o anumită omogenitate (copiii au vârste și preocupări similare), dar dispune și de suficientă heterogenitate pentru a-i oferi copilului experiențe variate.

Aici, copilul se confruntă cu descoperirea proverbului „Câte bordee, atâtea obiceiuri”. El poate observa că, experiența lui din familie, pe care o credea general umană, este relativă și că în alte familii lucrurile se petrec altfel: sunt copii care sunt luați la prânz și alții care stau la somn; pentru unii vin bunicii, bunicile, pentru alții părinții sau bonele; unii au frați, alții nu.

O fetiță de 3 ani care avea o soră mai mare cu 2 ani îi întreba pe ceilalți copii cum o cheamă pe sora lor. Supărată s-a dus la educatoare: „Doamna, unii copii nu vor să-mi spună cum o cheamă pe sora lor, mint și spun că nu au nicio soră!” După explicația educatoarei, a fost foarte mirată să afle că sunt și copii care nu au o soră. Ea se născuse cu soră și i se părea imposibilă existența „fără soră”.

Relația cu adulți neutri afectiv

În grădiniță copilul nu mai este nici centrul atenției, nici protejat și nici împovărat de dorința părinților de a deveni cumva sau altcumva.

Copilul este, pur și simplu, la fel ca și ceilalți, supus și protejat de aceleași reguli. Este o experiență necesară pentru depășirea etapei de bebeluș, pentru asumarea de sine responsabilă (ca o cale spre libertate).

Adulții din grădiniță protejează stabilind reguli pe care copiii trebuie să le respecte. Acești adulți sunt toleranți și calzi, dar nu pot deveni sufocați, copleșitori, supraprotectivi.

Am văzut o situație la o serbare de la grădiniță: o fetiță nu scotea nicio vorbă, dar stătea în rând cu ceilalți și părea atentă la colegi. Mama făcea semne furioase din public către fata ei ca să cânte; tata făcea pantomimă, arătându-i că nu se mai uită la ea dacă nu cântă. În cele din urmă copilul a început să plângă. Mama s-a dus la ea să o dădăcească furioasă, înrăutățind situația și stricând dispoziția tuturor. Atunci, educatoarea a intervenit spontan și ferm: „Dar lăsați-o, doamnă, că noi avem o treabă aici!” Mama s-a retras, iar fetița s-a oprit din plâns.

Stimulare intelectuală constantă, adaptată vârstei

Părinții pot suplini uneori această funcție, dar cel mai adesea nu au răgazul, consecvența sau știința unei stimulări intelectuale adecvate și oricum nu dispun de un grup de copii care să fie stimulativ pentru copilul lor.

La grădiniță însă, educatoarele se ocupă științific și constant, fără excese și intoleranțe. Acest fapt îi face pe copii să prefere ca părinții să nu mai intervină în „lecțiile lor” și de aceea îi putem auzi adesea: „Lasă că o să învățăm noi cu doamna, nu îmi mai arăta tu!”

Un profesor de psihologie de la Universitate povestea că, atunci când s-a întâlnit cu Piaget a fost foarte mirat de considerația acestuia asupra incapacității copilului de a înțelege constanța obiectului. Pentru a se lămuri, a făcut un experiment cu fiul său de 4 ani (acum psiholog și el): i-a turnat, cu aceeași măsură, apă într-un pahar scund și larg și într-un pahar îngust și înalt. Apoi a întrebat copilul unde e mai multă apă. Când băiatul i-a răspuns hotărât că în paharul înalt, nu s-a convins de teoria lui Piaget, ci a crezut că, din păcate, s-a pricopsit cu un copil limitat intelectual.

Cadru pentru manifestările de independență

Prin grădiniță, copilul își poate face “intrarea în lume” fără a fi secondat de către părinți, dar dispunând totuși de asigurarea și protecția necesare.

Dacă acasă părinții pot oscila între a-l lăsa pe copil să se implice și a-i descuraja unele manifestări de independență, în grădiniță această încurajare este constantă.

Cu fetele mele am putut constata cum mi se părea firesc să le schimb eu pentru intrarea în grupă deși, atunci când ieșeau afară cu educatoarea, se încălțau și îmbrăcau singure.

Caracteristici ale mediului din grădiniță

În grădiniță, copilul găsește un mediu social unde poate sesiza diferențe și similitudini, poate adera la un grup, se poate proiecta în ceilalți. Aici el învață să comunice, să gestioneze conflicte, să facă față situațiilor de tot felul.

În grădiniță, copilul se confruntă cu legi și reguli, comportamente dezirabile, roluri și ierarhii.

Grădinița este un spațiu de experimentare socială, unde copilul se joacă, mănâncă, stabilește relații afective cu adulți și copii, învață să trăiască în comunitate și să respecte individualitatea altora, să fie tolerant cu diferențele. Copilul se va cunoaște pe sine prin relațiile stabilite, prin prietenii sale, prin cuvintele auzite de la alții despre sine.

Prin funcțiile sale, grădinița se dovedește un cadru necesar dezvoltării copilului, complementar celui familial. Astfel, familia și grădinița au același scop: de a-i veni copilului în întâmpinarea nevoii de colectivitate și socializare.

Mediul din grădiniță ar trebui să fie sigur, plăcut, adecvat copiilor, să răspundă nevoilor de joc și colectivitate.

Clasele să aibă suficient spațiu pentru a permite copiilor jocuri de alergare, precum și jocuri de grup. Spațiul exterior să poată permite jocul în aer liber în deplină siguranță.

Grupele suprapopulate generează imposibilitatea personalizării actului didactic și a implicării afective a educatoarei. Or, copilul care abia intră într-o instituție socială, poate să simtă o ruptură prea mare de mediul familial și să se adapteze mai greu. Chiar și pentru copiii mai mari, suprapopularea este o problemă, deoarece crește nivelul de agresivitate, iar tentația „spargerii” grupei în grupulețe mai mici conflictuale, este foarte mare.

Siguranța mediului este importantă, iar atunci când ea lipsește, adulții (părinți și educatoare) sunt în alertă și nu îl pot ajuta pe copil să se simtă confortabil.

Directorul grădiniței este foarte important în crearea unui mediu de lucru relaxat, eficient și axat pe beneficiul copilului. În grădiniță e nevoie de o atmosferă de colaborare și apreciere reciprocă, de discuții științifice și nu una de competiție acerbă, de interese personale, de utilizare a părinților și copiilor ca “armate” pentru un interes sau altul.

Soluții de integrare a copiilor nou-veniți

Fiecare grădiniță, deși oferă cam același cadru educativ, își stabilește niște reguli interne specifice în funcție de colectivul educatoarelor și experiența lor, de directoarea grădiniței și comunitatea părinților.

În discuțiile cu mai multe directoare de grădiniță, în cadrul proiectului „Formarea părinților pentru educația timpurie” (Institutul de Științe ale Educației – 2010) am putut identifica mai multe soluții diferite prin care grădinițele veneau în întâmpinarea copiilor nou-veniți.

La grădiniță, când împlinește 3 ani!

Una dintre grădinițe făcea înscrieri pe tot parcursul anului în funcție de vârsta copilului. Eșalonând primirea copiilor, nu se confrunta cu avalanșe de nou-veniți și se putea ocupa temeinic de acomodarea fiecăruia în parte.

Grădinița nu trecea prin perioada „depresivă” din septembrie–octombrie, când se aud plânsetele din stradă. Intrarea la grădiniță a unui copil nu coincidea cu a altora și el putea beneficia de atenția educatoarei, de un colectiv închegat, liniștit, gata să-i împărtășească din experiența sa.

Participă la viața de preșcolar!

O altă grădiniță, după înscrierea copiilor pentru anul următor, organiza (în lunile iunie–iulie) numeroase evenimente pentru participarea acestora la grupele unde aveau să vină din toamnă.

Copiii înscriși erau invitați să participe, împreună cu părinții lor, alături de copiii din grădiniță, la: ieșiri în parc, vizite la muzee, spectacole de teatru, lecții deschise, serbări, jocuri în curtea grădiniței, sărbători.

Viitorii preșcolari aveau ocazia de a-și cunoaște educatoarea și începeau să-și dorească să vină la grădiniță.

Mami, poți fi și tu educatoare!

Într-o altă grădiniță, mamicile unora dintre copii (nou-veniți sau nu), care se ofereau voluntare, puteau ocupa postul de „ajutor de educatoare”. Ele făceau cu schimbul în perioada „dificilă” din septembrie–octombrie. Copiii

beneficiau de atenția mai multor adulți și simțeau grădinița ca fiind deschisă și pentru părinții lor.

O educatoare în plus!

Alte grădinițe, pentru grupele mici, în lunile de început, angajau una sau două ajutoare de educatoare. Uneori acestea erau chiar dintre educatoarele grădiniței din tura a doua, care, pentru câteva luni, veneau în schimburi și dimineața la grupele mici. Plata ajutoarelor de educatoare era făcută de către părinți, din fondurile grădiniței sau prin salarii de merit.

Într-o altă grădiniță, deși grupa era de program prelungit, părinții nu-și lăsau copii la somn în perioada de acomodare. Aici, în primele 6 luni, ambele educatoare veneau în tura de dimineață.

Merg la Grădi..., dar puțin!

Am văzut și acorduri între părinți și grădiniță pentru acomodarea treptată a copilului. În prima zi copilul doar vizitează grădinița, apoi face cunoștință cu educatoarea și copiii, apoi rămâne pentru o parte din program, iar părintele așteaptă într-o sală și tot așa până când copilul ajunge să-și dorească să rămână la grădiniță pentru programul de activități, iar părintele îl ia la prânz.

Experiența acestor grădinițe arată că acomodarea treptată nu durează niciodată mai mult de o lună pentru un copil deja pregătit pentru grădiniță.

Copiii mari sunt de ajutor!

O altă strategie interesantă descoperită în unele grădinițe, este aceea de a „înfrăți” grupa pregătitoare cu cea mică. Astfel, copiii dispun de două educatoare, iar cei nou-veniți beneficiază de experiența „veteranilor” grădiniței care se bucură să fie de ajutor. Deși grupele erau mixate doar pentru perioada primului trimestru, ele rămâneau „înfrățite” prin prietenii legate între copii. Observând aceasta, educatoarele mixau în continuare grupele pentru activități comune precum sportul, teatrul, ieșirile în aer liber.

Fiecare grădiniță își stabilește strategia care pare cea mai potrivită pentru sine, cea mai agreată de către părinți și cadre didactice. Important este să se conștientizeze importanța unui început bun al copilului în grădiniță și să se încerce evitarea deznădejdilor, rupturilor, sentimentelor de abandon ale copilului: „depresia” din primele luni.

Părinții și grădinița

Odată cu copilul lor, și părinții merg la grădiniță, și ei parcurg o etapă a desprinderii de copil, și ei trebuie să se acomodeze cu noua situație.

În timp ce copilul se integrează în grupul de congeneri al clasei sale și părinții fac același lucru între ei, constituind comunitatea de părinți din jurul grădiniței. Ceea ce îi unește pe acești părinți este o preocupare comună pentru felul în care se simt copiii la grădiniță.

Așa cum copilul încearcă să o descifreze pe educatoare, să facă față cerințelor ei, și părintele încearcă același lucru. Și el dorește să comunice cu educatoarea, să colaboreze cu ea pentru a-și putea simți copilul în siguranță.

Părintele confruntat cu primul spațiu social al copilului său poate avea percepții foarte variate ale acestuia în funcție de:

- nevoile și temerile personale;
- propria sa intrare în social, care acum se reactualizează;
- experiențe anterioare cu instituții similare;
- startul comunicării cu directoarea grădiniței și cu educatoarea;
- impresia pe care o are despre ceilalți părinți;
- felul în care se integrează copilul său.

Adaptarea copilului antrenează și asigurarea părintelui, iar ideile despre grădiniță se schimbă. Ideal ar fi ca aceste idei să se pozitiveze, dar se poate întâmpla ca, atunci când părinții sunt prea entuziași în ceea ce privește grădinița, contactul cu realitatea să le spulbere iluziile.

Dintre multele proiecții ale părinților asupra grădiniței putem aminti câteva pentru a analiza impactul pe care acestea îl au asupra copilului.

Grădinița–panaceu

Părintele poate considera că, odată cu începerea grădiniței, s-au sfârșit multe probleme pe care și le făcea cu copilul.

Poate considera grăbit că de-acum nu mai are nevoie de disponibilitatea bunicilor sau de bonă, că nu va mai trebui să alerge prin parcuri pentru socializarea copilului, că nu va mai trebui să-și facă griji pentru masa și somnul de zi ale copilului.

Aici grădinița este idealizată și ridicată la rangul de soluție miraculoasă pentru grijile și problemele părințești. E natural, ca destul de repede, grădinița să decadă din acest loc prea înalt când părintele va putea constata că lucrurile nu stau tocmai după cum și le-a imaginat.

Copilul are nevoie în continuare de bunici sau de bonă pentru perioadele când nu vrea să meargă la grădiniță sau când se îmbolnăvește. După grădiniță, copilul are nevoie în continuare de zburdatul eliberator prin parc. În perioada de acomodare cu grădinița, copilul se agață tot mai mult de părinți și este foarte solicitant.

Deziluzia părintelui este benefică deoarece reașază lucrurile în făgașul lor firesc: grădinița satisface o nevoie (nu toate) a copilului (și nu a adultului).

O problemă poate apărea dacă părintele pune această deziluzie pe seama educatoarei (care nu este în stare să-i susțină imaginea ideală pe care și-o făcuse). Chiar și așa, dacă educatoarea dă dovadă de răbdare, lucrurile se pot îndrepta.

Copilul poate fi lesne contaminat de schimbarea dispoziției părintelui. Nemulțumirea părintelui la adresa educatoarei și a grădiniței, creează o stare de confuzie: copilul nu mai știe ce să înțeleagă și să creadă! Dacă, neîncrederea față de grădiniță a părintelui este dublată și de alte schimbări (angajarea unei bone noi, mutarea la altă grădiniță etc.), lucrurile se complică și mai mult.

Este important ca părintele să știe să dozeze schimbările din viața copilului și să le gestioneze în primul rând la sine.

Cunosc niște părinți care își creșteau copilul la țară, la bunici. Odată cu începerea grădiniței, au luat copilul la ei și l-au lăsat, încă din prima zi, la program prelungit. Grădinița aici apărea ca o soluție ideală pentru toate problemele lor. Începerea grădiniței a coincis pentru copil cu schimbări majore în viața sa. El a devenit bolnăvicios, iar mama avea impresia că este din cauza grădiniței. Situația s-a ameliorat abia atunci când a venit bunica de la țară să stea cu copilul, iar el a putut face o tranziție mai ușoară între cele două medii familiale.

Grădinița – o a doua casă

Unii părinți caută ca grădinița să ofere copilului un mediu cât mai aproape de cel familial și nu un grup în care copilul să se simtă asemănător cu ceilalți. Această atitudine este de înțeles atunci când copilul este prea mic pentru colectivitate.

În selecția grădiniței, pentru acești părinți contează apropierea de imaginea casei, a familiei lor. Educatoarea și ea trebuie să corespundă imaginii de membru al familiei.

Cum este foarte greu de găsit o grădiniță după tiparele familiei, părintele încearcă să o creeze: se implică foarte mult, este de ajutor și, de pe această poziție își impune, pe nesimțite, cerințele.

Părintele, prin efort personal, poate reuși să-i creeze copilului său la grădiniță un mediu cald și familial în care să se simtă confortabil, iubit și în siguranță.

Deși colaborarea cu grădinița poate fi foarte bună, scopul pentru care ea se realizează nu este adecvat cu nevoia copilului. Adulții se pot simți foarte bine între ei (părintele și educatoarea), dar în același timp pot ridica un cordon de protecție în jurul copilului, izolându-l de colegi.

Copilului i se oferă și la grădiniță tot un mediu familial care îl dublează redundant pe cel de acasă. Or el are nevoie de un mediu complementar și nu de unul similar.

Totodată, copilului îi sunt obturate relațiile firești cu ceilalți:

- relația cu colegii poate fi viciată de impresia de „preferat”;
- relația cu educatoarea este prea intermediată și nu mai poate fi gestionată de către el, personal.

Copilul riscă să nu poată dispune de mediul comunității, de ieșirea în lume, de anonimitatea din grup și de neutralitatea educatoarei.

Consecințele pot fi ca el:

- să nu se simtă capabil de relații personale neintermediate;
- să nu poată ieși din tiparul copilului „preferat”;
- să nu aibă încredere că se poate descurca singur;
- să devină tot mai dependent de părinții săi.

Acestea sunt motivele pentru care educatoarele, mame ele însele, nu combină rolurile. Ele nu-și iau la grupă propriul copil, tocmai ca el să poată profita în voie de avantajele și dezavantajele colectivității.

O educatoare, ea însăși mamă, a decis să își ia cu sine copilul la grupă. Coerența dintre cele două medii educative (familia și grădinița) era puternică, dar mama și-a dat seama că nu poate asigura pentru copilul ei acel mediu „neutru” de care el avea nevoie pentru dezvoltare. Deși în sine, combinarea celor două roluri nu avea nimic nociv, în fapt s-a văzut cât de limitat îi era copilului accesul nemediat la colectivitate. Acesta a fost și motivul pentru care mama a renunțat să-i mai fie copilului și educatoare.

Grădinița – serviciul copilului

Grădinița este, uneori considerată, un loc unde copilul merge pentru că nu are cu cine sta când părintele este la serviciu.

Se poate observa că acest spațiu este dezinvestit pentru părinte, fiind raportat la propria lui activitate și nu la importanța pe care o are pentru copil.

Se poate întâmpla ca această importanță nici să nu fie conștientizată de către părinte până când copilul nu spune: vreau să fac așa, pentru că așa a zis doamna!

Nevoia personală a părintelui de a-și aduce copilul la grădiniță poate vicia colaborarea cu grădinița, iar discuțiile se pot purta într-un registru în care interesele și achizițiile copilului sunt pe planul doi.

Și în acest caz, relația dintre cei doi adulți (părinte și educatoare) poate fi bună fără a fi centrată pe nevoia copilului de grădiniță.

Nevoia părintelui și cea a copilului se pot satisface în paralel, fără a se stingheri una pe cealaltă. Părintele își lasă copilul într-un loc sigur, iar copilul poate beneficia de colectivitate.

O problemă însă, poate apărea atunci când nevoia părintelui nu mai corespunde cu cea a copilului, dar tinde să se impună. Așa se face că putem vedea venind la grădiniță copii răciți, cu febră mare, care tușesc și abia se țin pe picioare pentru că... părinții lor trebuie să meargă la serviciu.

Un băiețel, simțindu-se temporar dornic de retragere din social, i-a spus mamei că nu vrea să meargă la grădiniță în acea zi. Ea a invocat datoria lui și nu a ținut seama de cerință. A doua zi, copilul a găsit motive mai temeinice: l-a lovit un alt copil. Nici aceasta nu a înduplecat-o pe mamă. A treia zi copilul a făcut febră mare și a vărsat. Acum mama, nu a mai avut încotro și, a trebuit să-i asculte cerința, lăsându-l să stea câteva zile acasă. De atunci, ori de câte ori copilul voia să stea acasă, vărsa (R.F., de 3 ani).

Grădinița – gaura neagră

Este situația în care părintele, din diverse motive, consideră grădinița un rău necesar: nu i se opune, dar se străduiește să îi ignore impactul cât mai mult cu putință.

Aici, părintele poate instaura o relație superficială, de neimplicare, cu grădinița. El preferă evitarea educatoarei și a altor părinți și nu se interesează decât formal de ceea ce se petrece cu copilul în perioada de grădiniță. Colaborarea cu educatoarea poate înceta, instaurându-se o comunicare de suprafață limitată adesea la ce a mâncat copilul.

Viața de familie eludează cu totul grădinița, iar copilul se simte parte din două lumi total diferite care nu au nimic în comun. Pericolul apare atunci când copilul își interiorizează clivajul acestor lumi ale sale: el însuși devine unul acasă și altul la grădiniță.

Deși această atitudine este comună perioadei de acomodare, dacă ea se extinde, se poate observa cum un copil sănătos tinde să aducă cele două medii în relație (chiar dacă trebuie să creeze o problemă pentru aceasta). De pildă, copilul poate avea manifestări inacceptabile pentru a-i pune în comunicare pe părinți și educatoare.

Un băiețel ai cărui părinți nu prea veneau la grădiniță a devenit „năzdrăvanului” grupei. Problemele iscate de copil au generat numeroase situații în care părinții erau nevoiți să vină la grădiniță, să vorbească cu directoarea, educatoarele și cu ceilalți părinți. „Strategia” inconștientă a copilului a avut succes: a reușit să pună în contact familia cu grădinița. Prin aceasta, copilul a mai obținut, de la părinții lui, și un model de integrare în comunitate pe care, anterior, nu îl avea. Abia când părinții lui au devenit „la fel ca toți ceilalți părinți”, și el și-a asumat să fie „la fel ca și ceilalți copii” (A.G., de 4 ani).

Grădinița concurentă cu familia

Atunci când este prea puțin conștientizat rolul grădiniței ca spațiu complementar familiei, se poate ajunge în situația concurenței dintre cele două medii educative. Concurența se opune și contracarează orice posibilitate de colaborare, deoarece interesul este acela de a câștiga competiția.

Este o situație în care copilul se simte dureros pus în situația de alege între două spații, ambele necesare.

Copilul este tensionat, nesigur, adesea speriat și, în general, prea epuizat de starea conflictuală pentru a se mai putea bucura de relația cu colegii și pentru a mai putea face vreun progres.

Aici se poate vedea cum reacțiile părintelui, la firescul exprimării copilului, pot fi exagerate. Dacă un copil spune: „Așa a spus doamna”; „Vreau să mănânc așa cum am mâncat la grădiniță”; „Vreau să mă duc cu fustiță așa cum se duc toate fetițele”, părintele nesigur poate fi tăios: „Atunci doamna să-ți cumpere jucării”; „Stai tot timpul la grădiniță, dacă acolo îți place mai mult”; „Acum ești cu mine și nu cu doamna și faci ce-ți spun eu”...

Copilul se teme de faptul că ar putea să se simtă bine la grădiniță, ceea ce ar fi o „trădare” a familiei. El încearcă prin reținere și timiditate se apere de această stare conflictuală, dar consumul intern este foarte mare ca să nu mai vorbim de riscul de a dezvolta o stare de nesiguranță și de retragere din fața socialului.

Aici ar fi nevoie de mai multă înțelepciune din partea părinților care, dacă au încredere în ei ca părinți, își pot da seama că nimic și nimeni nu poate să le ia ce este al lor.

Grădinița–comunitate

Părintele poate înțelege că dacă, el însuși are nevoie de o comunitate profesională în care să activeze, de prieteni cu care să împărtășească experiențe comune de timp liber și copilul lui are nevoie de a exista într-un grup constant de congeneri cu care să fie asemănător și cu care să construiască relații multiple (chiar dacă nu după modelul serviciului adulților).

Pornind de la o astfel de înțelegere, părintele va ști ce relație să aibă cu educatoarea, va ști să realizeze o coerență între cele două medii educative,

păstrând diferențele și distanțele. El nu riscă să fie nici prea intruziv cu spațiul grădiniței și nici prea indiferent sau concurențial cu acesta.

Copilul se va simți înconjurat de o comunitate care comunică și colaborează, respectându-se spațiul personal al devenirii sale.

M-a impresionat suferința puternică și mută a unui băiețel din grupa mică. Nu plângea, nu se zbătea, se așeza pe scăunel în fața ceasului și aștepta cu ochii ațintiți să treacă timpul și să vină mama să-l ia acasă. El știa că mama trebuie să se ducă la serviciu pentru a-i asigura tot ce are nevoie: mama nu avea încotro și nici el! I-am sugerat mamei sale să-i prezinte copilului serviciul ei și altfel decât ca pe o „datorie”, să îl ducă acolo. El a putut să vadă ce bine se simte mama cu colegii ei, ce lucruri interesante lucrează ea. După aceasta, copilul s-a simțit degajat și a putut să se simtă și el bine la grădiniță, să se joace și să se împrietenească (A.N., de 4 ani).

S

Grila de așteptări, nevoi și temeri prin care privește părintele, îi conferă grădiniței imagini foarte diferențiate. Imaginea pe care o are părintele despre grădiniță evoluează și se reflectă în relația sa cu educatoarea, în considerația sa asupra importanței acestei instituții.

Doamna educatoare

Educatoarea nu este mama copiilor din grupă, dar nicio străină! Ea este moderat afectuoasă și cu autoritate; asigură și stimulează; este a fiecăruia, dar a nimănui în mod special.

Educatoarea ocupă un loc mediu între familie și social, între mamă și străin, între iubire și indiferență. Este o postură ce presupune implicare neutră care

lasă loc inițiativei copilului.

Cine poate fi o bună educatoare?

Orice femeie poate fi o bună educatoare dacă își dorește aceasta!

Ea trebuie doar să fie suficient de matură afectiv pentru a putea stabili relații constante și echilibrate cu copiii, pentru a fi responsabilă și asiguratoare.

În profesia sa, educatoarea se simte mai degajată dacă nu are dificultăți de relaționare, probleme de sănătate fizică, psihică sau de mediu familial.

Altfel, aceasta este o profesie care se poate mula pe orice fel de a fi, pe orice structură de personalitate. Așa se face că putem întâlni educatoare mai serioase sau mai jucăușe, mai calde sau mai distante, mai riguroase sau mai permissive, mai organizate sau mai creative... oricum ar fi, ele își pot onora profesia cu cinste, iar copiii pot evolua în relația cu ele.

Profesia de educatoare presupune foarte multă implicare personală și de aceea, dificultățile apar acolo unde fiecare are probleme cu sine, unde lucrurile nu sunt suficient așezate, unde sunt motive de nesiguranță și imaturitate afectivă.

Dificultăți în colaborarea cu părinții

Colaborarea dintre părinți și educatoare este adesea amintită ca un deziderat ideal pe care însă, prea puțini îl „profanează”, practicându-l.

Teoretic, ideea colaborării este acceptată unanim, dar, din păcate, tot aproape unanim, se ajunge la situația în care, pentru orice problemă ivită, grădinița găsește „vina” în familie și familia, în grădiniță.

Sunt frecvente situațiile în care educatoarele îi învinuiesc pe părinți, iar părinții pe educatoare. Se creează adesea situații conflictuale din care nimeni nu are de câștigat, iar copilul are numai de pierdut.

Pentru existența acestor stări de fapt putem descoperi mai multe cauze ce ar putea fi remediate:

Lipsa pregătirii pentru comunicarea cu adulții

Pregătirea profesională a educatoarei este puternic axată pe lucrul cu copiii, pe cunoașterea acestora, pe comunicarea cu ei și pe eficientizarea metodelor educative.

În cadrul acestei formări nu sunt avute în vedere competențe de comunicare cu adulții, considerându-se că, nelucrând direct cu părinții, acestea nici nu sunt necesare.

Experiența însă, arată că nu se poate lucra eficient cu copilul în afara unei bune și consistente relații cu părinții acestuia.

Educatoarea poate suplini autodidact această lipsă din formarea sa sau se poate apăra de solicitările părinților prin comunicări cât mai impersonale (centrate pe informații oferite sec la ședințele cu părinții sau la avizier).

Dacă educatoarea nu pricepe cât de importantă este stabilirea unei relații de încredere cu părinții, cu timpul și comunicarea cu copiii va avea de suferit.

Plecând de la astfel de premise, se poate lesne ajunge la instaurarea unui „stil” educativ autoritarist. Aici, educatoarea își rezervă rolul de a prezida din spatele catedrei unor copii așezați pe scăunele care trebuie să răspundă în cor, în mod organizat, cu un ritm sacadat. Copilul este redus la o parte indistinctă din organismul unei clase, iar educatoarea interacționează cu grupa ca entitate cu o singură personalitate (ce poate fi cuminte sau năzdrăvană, inteligentă sau silitoare) și nu cu fiecare copil în parte.

Am întâlnit numeroase educatoare care vorbeau despre „grupe” și nu despre copii: „Grupa, pe care o am acum, este foarte dificilă”, „Grupa, pe care am luat-o anul acesta, e mai bună decât cea de anul trecut” etc. Sunt convinsă că „dificilă” era relația cu unii dintre copii și nu cu toată grupa; că unii dintre copii erau „mai buni” și nu grupa în întregime. Aceste exprimări însă, arată felul în care sunt dispuse aceste educatoare să relaționeze cu copii: ca grup și nu individual.

Oricâte diplome ar avea o educatoare și oricâte școli absolvite, părintele va sesiza foarte repede, în funcție de calitatea umană a acesteia, dacă este o

educatoare potrivită pentru copilul lui.

Sentimente de superioritate / inferioritate față de părinți

În relația educatoare–părinte nimeni nu este superior celuilalt și fiecare are câte ceva de învățat.

De remarcat este că orice tentativă de colaborare este înlăturată dacă se pornește din poziția superiorității:

“Noi suntem specialiștii în educație, și noi trebuie să dăm lecții de comportament părinților!”

Copiii nu sunt „cum scrie în carte” și nici ca alții cu care s-a mai confruntat educatoarea. Orice copil poate fi cu adevărat înțeles doar prin cunoașterea contextului său familial. Comportamentul părintelui cu copilul său, suportul educativ din familie și practicile de aici explică multe din manifestările copilului, din așteptările și temerile pe care el le are față de lume.

Fiecare copil este diferit și doar cunoscându-l, educatoarea îl va putea liniști la nevoie și îl va putea stimula în ritmul său propriu, dezvoltându-i potențialul. În această cunoaștere, comunicarea cu părintele are un rol esențial.

De pildă, unii copii au nevoie să fie luați în brațe când sunt triști; altora le trece supărarea, mai degrabă, dacă sunt lăsați „în legea lor”; alții preferă să vorbească despre ce i-a întristat; iar alții au nevoie să li se distragă atenția sau să li se schimbe activitatea.

Nici părinții nu au pentru ce se considera superiori educatoarei chiar dacă se simt vinovați că își lasă copilul „pe mâna” unei necunoscute. Cu timpul, când vor descoperi beneficiile grădiniței prin prisma copilului, vor vedea că au motive de considerație și apreciere a educatoarei.

Un tăt c care abia   si adusese copilul la grădiniță venea la educatoare de fiecare dată cu pretenții  i nemulțumiri exprimate pe un ton superior. Spunea adesea „cine este el”  i cum    trebuie tratat copilul, exasper nd-o pe educatoare. A acceptat să vorbească cu mine abia după ce mi-a căutat datele profesionale pe internet.  n cele din urmă, toată această afi are de superioritate s-a dovedit a fi doar o dorin   de a se asigura că    este bine tratat copilul ( i nu cum fusese el tratat pe vremuri ca preșcolar), cuplată cu o nemul umire personală că nu a putut să-i plătească o grădiniță particulară pe care o considera mai bună (E.L., tatăl unui băiat de 3 ani).

Incapacitatea de a-i   ntelege pe părinți

Părinții au  i ei nevoie să se simtă   nte i de către educatoare: Dacă pe ei nu-i   ntelege, cum le va   ntelege copilul?

Educatoarea poate constata că  i părinții trec printr-o perioadă grea  i, cu c t ei devin mai încrezători, cu at t mai repede li se va lini ti copilul.

Situa iile problematice    unesc pe oamenii mai mult dec t orice. Pentru părinți, intrarea la grădiniță a copilului lor, este o situație dificilă, iar dacă ob in din partea educatoarei sprijinul atât de necesar, vor avea deschiderea unei relații de colaborare constantă  i pozitivă.

O mămică se confrunta cu dificultatea de a- i lăsa băiatul de 3 ani la grădiniță. Copilul urla în grădiniță  i ea pl ngea la poartă. Educatoarea o îmbărbăta sumar  i apoi    vorbea despre contribu ii financiare, despre dosare de înscriere, iar mama nu   ntelegea nimic. Mama a simțit nevoia să- i trimită so ul să vorbească cu educatoarea, deoarece  tia că i se cere ceva, dar nu putea pricepe ce. Ne  ntelegerea mamei era ca un răspuns în oglindă la atitudinea „ne  nteleg toare” a educatoarei (C.L., o mamă de 26 de ani).

Când părintele se confruntă cu dificult  ile unei perioade de separare, are nevoie de susținere din partea educatoarei  i nu de  mb rb t ri, de

comunicări reci, de discuții despre banii necesari pentru fondul clasei. Dacă părintele se confruntă cu lipsa de sensibilitate a educatoarei, este natural să aibă îndoieli asupra capacității acesteia de a se descurca cu copiii. De aici și până la reproșuri de tot felul, poate fi doar un pas.

Nemulțumirile unora dintre părinți vin tocmai pentru a exprima sentimentul de a nu fi fost suficient susținuți la nevoie.

Concurența cu părintele

Educatoarea se confruntă cu comportamente din cele mai diverse ale copiilor, care, bineînțeles, sunt dobândite în familie. Pornind de la aceste manifestări, unele dintre educatoare se simt în măsură să judece familia și să-i învinuiască pe părinți.

De pe această poziție, educatoarea poate vedea copilul ca pe o „victimă” a părinților, se poate centra pe vânarea greșelilor de educație din familie și pe interpretarea gesturilor părintești ca fiind nepotrivite. Părinții sunt acuzați direct sau indirect că nu se ocupă cum se cuvine de copilul lor.

Aici educatoarea își iese din rol și pare că se consideră că ar fi un părinte mai bun pentru copil. Este o situație care ar trebui sesizată la întâlnirile pedagogice din grădiniță, pentru ca educatoarea să fie ajutată să revină la rolul ei.

În cadrul unui curs de formare din grădinițe, una dintre educatoare vorbea foarte frumos despre copii, despre felul în care ei se dezvoltă în perioada grădiniței, despre achizițiile lor, despre cum poate fi îmbunătățită oferta educațională. Când am întrebat cum îi antrenează pe părinți în aceste activități importante pe care le propune, am primit un răspuns șocant: „Părinții sunt iresponsabili, habar nu au ce potențial au copiii lor, așa că nu-i implic în niciun fel!”

Calități ale educatoarei

Capacitatea educatoarei de a stabili relații bune cu părinții și copiii depinde de competențe pe care ea și le dezvoltă pe parcursul carierei sale. Acestea îi vor ușura munca și o vor face să se poată bucura de profesia sa.

Pregătirea pedagogică

Pregătirea strict teoretică, redusă la ideologii și concepte nu poate fi suficientă.

Educatoarea se vede nevoită să pună în practică ceea ce știe:

- să poată crea un cadru educativ și situații de învățare;
- să structureze un mediu asigurator;
- să potențeze relații pozitive între copii;
- să trezească interesul copiilor pentru activități;
- să-i învețe pe copii să respecte reguli și norme sociale.

Am cunoscut o educatoare tânără care a simțit nevoia să urmeze studii aprofundate de pedagogie. Ea era capabilă să le și pună în practică. Reușea să stabilească o relație educativă degajată, în care copiii se simțeau bine și dornici de a învăța. Părinții erau și ei implicați în numeroase activități, iar colegile sale educatoare îi cereau mereu sfatul, chiar dacă uneori aveau o experiență mai mare de lucru cu copiii. Pentru ea, serviciul la grădiniță era relaxant și plin de satisfacții.

O educatoare bine pregătită pedagogic poate fi mai eficientă și poate face față, fără un consum prea mare, situațiilor care se ivesc. Ea are repere în funcție de care îi poate înțelege pe copii și pe părinții lor.

Abilități de comunicare

Abilitatea de comunicare nu se reduce la capacitatea de a vorbi, ea presupune disponibilitate afectivă, de înțelegere, de acceptare precum și răbdarea de a asculta.

E necesară de asemenea, o preocupare pentru acuratețea comunicării, pentru descoperirea elementelor de bruiaj, de înțelegere greșită.

Însă, oricât de bine intenționată și capabilă de comunicare ar fi educatoarea, ea nu poate fi pe placul tuturor și nici nu trebuie să-și propună aceasta.

Părinții, chiar dacă nu agreează stilul de lucru al educatoarei sau felul ei de a fi, pot recunoaște când ea își face treaba cumsecade.

De pildă, o educatoare elegantă poate fi considerată de către unii dintre părinți, un bun partener pentru educația copilului lor: așa cum se îngrijește pe sine, se va îngriji și de copiii din grupă. Același aspect al educatoarei însă, poate fi interpretat diferit de către alți părinți: cu tocuri, ciorapi fini și fustă strâmtă, e greu de imaginat că se poate juca, așeza pe covor sau pe scăunele mici pentru a avea același nivel cu copilul. Cu toate acestea, dacă educatoarea își face bine treaba, și unii, și ceilalți dintre părinți vor remarca și vor recunoaște aceasta.

Relații profunde de respect

Educatoarea poate avea o influență formatoare asupra copiilor doar dacă le respectă individualitatea, dacă învață de la ei să le răspundă adecvat cerințelor educative.

Copilul nu este nicidecum un om de rang inferior. Relația cu copilul nu se poate încheia de pe principiul autorității autosuficiente și nici al lipsei de considerație umană. Abundența persoanelor care doresc să „disciplineze” un copil fără a-i oferi sprijin sau susținere pentru dezvoltare, este atât de mare, încât el începe să le detecteze rapid pentru a le evita, refuza sau înfrunta.

Rezistențele copilului la educație nu sunt adresate formativului, ci deformărilor nevrotice pe care educatorii le pot mixa cu principiile educative.

Totodată, copilul nu poate fi înțeles dacă este judecat după criterii externe: după părinții lui, după așteptările noastre sau după imaginile-standard din

manuale.

În experiența mea de lucru în grădinițe am văzut educatoare care se raportau la copil în funcție de imaginea părintelui: „Tatăl lui este un medic important, e un copil tare deștept, chiar dacă e năzdrăvan”; în funcție de standarde livești: „La trei ani ar fi trebuit să poată număra până la trei, să poată spune când vrea la baie și să se joace împreună cu alți copii”; în funcție de așteptări personale: „După cât am lucrat cu acest copil, am sperat la un progres mai mare”.

O astfel de raportare la copil nu este directă și nu-i poate fi de folos atâta vreme cât el are nevoie să fie investit cu încredere, acceptat cu individualitatea lui, considerat partener în procesul de educație și nu tratat cu intoleranță, cicălit pentru greșeli sau „prețluit” după imaginea părinților.

Echilibru și normalitate

Sarcina educatoarei este de a crea un cadru educativ relaxat, stimulat, stabil și asigurator pentru a favoriza dorința copiilor de experimentare și cunoaștere. Educatoarea însă, poate structura acest cadru, doar dacă, ea însăși este relaxată, disponibilă și deschisă afectiv, creativă și înțelegătoare. Pentru o astfel de implicare, educatoarea ar trebui să fie suficient de stabilă și echilibrată afectiv, să se simtă importantă în ceea ce face.

Din discuțiile cu părinții care își înscriau copilul la grădiniță, am putut constata că educatoarea lor ideală, nu era decât un om normal: capabilă să-i înțeleagă pe copii și dornică să le fie de ajutor.

Abilitatea de a se descurca în relații multiple

Aceasta este o capacitate ce reflectă depășirea nivelului relațiilor duale și trecerea spre cel al relațiilor multiple. În afara acestei achiziții în planul dezvoltării afective, educatoarea se poate simți copleșită, obosită, suprasolicitată, asaltată de prea mulți copii deodată.

Relația educatoarei cu copiii nu este deloc una simplă. Fiecare copil are așteptările sale de răspuns pe care le-a deprins în familie; vine cu solicitări afective; exprimă revendicări și temeri. Având în vedere toate acestea, misiunea educatoarei pare imposibilă.

Am văzut educatoare excedate, stresate și nevrozate profesional din cauza lipsei „distributivității” afective. Se plâneau că sunt permanent solicitate, că nu au niciun moment de liniște. În clasele lor se întâmplau și cele mai multe „evenimente” neplăcute, iar solicitările copiilor erau dublate de cele ale părinților. Aici, educatoarele sunt împiedicate de propria lor neputință de a face față unui mediu, care devine prea solicitant pentru că nu îl știu gestiona.

Chiar și așa, copiii, din nevoia lor de echilibru și normalitate, au o mare toleranță pentru tot ce este omenesc. Ei nu-i pun pe adulți în dificultate și nu devin solicitanți decât dacă trebuie să se lupte pentru libertatea lor.

Dacă adultul, când nu se descurcă, nu scoate sabia disciplinei și a uniformizării, atunci nici copiii nu se revoltă și nu fac probleme.

Colaborarea cu colegii

Educatoarea educă prin modelul oferit, prin felul ei de a fi și prin mediul instaurat în grupă. De aceea este important ca, în grădinițele cu program prelungit, unde se succed două educatoare, să se armonizeze una cu cealaltă.

Copiii își stabilesc oricum preferințe pentru o educatoare sau alta, chiar dacă se simt bine cu amândouă. Totuși, acolo unde există conflicte între educatoare, se poate observa cum copiii tind să accentueze această preferință și chiar să evite tura celei care inițiază disputa. Dacă situația se acutizează, copiii nu se mai simt deloc în siguranță, devin năzdrăvani, bolnăvicioși, creează ei înșiși probleme.

Practica în care două educatoare lucrează cu aceiași copii în schimburi, alternând pe săptămâni, este un exemplu de soluție ce vizează binele adultului fără a pune problema copilului.

Copilul are nevoie de continuitate și i-ar fi mult mai bine dacă ar avea aceeași educatoare în fiecare dimineață și o alta la somn.

Chiar și așa, copilul poate tolera bine această situație dacă, educatoarele care se succed sunt capabile să se armonizeze una cu cealaltă, să-și continue activitatea, să creeze un mediu coerent.

În grupele unde educatoarele nu se înțeleg între ele, părinții sunt mai tensionați și mai conflictuali. Aici sunt condiții pentru împărțirea grupului de părinți în tabere de susținători ai uneia sau a alteia dintre educatoare. E posibil, de asemenea, ca întreg grupul de părinți să fie acaparat de educatoarea mai carismatică și folosit pentru marginalizarea celeilalte.

În timpul lucrului la un proiect derulat în grădinițe, am întâlnit o situație în care două educatoare își disputau grupul de părinți. Una era demult în grădiniță și lucrase mereu împreună cu câte o educatoare suplinitoare asupra căreia avusese un ascendent. Cealaltă, venise cu mutație dintr-un oraș de provincie unde fusese directoare de grădiniță. Amândouă își disputau întâietatea, îi tensionau pe copii, forțându-le o preferință. Părinții au devenit nemulțumiți și au cerut implicarea inspectoarei. Situația s-a liniștit abia în anul următor când fiecare a luat câte o grupă împreună cu o colegă suplinitoare.

Capacitatea de a suporta proiecții

Copilul mic nu poate avea relații lipsite de afect. El are nevoie să-și manifeste emoțiile și să întâlnească oameni care să-i înțeleagă și să-i susțină aceste stări.

Copilul învață cum să-și exprime afectele în familie, dar deprinderile de manifestare vor fi utilizate și în afară, și la grădiniță. Așa se face că educatoarea este văzută ca o mamă blândă care îngrijește, care înțelege și se

joacă, dar și ca un tată ce impune reguli, formulează cerințe, structurează un cadru social.

Exprimările copilului arată clar natura acestor proiecții.

– Ia te uită, jucărie de asta am și eu acasă!, e semn bun, copilul încearcă să găsească similitudinea grădiniței cu casa, vrea să se simtă ca acasă;

– Ce unghii frumoase și lucioase ai, parcă ar fi de vrăjitoare!, aici copilul își exprimă ambivalența, educatoarea este și iubită, dar și temută;

– Te-am minciunit, prostuț!, copilul nu vrea să jignească, dimpotrivă, el se identifică cu educatoarea și o pune în postura în care s-a simțit și el adesea: „dus de nas” și cam prostuț.

– Ce nu auzi, ești surdă?, exprimarea vehementă a copilului nu este deloc agresivă, ea redă tonul și cuvintele care i-au fost adresate lui de către vreun adult.

Înainte de a-și găsi locul său în mintea copilului, educatoarea suportă proiecții multiple ce ajută la evitarea confruntării cu imaginea de spaimă a unui om de tot străin.

De altfel, și educatoarea vine cu propriile ei proiecții, formulate în așteptări pe care le are de la copii. Aceste suprapuneri imaginare, dacă nu sunt patologice, nu ajung să devină frenatoare pentru educație.

Capacitatea de a fi neutră

Educatoarea, fără a fi sterilă afectiv, are nevoie de o anumită neutralitate în relația cu copiii. Aceasta ar presupune ca educatoarea să încerce să înțeleagă manifestările copilului și nu să reacționeze la ele.

Dacă un copil nu o ascultă, nu înseamnă că o sfidează sau o ignoră, el poate fi obosit, trist, preocupat de altceva. Dacă un copil se agită și râde proteste, nu înseamnă că vrea să-i facă ei probleme, ci că are el probleme, poate fi prea supărat, prea speriat și de aceea este agitat. Dacă un copil este supus și liniștit nu înseamnă că este neapărat ascultător, poate că se simte în nesiguranță și nu își permite nicio ripostă.

Manifestările copilului pot avea surse interne foarte diferite, și numai dacă sunt cunoscute și înțelese, reacția educatoarei, poate fi adecvată. Or, un răspuns impulsiv, pripit, nu face decât să împiedice cunoașterea și să descurajeze copilul care încerca să comunice.

Capacitatea de a oferi un model

Copilul nu știe cum ar trebui să se poarte în situații noi, atunci când se confruntă cu emoții puternice, atunci când nu înțelege contextul. Aceasta îl face să fie atent la comportamentele adulților educatori și să le preia ca model.

Educatoarea educă mai de grabă, prin ceea ce este și prin felul în care se poartă, decât prin ceea ce spune sau îi pretinde copilului.

Este inutil ca educatoarea să încerce să facă liniște, țipând la copii. Îi va fi dificil să se facă ascultată dacă nu ascultă. De asemenea, îi va fi greu să trezească interesul copiilor pentru o activitate, dacă ea însăși nu este interesată de preocupările lor.

Capacitatea de a fi echidistantă

În sala de grupă, educatoarea este a tuturor copiilor de acolo, chiar dacă lucrează și comunică mai lesne cu unii dintre ei, iar cu alții, mai dificil.

Este important să nu privilegieze!

Regulile de echidistanță și de echitate, îi folosesc în primul rând, educatoarei care le respectă. Manifestarea unor preferințe, generează stări

de concurență conflictuală între copii și între părinții acestora, complicând și tensionând relațiile ce pot ajunge foarte greu de gestionat.

Copilul, venit din familie, înțelege mai ușor că nu poate fi favorizat, dacă observă că nu există privilegiați și că sunt reguli clare pentru interacțiunea socială. Altfel, el se va simți nedreptățit sau va dori privilegii din ce în ce mai mari. Ambele poziții (și cea de privilegiat și cea de nedreptățit) trezesc nemulțumiri, revolte, revendicări, încălcări ale regulilor. Așa se ajunge la un climat nesigur, tensionat, dificil pentru oricine.

S

„Omul sfințește locul”, iar educatoarea creează, în mare parte, mediul din sala de grupă și din grădiniță. Adesea, părintele alege grădinița copilului în funcție de educatoare. Ea este persoana care petrece copilul spre spațiul comunității, ea îl sprijină în formarea inteligenței sociale.

Educatoarea este o persoană structurantă pentru personalitatea copilului care rămâne vie în mintea și în sufletul lui, toată viața.

Comunicarea dintre părinți și educatoare

Stabilirea unui mediu educativ coerent în jurul copilului se poate realiza cu oameni care au un scop comun și care știu să relaționeze unii cu alții.

Părinții și educatoarele, pentru a se înțelege, au nevoie să comunice (să-și alocă un timp pentru aceasta și să conștientizeze importanța pe care o are comunicarea).

Relația de comunicare dintre părinți și educatoare

În grădiniță, se construiește o relație de sprijin reciproc a adulților care au un scop unic: favorizarea unei dezvoltări armonioase a copilului.

Scopul este comun și destul de clar, dar personalitatea oamenilor este foarte diversă, experiența lor de asemenea și nici așteptările nu sunt întotdeauna la unison. Toate acestea particularizează foarte mult relațiile de comunicare și fac imposibile rețetele.

Părintele, în comunicarea cu educatoarea, nu vine doar cu dorința de a-și sprijini educativ copilul, ci cu tot cu ceea ce înseamnă pentru el educație, cu credințe și obiceiuri, cu așteptări și nesiguranțe.

La întrebarea: „Cu ce credeți că îl ajută pe copil grădinița?” părinții au oferit răspunsuri foarte variate:

- Are unde sta când suntem noi la serviciu.
- Îl învață cum este să fii printre străini.
- Îl pregătește pentru școală.
- Îi asigură un spațiu în care să se joace și să-și facă prieteni.

Aceste răspunsuri sunt ilustrative pentru așteptările părinților față de grădiniță, în funcție de care, vor fi mulțumiți sau nu.

Educatoarea, de asemenea, se prezintă în această relație cu imaginea pe care o are despre sine, despre profesia sa, cu așteptările ei, cu concepțiile și experiența sa.

La aceeași întrebare, educatoarele au răspuns:

- Îi oferă o șansă copilului care nu are un mediu prea bun acasă (din cauza părinților prea ocupați, care răsfată și supraprotejează, care nu-i înțeleg copilului nevoile de dezvoltare).
- Îl pregătește pentru viața socială.
- Îl pregătește pentru școală.
- Îl învață să respecte reguli.

Imaginea pe care părintele o are despre grădiniță se schimbă pe măsură ce el interacționează cu această instituție. Reprezentarea inițială a părintelui, oricât de puternică sau rigidă, se contextualizează, se modifică în funcție de experiență.

Comunicarea este ca un liant flexibil ce permite relația dintre oameni chiar în condiții de rigiditate sau extremă schimbare.

Această caracteristică face comunicarea esențială pentru oameni, dar o și complică foarte tare. Fiind atât de importantă, este natural ca relația de comunicare să fie încărcată de neînțelegeri și să necesite lămurire.

Capacități necesare unei bune comunicări

Acuratețea și flexibilitatea comunicării depind, în mod esențial, de capacitatea de relaționare a educatoarei și a părinților.

Capacități de comunicare necesare ambilor parteneri

Acestea reflectă atât disponibilitatea de comunicare cât și abilitatea de a o realiza într-o manieră benefică, nonconflictuală.

Capacitatea de a „ne pune în locul celuilalt”

Este foarte mare tentația de a comunica „terapeutic”, de a spune ce ne doare, ce vrem și așteptăm, dar aceasta nu este o premisă prea bună pentru o exprimare socială.

Pentru sporirea șanselor ca mesajul să fie receptat, este important ca formularea lui să se facă din perspectiva interesului ascultătorului.

Aceasta ar presupune un exercițiu de empatie, de punere în locul celuilalt. Astfel, pot fi aduse ajustări importante mesajului, eliberându-l de eventuale elemente nerezonabile, de intruzivitate, de nedelicatețe.

Educatoarea poate spune părintelui: „Stați liniștit, copilul este în siguranță aici!”, dar felul în care părintele poate înțelege acest mesaj simplu este cât se poate de individual:

- „Dacă mi-a spus să fiu liniștit înseamnă că am motive de neliniște!”;
- „Copilul meu poate fi și în nesiguranță aici!”;
- „Dacă AICI este copilul în siguranță, vrea să spună că acasă nu ar fi!”;
- „De ce mă asigură ea pe mine?! E o postură maternă prin care își stabilește superioritatea?”;
- „Nu îmi înțelege motivele de neliniște și vrea să scape mai repede de mine!” etc.

De aceea, acest mesaj, ca și toate celelalte, ar trebui formulate nuanțat, în funcție de fiecare părinte în parte.

Părintele, de asemenea, are nevoie de adaptarea exprimării în funcție de felul de a fi al educatoarei.

Dacă părintele spune: „Ce frumos ați lucrat ieri, copilul meu a fost foarte încântat!”, educatoarea poate decodifica acest mesaj în fel și chip:

- „De ce IERI, vrea să spună că în alte zile nu am lucrat!?”;
- „De pe ce poziție mă gratulează? Vrea să-și arate superioritatea de evaluator?!?”;
- „Vrea să spună că știe tot ce fac de la copil și că mă ține sub observație?”;
- „Vrea să-i favorizez copilul?”;
- „Caută să fie drăguț pentru că urmează să-mi ceară o favoare?”;
- „Caută un motiv de discuție?” etc.

Din aceste exemple se poate vedea cât de diferit suntem tentați să înțelegem o exprimare și cât de mult ar ajuta dacă am face mai puține presupuneri. Deși presupunerile sunt anticipative și ne asigură în fața necunoscutului, nu pot fi considerate adevărate înainte de a le testa veridicitatea.

Capacitatea de verificare

Nu este suficientă transmiterea clară a unui mesaj, el poate fi greșit înțeles chiar dacă pare fără echivoc. De aceea, verificarea, felului în care a fost receptat mesajul, este foarte importantă.

Educatoarea poate spune: „Vă rog să aduceți prosoape de hârtie pentru copii!” Un părinte poate gândi că va aduce cu siguranță cândva, fără a-și stabili un termen dacă el nu a fost comunicat. Un altul, poate să prefere un prosop de bumbac, gândind că este mai bun. Altul poate înțelege că este vorba despre hârtie igienică.

Înțelegerea unui mesaj este adesea bruiată de ceea ce dorim sau ne temem să auzim, de experiențe anterioare și așteptări.

O mămică i-a spus educatoarei că tatăl copilului este musulman și că ar vrea să nu i se dea fiului ei carne de porc la masa de la grădiniță. Educatoarea a înțeles că, fiind musulman, copilul trebuie exclus de la orice manifestare religioasă ortodoxă realizată în grădiniță. Confruntându-se cu situația aceasta, mama a revenit, specificând faptul că băiatul merge cu ea la biserică, dar că respectă și religia paternă (T.H., mama unui băiat de 3 ani).

Capacitatea de a asculta

Exprimarea unui mesaj este completă doar dacă lasă loc și pentru intervenția celui căruia i se adresează. Doar așa se poate aproxima o construcție comună, flexibilă în care fiecare să se regăsească.

Cerința de ascultare presupune reciprocitate: Nu putem cere altora să ne asculte dacă noi nu îi ascultăm!

Un om care, îl ascultă pe antevorbitor și își modifică activ propriul mesaj în funcție de ceea ce s-a spus înaintea sa, este mai adecvat și mai credibil.

Cerința de ascultare care începe cu: „Liniște vă rog, vreau să vă spun ceva!” este hilară și nu predispune la o receptare reală și activă. Ea semnifică: „Taci, tu, ca să vorbesc eu!” Or, de ce ar fi mai important ceea ce se va spune decât ceea ce se discută deja? Oamenii sunt implicați în discuția dintre ei care le este întreruptă frustrant de către o voce care se impune autoritar – este o slabă premisă pentru ascultare.

Capacitatea de a găsi momentul potrivit

Mesajul, pentru a fi auzit și înțeles, are nevoie de disponibilitate de ascultare – de aceea este importantă găsirea momentului propice.

Dacă transmitem un mesaj important atunci când ascultătorul nostru are o altă preocupare, are o problemă personală la care se gândește, este obosit, grăbit sau dezinteresat – este puțin probabil ca impactul să fie cel așteptat.

Educatorea este disponibilă atunci când se apropie de părinte, îi susține privirea, este atentă și participă cu întrebări sau semne de aprobare a continuării. Dacă ea evită contactul vizual, se preocupă de copii, își aranjează lucrurile pe birou, se îndepărtează, inițiază un dialog cu copiii sau cu un alt părinte – este evident că va trebui găsit un alt moment.

Pe de altă parte, dacă părintele pare mereu pe fugă, evită contactul vizual cu educatoarea, se adresează mai mult copilului, asta nu înseamnă că nu își dorește o discuție, ba dimpotrivă. Poate fi o stare tensionată, care pentru dezamorsare, are nevoie de inițiativa educatoarei, înainte de izbucnirea părintelui. Doar încercând un dialog, educatoarea poate vedea ce se întâmplă cu acest părinte, ce nemulțumiri sau nesiguranțe are.

Capacități de comunicare așteptate la educatoare

Dincolo de aceste capacități de comunicare de care au nevoie ambii parteneri, educatoarei i se cer câteva în plus și nu pentru că pretențiile ar fi mai mari în ceea ce o privește, ci pentru că acestea îi fac viața profesională mult mai simplă și mai puțin tensionată.

Consecvența

Părinții se simt mai degajați în comunicare cu educatoarele consecvente, de la care știu la ce să se aștepte. Ei acceptă ca pe un dat „felul de a fi” al educatoarei, chiar dacă nu le place întru totul. Pentru aceasta, educatoarea are nevoie să fie egală cu ea însăși.

Educatorea are și ea dispoziții diferite: este uneori mai tristă, alteori mai veselă. Nu schimbarea de stare contează, ci reacția de răspuns la situații generale.

Am fost impresionată cum o mămică povestea despre educatoarea fetei ei, pe care o cunoscuse de curând, ca despre un om pe care îl ştia de mult: „Să nu întârziati dimineaţa cu copilul că se supără; refuză cadourile, iar dacă primeşte bomboane le împarte copiilor şi florile tot lor le dă; nu stă de vorbă cu părinţii decât la şedinţă, altfel este monosilabică. E ciudată, dar fata mea se simte bine cu ea şi eu, de asemenea” (P.T., 33 de ani).

În acest exemplu se poate observa că nu metodele alese contează, ci consecvenţa în aplicarea lor. Părintele cunoaşte reacţia educatoarei în majoritatea situaţiilor, atunci el ştie la ce să se aştepte şi cum să se poarte.

Consecvenţa ajută la diminuarea stânjenelii din relaţia cu necunoscuţii, la eliminarea stărilor de neîncredere şi suspiciune şi ajută mult comunicarea.

Echidistanţa

Echidistanţa educatoarei este necesară pentru a putea stabili un climat neconcurenţial care nu predispune la „asaltul” părinţilor pentru privilegii şi cerinţe de tot felul.

O educatoare care se oferă la fel tuturor este un ideal utopic, deoarece, om fiind, are şi ea preferinţele ei. Nimeni nu îi cere să fie perfectă, dar să aplice aceeaşi lege pentru toţi pe care şi ea însăşi să o respecte nu este prea dificil.

Dacă este o persoană matură afectiv nu se va raporta la părinţi în funcţie de profesia lor, de statutul lor social, de nivelul lor financiar, de disponibilitatea lor de relaţie, de capacitatea lor de a uni grupul de părinţi.

Ştiu că m-a impresionat foarte tare educatoarea uneia dintre fetele mele atunci când am văzut că se poartă cu acelaşi respect şi consideraţie cu toţi cei care veneau dimineaţa cu copiii în sala de grupă: de la băiatul de 12 ani care avea grijă de fratele său mai mic, până la directoarea grădiniţei care îşi aducea nepotul.

Claritatea

Părintele își lasă copilul în grija educatoarei ceea ce nu e puțin lucru, de aceea el trebuie să aibă o imagine clară a acesteia pentru a se simți în siguranță. Orice ambiguitate creează suspiciune și neîncredere și din acest motiv trebuie evitată.

Educatoarea poate încerca să nu îngrijoreze părintele, să nu dramatizeze unele situații conflictuale dintre copii, să nu lezeze orgolii, dar dacă această evitare o face să fie ambiguă, este și mai grav.

O educatoare i-a spus unei mămici că fetița ei s-a bătut cu o colegă și că aceasta a mușcat-o „din greșeală”. Mușcată fiind, fetița i-a vărsat paharul cu apă pe rochiță.

Iată un conflict între copii destul de frecvent pe care educatoarea nu a vrut să-l transfere la nivelul părinților și a strecurat acel „din greșeală”. Numai că astfel, a introdus o stare de ambiguitate: cum poți să muști pe cineva din greșeală, mai ales dacă te bați cu el? Plecând de la această ambiguitate, mama a concluzionat că dacă educatoarea a văzut ca o greșeală mușcătura, și vărsarea paharului (ce putea fi o greșeală) ca pe o intenție, înseamnă că vrea să o scoată vinovată pe fata ei care era victima (cea mușcată, fiind mai rănită decât cea udată). În consecință, a făcut un mare tărăboi (V.D., o mamă de 30 de ani).

Înțelegerea afectivă

Părintele, ca orice om, atunci când se află în situații dificile, are nevoie să fie înțeles. Or situația în care el își lasă copilul, pentru prima dată, la grădiniță, într-un mediu necunoscut, cu oameni necunoscuți – poate fi considerată o situație dificilă.

Bunicii, de asemenea, au nevoie de înțelegere. Ei au stat până atunci cu copilul și, deodată se văd nenecesari, înlocuiți de grădiniță.

Dacă educatoarea încearcă să înțeleagă situația în care acești adulți se află și să le fie alături fără să-i judece, atunci premisele pentru un bun start de relație sunt mai bune.

Am văzut educatoare capabile de a-i înțelege pe părinți abia după ce au devenit și ele mame cu copii de grădiniță. Niciodată nu e prea târziu!

O educatoare mai în vârstă mi-a atras atenția asupra situației bunicilor pentru că și ea era bunică.

Eu însămi, atunci când mi-am dus la grădiniță prima mea fetiță, m-am simțit mai degrabă înțeleasă de educatoarea nemamă, decât de cea care avea și ea o fată.

Deschiderea spre comunicare

Pentru a crea o relație de încredere reciprocă, oamenii au nevoie de un timp în care să se cunoască. Dacă însă, acest timp nu este acordat (fie de către educatoarea prea ocupată, fie de către părintele și el prea ocupat) – este foarte probabil ca lipsa cunoașterii realității să fie înlocuită de presupuneri și proiecții care uneori sunt hilare, dar, alteori, pot duce la stări conflictuale.

Am văzut mămici care făceau presupuneri foarte diferite în legătură cu o educatoare mai taciturnă:

- E supărată, dragă, îți spune eu!
- Nu e supărată, așa e ea, mi-a zis o bunică care l-a avut pe nepotă-su' la ea.
- Ei, asta-i, se dă importantă ca să o îmbunăm cu cadouri mai serioase! Să nu venim la ea cu orișice!
- Cred că e în divorț cu bărbat-su', că i-am văzut eu în mall și erau foarte distanți.
- Ba nu dragă, are probleme de sănătate cu fata ei, mi-a zis mie o vecină care îi este medic de familie...

Calități ale mesajului comunicat

Dincolo de felul în care se comunică, o mare importanță o are mesajul: ce se comunică.

Conținutul (conștient și inconștient, vizibil și subliminal, verbal și nonverbal, direct și indirect), indiferent cum ar fi, influențează puternic relația de comunicare.

Pentru a oferi valoare comunicării, conținutul însuși ar trebui să aibă câteva calități.

Să fie interesant

Pe cine interesează mesajul din comunicare? Evident pe cel care îl transmite, dar formularea lui ar trebui să fie în corelație cu nevoile ascultătorilor.

De cele mai multe ori, atunci când comunicăm, preferăm acele mesaje care ni se par nouă interesante, dar n-ar fi rău să operăm această selecție în funcție de ceea ce îi interesează pe cei cărora le comunicăm.

Se întâmplă adesea ca mămicile, foarte concentrate pe experiența lor cu copilul, să povestească cu lux de amănunte întâmplări care pentru ele sunt esențiale, dar care nu interesează deloc pe cei din jur.

O situație și mai dificilă este aceea în care mesajul comunicat nu interesează nici chiar pe cel care îl transmite. Acțiunea de transmitere fiind necesară unor terți, cei în cauză, cel mai adesea se extrag din comunicare, fiecare valorizând timpul pentru a se gândi la ale sale.

Dacă educatoarea „își spune lecția” în fața copiilor, pentru că trebuie, fără ca ea să aibă vreun entuziasm, este natural ca niciun copil să nu fie atent.

Tot așa se poate întâmpla când educatoarea trebuie să transmită un mesaj din partea inspectoratului sau a direcției grădiniței către părinți. Ea recită „comunicatul” ca pe o poezie, doar pentru a nu i se reproșa că nu și-a făcut datoria. Este evident că niciun părinte nu va lua în considerație un astfel de mesaj.

Să fie rezonabil

Forma, dimensiunea și conținutul mesajului ar trebui adecvate la contextul relației existente, să nu fie în fel deranjante, să nu pună în dificultate și nici să nu solicite mai mult decât oferă.

Multe dintre mesajele pe care le transmitem sunt de fapt cerințe, solicitări, pretenții, așteptări.

Toate acestea ne oboresc interlocutorul și îl fac să se apere ne mai ascultându-ne. Aici ar fi necesară o analiză a mesajelor plecând de la principiul: nicio cerință fără o soluție, fără o ofertă.

Uneori nu suntem motivați să facem această analiză a cerințelor din mesajele noastre decât atunci când ne confruntăm în oglindă cu mesaje similare venite ca un bumerang din partea adresanților.

Dacă analizăm adresările părinților către copii vom descoperi prea multe porunci: Nu alerga!; Spală-te pe mâini!; Treci la tine în cameră!; Mănâncă tot!; Nu te mai plânge!; Spune ce-ai pățit!; Lasă-mă-n pace!; Joacă-te frumos!; Nu mai țipa!; Nu te agita!; Stai cuminte!...

Așa se explică de ce unii copii, prea solicitați fiind, se apără cum pot. Unii, devin la rândul lor solicitanți, ajungând să ceară în permanență câte ceva, pe un ton miorlăit. Alții, fac față cererilor prea abundente, ignorându-le, „nemaiauzindu-le”.

Abundența cerințelor este evidentă în comunicarea cu copilul, dar ea parazitează adesea și comunicarea dintre adulți. De pildă, îi putem „ghici”, pe cei care au posturi de conducere pentru care nu sunt pregătiți afectiv, după tonul poruncitor și atitudinea „înțepată”.

Să conțină cât mai puține elemente de bruiaj

Bruiajul provine adesea din contradicțiile apărute între registrele de exprimare: cel verbal și cel nonverbal; cel conștient și cel inconștient; cel direct și cel indirect.

Disimularea

Este situația contradicției dintre exprimarea verbală și cea nonverbală. Aici se poate vedea cum cele spuse sunt însoțite de o mimică și o gestică ce le contrazice. Aceasta este situația minciunii, a politeții exagerate, a dorinței de manipulare.

De pildă, mama vrea să o asigure pe educatoare că acasă, copilul ei este foarte cuminte și că nu înțelege de ce apar atâtea probleme de comportament la grădiniță. Vorbele femeii sunt clare, dar vocea tremură, privirea evită ochii educatoarei, mâinile își găsesc de lucru cu fermoarul poșetei. Educatoarea a înțeles că, pe lângă problema cu copilul, mai are una și cu mama lui.

Cenzura

Este situația contradicției apărute între nivelul conștient și cel inconștient. Când ne reprimăm temeri sau dorințe, acestea pot să apară în gesturi, atitudini sau vorbe care ne surprind și pe noi. Așa se face că uneori ni se potrivește proverbul „gura păcătosului adevăr grăiește”.

„Copilului îi place mâncarea de la grădiniță, de altfel și miroase groaznic... grozav am vrut să spun!” zice mama binevoitoare către educatoare. Mama nu vrea să mintă, copilului ei chiar îi place mâncarea și ea și-ar dori să fie bună, dar mirosul pătrunzător de prăjeală din grădiniță, îi oferă informații pe care, deși nu vrea să le proceseze, le percepe inconștient.

Distorsiuni

Este situația contradicției dintre registrul exprimării directe și cel al exprimării indirecte, prin terți. Aceasta este una dintre situațiile cele mai problematice în comunicare, când una vorbesc oamenii între ei și alta află de la terți că s-a înțeles.

De pildă, educatoarea vorbește cu părintele la prânz. El se arată foarte mulțumit de felul în care și-a găsit copilul. Apoi, educatoarea află de la directoarea grădiniței că părintele s-a plâns că ea nu s-ar ocupa de copil, că avea mânecile ude de la spălător.

Toate aceste contradicții sunt obositoare și duc spre un sentiment de neîncredere. De aceea este bine să ne analizăm stările și să ni le acceptăm așa cum sunt, pe principiul: mai bine o stare proastă reală, decât una bine ascunsă care naște o grămadă de suspiciuni.

Să fie adecvat

Platon ne spune că nu există fructe ca atare, ci doar mere, pere..., deci fructe anumite. Parafrazându-l, putem considera că:

Nu există comunicare în mod ideal, ci situații particulare de comunicare.

Este importantă adaptarea vie și spontană la cel cu care vorbim și la propria noastră stare din momentul comunicării. De aceea, „rețetele” pentru o bună comunicare mai mult încurcă deoarece lasă prea puțin loc pentru adecvare și veridicitate.

De pildă, o educatoare, aflată la prima sa ședință cu părinții, este natural emoționată. Dacă însă, își propune să fie dezinvoltă, să facă glume și să pară relaxată, cel mai probabil va părea bizară. Sunt atitudini care nu se potrivesc stării sale și de aceea, toată strădania pare un spectacol ciudat.

Să fie clar

Receptarea conținutului mesajului depinde foarte mult de forma în care este transmis. De aceea este important să se aleagă un limbaj potrivit pentru situație, să fie evitate exprimările prea lungi, prea complicate, prea condensate sau mixajele de mesaje.

Educatorea poate spune: „Dragi părinți, copiii dumneavoastră sunt într-o etapă de dezvoltare intelectuală accelerată, iar curriculum educativ după care ne ghidăm le stimulează interesele cognitive și socio-emoționale, dar pentru aplicarea lui avem nevoie și de implicarea dumneavoastră conștientă și consecventă într-un parteneriat cu grădinița.”

Această exprimare este prea lungă, prea prețioasă, prea alambicată și nici nu spune mare lucru. Părintele este tentat să nu mai asculte decât selectiv ceea ce spune educatoarea.

Nicio exprimare prea condensată nu este eficientă:

„Dragi părinți, vă rugăm să cotizați la fondul clasei.”

De aici se poate înțelege că pe educatoare nu o interesează părintele decât pentru a aduce bani de acasă.

O exprimare care mixează mesaje, poate fi valoroasă ca asociație liberă, dar altfel, este catastrofală:

„Va trebui să plătiți fondul clasei, deoarece copiii au nevoie de materiale didactice, oricum ei au multe opționale, de altfel, vom merge și la teatru cu cei care vor, vom organiza și o tabără și, tot la vară, vom zugrăvi sala de clasă.”

Din acest mesaj nu se înțelege ce activități sunt acoperite din fondul clasei, care sunt opționale și care obligatorii, iar părintele năucit este îndreptățit să pună o grămadă de întrebări.

Să fie complet

Un mesaj are nevoie să conțină toate „elementele-ancoră” de care depinde realizarea lui: date despre timp, spațiu, mijloace, persoane.

Dacă educatoarea le spune părinților: „În vacanță, vă rog să veniți să facem curățenie în sala de grupă a copiilor”. Majoritatea părinților își vor da un acord de principiu, dar, dacă nu apar și alte specificații, nu e de mirare că nimeni nu are să vină. Este evident că pentru o astfel de întreprindere întrebările ce ar cere lămurire sunt multiple: Ce fel de curățenie, se zugrăvește sau nu? Vin și tații sau numai mamele? Curățenia va dura mai multe zile și ar trebui să se împartă în grupuri? În ce zi, la ce oră, cu ce materiale de curățat?

Să fie flexibil

Un mesaj al unei comunicări veritabile se construiește împreună cu cei cărora li se adresează. Un mesaj nu poate fi înțeles pe deplin și asumat dacă este oferit implacabil, ca un verdict. Mesajul, chiar dacă are un „schelet” al său, poate prinde formă pe parcursul discuției, ajustându-se și adecvându-se la participanți în așa fel încât, produsul final al comunicării să aparțină deopotrivă tuturor partenerilor de discuție.

Educatoarea poate spune: „La noi, la grădiniță, copiii nu au voie să vină cu jucării de acasă!” Aici, părintele nu mai are ce discuta, i s-a prezentat o regulă cu titlu de lege, i s-a comunicat ideea că este un teritoriu străin („la noi”) care nu-i aparține, deci nu are decât să se supună. Aceasta nu este o comunicare, ci o impunere de pe poziții de forță care predispune la „război”.

Cadru propice pentru comunicare

În comunicarea dintre părinți și educatoare este necesar să se mențină un cadru constant al acestei relații speciale care să fie asigurator pentru toți.

Elementele de structură ale acestui cadru sunt foarte importante și nu ar trebui tulburate dacă nu dorim degenerarea într-un alt tip de relație (de

prietenie, de conflict, de concurență, de indiferență) care, cu greu, mai poate corespunde nevoilor copilului.

Relația dintre părinte și educatoare se sprijină pe respectul reciproc și conștientizarea importanței contribuției celuilalt pentru munca proprie: educatoarea se bazează pe susținerea părintelui și părintele apreciază implicarea educatoarei în devenirea copilului său.

Relația dintre părinți și educatoare este subsumată unui scop comun care a făcut-o posibilă și care o menține: susținerea procesului de dezvoltare a copilului. Dacă relația tinde să evolueze în alta, acest scop are de suferit. De aceea, este bine să nu se inoveze foarte mult în acest domeniu.

Relația de prietenie

O educatoare „prietină cu mama” poate părea tot ce este mai bun pentru copil. Comunicarea este asigurată, există cooperare și implicare comună, apreciere și bunăvoință.

Cu toate acestea, se abdică de la scopul inițial al instaurării relației dintre adulți: interesul educativ al copilului.

În prietenie, cei doi adulți au relația lor directă și nemediată de interesul pentru copil, ceea ce nu poate decât să dăuneze.

Riscul este ca adulții să se simtă foarte bine și să nu sesizeze cum copilul trece pe planul doi.

Relația de dominare

Dacă educatoarea prezintă teritoriul grădiniței ca fiind unul în care părintele ar trebui să se supună, atunci este natural să se confrunte cu încercarea acestuia de a echilibra balanța, oferind demonstrații de forță.

Tot astfel, părintele care vine cu ideea de a face el regula în grădiniță, se poate trezi cu o opoziție acerbă și greu de clintit din partea personalului din grădiniță.

Aici adulții sunt preocupați de lupta dintre ei, iar copilul este neglijat (sau mai rău, folosit ca armă, când de unii, când de alții).

Relația de cumpărare

Părintele poate fi tratat ca un cumpărător ideal pentru produsele comercializate în grădiniță. Grădinița însă trebuie să fie conștientă de riscul pe care îl presupune transformarea ei în mall.

Cum se orientează cei care vând? Țin seama de nevoile educative ale copilului sau tentația profitului pervertește aceste considerații? Cel mai adesea se ajunge într-o situație neclară în care este greu de distins ce îi trebuie copilului cu adevărat și ce nu.

Grădinițele nu își pun problema, dar, dacă și-ar pune-o, ar putea cu greu explica beneficiul educativ al numeroaselor cursuri opționale, reviste de tot felul, obiecte kitsch personalizate și altele asemenea.

Mai mult decât atât, ca în orice mall, se ajunge să se instituie un tăvălug în care grădinița primește „de sus” (privirea ridicată spre cer nu indică dacă este vorba despre o instanță divină, statală sau administrativă) „sugestii” de vânzare care sunt considerate un dat indiscutabil și deci obligatoriu. Grădinița însăși se poate vedea „între ciocan și nicovală”, un simplu intermediar care suportă frustrarea părinților și nici nu participă la câștig.

Părintele poate fi un bun cumpărător, dar când simte că este tratat așa, se va comporta în consecință: va avea pretenții pe măsură, își va exprima frustrări și nemulțumiri.

Părintele face chiar și inconștient următoarea analiză:

Ce firmă și-ar comercializa produsele prin grădinițe și școli? Evident aceea care nu are nicio șansă pe piață! Deci produsele sunt necumpărabile!

În acest caz, grădinița de ce se oferă ca piață? Raționamentul părintelui este simplu: cei din palierul de „sus” al sistemul de educație, inventează ceva pentru a supune și a câștiga. Ei, abuzând de poziția lor, își fac piață de desfacere din instituțiile publice dedicate copilului. Prin urmare, actul de cumpărare întărește corupția.

De ce cumpără părintele aceste produse? El are de ales între trei motive puternice:

- să îi facă educatoarei pe plac;
- să fie la fel cu ceilalți părinți cumpărători;
- să nu se simtă copilul său exclus.

Niciunul dintre aceste motive nu este legat de valorizarea produsului. La cumpărare se ajunge prin manipulare!

Părinții se pot lăsa exploatați prin cumpărare, dar încep treptat să se îndoiască de intențiile educative, ajungând uneori în situația de a refuza să cumpere și ceea ce copilul ar avea nevoie.

Grădinițele ar fi avantajate dacă s-ar opune comerțului în spațiul lor. Dacă ar elimina firmele-căpușă și s-ar concentra strict pe interesul educativ al copilului, cu siguranță că părinții ar aprecia aceasta, implicându-se benevol în activități de susținere a grădiniței.

Am văzut o grădiniță care strânsese în jurul ei o adevărată comunitate. Părinții se simțeau implicați și responsabili: o mămică, profesoară de engleză, făcea cursuri gratuite în grădiniță cu toți copiii doritori; un tătic tâmplar a reparat dulapurile, un altul le-a vopsit; un unchi făcea pe clovnul la aniversările copiilor și vara, mai mulți părinți au venit să zugrăvească. Aici nu erau cursuri opționale, nu se comercializa nimic, directoarea nu primea niciodată niciun cadou (și în consecință, nici educatoarele). Părinții erau primiți oricând doreau să se implice și se simțeau ca la ei acasă.

Relaționarea prin intermediari

O comunicare veritabilă se află adesea viciată de intermediari.

Educatoarea trebuie să fie conștientă că mesajul comunicat copilului, bonei, bunicii sau altui părinte ajunge la părintele vizat, transformat de înțelegerea intermediarului.

Nu este vorba aici nici de rea voință și nici de vreo dizabilitate, ci pur și simplu, majoritatea mesajelor sunt metamorfozate în funcție de așteptări și stări personale.

Copilul îi poate spune mamei: „A zis Doamna că trebuie să plătești mâine excursia în care vom merge luna viitoare”. Mama înțelege că excursia este obligatorie și că nu are încotro, până mâine trebuie să facă rost de bani. De fapt, educatoarea a spus copiilor că „Se va organiza o excursie, iar părinții doritori să-și înscrie copilul, vor plăti până luna viitoare”. Copilul nu a vrut să denatureze mesajul, l-a scurtat pentru a-l reține și l-a modificat în funcție de dorința lui: el vrea să meargă în excursie, iar opțiunea părinților este secundară. El trebuie să comunice decizia părinților săi „mâine”, dar cum decizia lui e luată, de la părinți va aduce banii mâine.

De aceea, este indicat ca educatoarea să se adreseze celor în cauză în mod direct, fără să-i roage să retransmită un mesaj.

Totodată, și educatoarea și părinții ar trebui să vibreze mai puțin la mesajele venite de la intermediari.

Bona sau bunica au propria lor înțelegere în funcție de care mesajul poate fi modificat. Chiar dacă și-ar propune să prezinte educatoarei, de pildă, cât mai exact cerințele părinților, ar putea genera probleme și mai mari. Tonul neutru pentru imparțialitate, ar putea fi interpretat ca o atitudine de superioritate deranjantă, pusă pe seama părinților de la care vine mesajul.

Același sentiment îl poate încerca și părintele când, în loc să-i fie comunicate verbal unele lucruri despre activitate și copil, le citește exprimate impersonal, la un avizier.

Nici comunicarea educatoarei prin intermediul unui părinte anume, delegat să înștiințeze întreaga comunitate de părinți nu este acceptabilă. Aici, ceilalți părinți pot simți frustrarea de a nu avea o directă relație cu educatoarea care și-a ales preferați.

Părinții, la rândul lor, ar putea susține comunicarea încercând să facă posibilă întâlnirea lor cu educatoarea, măcar din când în când.

S

Relația de colaborare educativă dintre părinte și educatoare este prea importantă pentru a fi viciată de beneficii colaterale, de tentația transformării, de lipsa de timp. Mixările unor relații pot impieta scopul fiecăreia în parte.

Relația dintre părinte și educatoare este necesar să se închege și păstreze ca o colaborare strict educativă în jurul copilului.

Piedici ale unei bune comunicări

Comuniunea educativă dintre educatoare și părinți nu este prea complicat de realizat deoarece, având în centru interesul pentru dezvoltarea copilului, relația nu riscă să fie nici prea intimă, și nici prea distantă.

Cu toate acestea, apar numeroase dificultăți în comunicarea dintre părinți și educatoare, pe fondul unor nemulțumiri, neînțelegeri și tensiuni.

Nemulțumiri plecând de la fapte concrete

Nemulțumirile apărute în relația părinte–educatoare sunt, cel mai adesea, difuze. Ele pot fi generate de o lipsă de înțelegere reciprocă, de așteptări prea mari, de rigidități sau de un start de relație defectuos.

Cu toate acestea, starea difuză a nemulțumirii este greu de exprimat și nici găsirea cauzei generatoare nu este un lucru prea simplu. Așa se ajunge în situația de formulare a nemulțumirii plecând de la aspecte neesențiale, minore, dar care sunt exagerate pentru a putea justifica întreaga tensiune.

Exprimarea, în acest caz, este realizată pentru detensionare personală și nu pentru îmbunătățirea relației. Se întâmplă adesea ca exprimările pornite cu astfel de premise să degenereze, să se extindă, să prindă în tăvălugul lor și alte persoane. Aici efectul este de exagerare și întărire a conflictului și, nicidecum, de soluționare.

O educatoare s-a trezit, fără nicio avertizare prealabilă, că este chemată de către directoarea grădiniței în biroul căreia era un grup de părinți furioși. Era acuzată că țipă la copii, că îi pedepsește și îi bate. Copiii întrebați despre acestea au răspuns că: țipă la ei ca să facă liniște, că îi pedepsește să stea la măsuță când au de lucru și că are un băț cu care îi amenință. S-a dovedit că părinții nu aveau dreptate în acuzațiile lor, dar starea de tensiune a rămas. Acuzele concrete nu erau reale, dar părinții erau îndreptățiți să fie nemulțumiți: educatoarea avea o atitudine prea autoritară cu copiii și o totală lipsă de înțelegere pentru ei. A fost un scandal major, dar nu s-a schimbat nimic.

Interpretarea elementelor nonverbale

Cele mai multe probleme de comunicare apar atunci când cuvintele sunt interpretate, când se fac presupuneri plecând de la cele spuse, când se încearcă o decodificare a unei intenții, când se „citește printre rânduri”.

Este adevărat că semnificația cuvintelor se schimbă foarte mult în funcție de tonul folosit, dar orice element de comunicare nonverbală este interpretabil și de aceea are nevoie de lămuriri suplimentare.

De pildă, când educatoarea, într-o discuție cu părintele, spune: „Da, sigur!”, ce poate înțelege acesta? Orice! Decodificarea se va face în funcție de tonul educatoarei, dar mai ales, în funcție de dispoziția părintelui care interpretează. Aceste două cuvinte simple putând însemna:

- „Așa voi face” – o hotărâre afirmativă întărită;
- „Asta mai lipsea” – o ironie;
- „Vă sunt alături, vă înțeleg” – o asigurare;
- „Vă dau dreptate, dar nu sunt de acord” – o afirmație politicoasă;
- „Spun da pentru a nu mai asculta o întreagă argumentare” – o încercare de a scurta discuția;
- „Nu știu ce spuneți, și nici nu am interes să descopăr” – o exprimare superficială, căci educatoarea se gândește la altceva.

Interpretarea diferă mult, iar nuanțele tonului, deși foarte implicate, nu sunt singurele responsabile.

Tonul îi aparține celui ce rostește, dar interpretarea îi aparține celui care o face.

Oare, nu suntem tentați să punem în spatele „tonului”, adică a ceva greu de redat, propria noastră stare difuză? Oare nu există tentația interpretării acestui ton în funcție de ecoul afectiv (de așteptări, de temeri, de experiențe și predispoziții) pe care îl trezește în mintea celui care interpretează?

Aici, evident că este nevoie de lămurire. Or lămurirea are nevoie de răbdare și de feedback. Așa că, dacă am întreba simplu omul ce a vrut să spună, poate că ne-am scuti de tot felul de presupoziii.

Prezumția de rea intenție

În comunicare întotdeauna intenția este bună. Chiar și în relațiile mai tensionate, dacă se păstrează deschiderea necesară comunicării, înseamnă că partenerii speră într-o conciliere. La limită, orice comunicare înseamnă o încercare de relație, deci premisa este pozitivă.

Neîncrederea, suspiciunea însă, pot înrăutăți relația prin așteptarea negativă. Starea de așteptare este și ea o căutare, chiar dacă pasivă. Proverbul „De ce ți-e frică nu scapi” arată tocmai succesul acestei căutări pasive. Dacă prezentăm elemente necunoscute ca încadrându-se într-o grilă a cunoașterii noastre, ele se vor supune parțial acestei grile, satisfăcând-o.

Neîncrederea și anticiparea sunt modalități de apărare în fața necunoscutului. De la acestea până la „frica de ce este mai rău” nu este decât un pas. Ceva rău plasat în trecut (un rău deja întâmplat) este mai ușor de suportat decât în viitor („sabia lui Damocles”). Aceste apărări asiguratoare stau adesea la baza prezumțiilor de „rea intenție”, a etichetărilor negative.

Prezumția de rea intenție este însă o formă de apărare defectuoasă cu efect de „cobe” (dacă ar fi să utilizez limbajul străbunicii). Ea poate determina asumarea relei intenții care duce la „împlinirea” presupunerii. Prin exprimare, așteptarea negativă iese din pasivitate și modifică activ viitorul.

De pildă, dacă părintele vine cu reproșul: „Ați vrut să mă jigniți când ați spus că sunt un părinte inteligent”, iar educatoarea nu avea nicio intenție jignitoare, comunicarea se tensionează. Educatoarea se simte agresată, începe să creadă că acel părinte chiar nu este prea inteligent și abia acum poate arbora o atitudine de superioritate.

Părintele ar fi mult mai avantajat de o reacție mai puțin imediată și agresivă chiar dacă a perceput un ton nefiresc. Dacă, în loc de a intra intim în spațiul educatoarei (spunându-i că știe ce vrea și ce se petrece în mintea ei), s-ar distanța puțin, și-ar oferi un răgaz de observare. Ar putea vedea cum se poartă educatoarea cu ceilalți părinți, cum i se mai adresează lui în alt context. Dacă nici așa lucrurile nu se clarifică, poate cere direct, onest unele lămuriri: „La ce v-ați referit când ați spus...”

O altă formă de apărare mai puțin drastică este și distanța din comunicare, naturală pentru un început de relație (manifestată fizic, prin implicare minimă sau prin politețe exagerată).

Așteptări concrete

Părinții care au așteptări foarte clare, exacte cu privire la felul de a fi al educatoarei, se trezesc cel mai adesea, dezamăgiți.

Dacă ei consideră că educatoarea ar trebui să procedeze într-un fel anume, să reacționeze așa cum și-au imaginat, să exprime ceea ce ar dori să știe, vor constata foarte curând că ea nu corespunde cu așteptările lor.

Educatoarea nu e „zâna bună” și nici nu e „decupată” din tratatele de pedagogie. Educatoarea este și ea un om ca toți ceilalți, iar în relația de comunicare cu părinții și copiii pornește de la datele realității ei personale și nu de la repere ideale, de la „cum ar trebui să fie o educatoare”.

Am avut în terapie copilul unui tânăr pedagog care își muta fetița de la o grădiniță la alta fără să-i dea nicio șansă să se adapteze. De fiecare dată era nemulțumit de educatoare: ar trebui să fie mai atentă la nevoile copiilor; ar trebui să nu-i favorizeze pe unii dintre ei; ar trebui să fie mai flexibilă; ar trebui să se poarte diferențiat și să-l stimuleze pe fiecare în parte... Dar nu se gândea că, nelăsând copilul să se adapteze, îi făcea un rău mai mare decât ar fi putut face educatoarele cu nepriceperea lor.

Impunerea

Oamenii se simt respectați atunci când li se permite libertatea de a decide. Dacă această libertate îi este restrânsă părintelui, mai ales când este vorba despre copilul său, s-ar putea să nu fie prea bine.

Grădinița este o instituție publică aflată în slujba copiilor și nu ar trebui să uite niciun moment scopul existenței sale. Această instituție cu regulile sale a fost creată într-o perioadă în care societatea era altfel și oamenii aveau alte nevoi. Acum, grădinița se vede nevoită să se adapteze pentru a mai fi utilă. Dacă, dimpotrivă, vrea să-și conserve propriile sale reguli vechi fără a le discuta și elabora cu părinții, nu e de mirare că generează stări conflictuale.

Dacă se merge pe idei de tipul: „Acasă faceți ce vreți cu copilul, dar la grădiniță vă supuneți regulilor locului”; „Aici, avem aceste reguli, iar dacă nu vă plac, puteți merge la altă grădiniță” – se pune întrebarea, de ce ar susține părinții, prin impozite, o astfel de instituție care să-i subjuge? Din masochism!?

Părintele se simte neliber, infantilizat și chiar deposedat de propriul copil.

Totuși, părintele nu are de câștigat dacă oferă un răspuns „în oglindă”, adoptând el însuși o poziție de superioritate, impunându-și cerințe multe și nerezonabile.

Cel mai adecvat este ca părintele să treacă peste impedimente și să se arate dornic în stabilirea unei comunicări care să ducă la explicații le impunerilor.

De asemenea, să se păstreze consecvent interesat de propriul copil, indiferent de atitudinea grădiniței.

Comunicarea ratată

„Una spunem și alta înțelegem” sau „Baba nu aude, dar le potrivește” – Acesta este sensul ideii de comunicare ratată.

Ce este?

O înțelegere greșită, incompletă.

Unde apare?

Cauzele ratării comunicării se află și la emițător (prin felul în care exprimă) și la receptor (prin felul în care înțelege).

De ce apare?

Motivele țin de bruiaje de tot felul provenite din tensiune, cenzură, grabă, superficialitate, lipsă de disponibilitate, diferențe foarte mari (de cultură, mediu social, așteptări, interese).

Unde este mai frecventă?

Comunicarea ratată apare mai adesea în situații de pseudo comunicare precum:

- oficializarea, manifestă prin rigiditate, clișee, stereotipii, „limbaj de lemn”;
- manipularea ce presupune o cerință puternică, contrară adresantului, nedeclarată, dar care se face simțită difuz și creează o stare de disconfort.

Când apare?

Tot timpul. Foarte rar putem exprima exact ceea ce dorim și cu atât mai rar se înțelege exact ceea ce am exprimat. Problema nu o reprezintă apariția

neînțelegerii corecte a mesajului, ci lipsa disponibilității de lămurire a partenerilor din comunicare.

Tipuri de reparații

Comunicarea presupune o relație umană. Relațiile umane cele mai solicitante, care cer omului un mare efort, sunt cele neautentice. Pentru minimizarea efortului, oamenii tind în mod natural să ajusteze comunicarea pentru a elimina neînțelegerile. Acest demers de reparare a comunicării ratate poate fi:

- Conștient, când oamenii își propun corecții prin sporirea disponibilității de ascultare și explicare, prin valorizarea feedbackului, prin reluare, prin corecții.
- Inconștient, când oamenii nu-și propun lămurirea, dar ea se produce ocolind cenzura și calculele conștiente. În acest caz, cel mai adesea avem de-a face cu actul ratat.

Actul ratat ajustează comunicarea, făcând-o autentică, aducând-o pe calea cea bună. Este acea „gură a păcătosului” care grăiește adevărul. Este adevărul ce iese la iveală ocolind cenzura (cu vin sau fără: „In vino veritas”).

Pe principiul „cui pe cui se scoate” și actul ratat, ocolește cenzura și interfața „politicoasă”, reușind o formulare directă a temerilor și dorințelor noastre, surprinzându-ne, dezvăluindu-ne. Actul ratat permite o comunicare mai autentică decât oricare alta, oferind contrapondere pentru comunicarea ratată.

Exemple de comunicări ratate ale educatoarelor

Sunt situații în care „ratarea comunicării” provine din faptul că educatoarea are o intenție dincolo de ceea ce exprimă, părinții simt aceasta și vin cu propria lor interpretare a „neexprimatului”.

„Nu aveți voie să intrați în grădiniță după ora 8:30 și înainte de ora 13:00”

Educatoarea dorește să impună ordinea în beneficiul programului copilului. Dar intenționează și o marcarea a teritoriului grădiniței: „Aici, noi facem regulile!”

Pentru părinte, ideea de a-i fi „impus” ceva ecranează afectiv orice altă înțelegere. Din această stare, interpretarea poate fi foarte drastică: „Ne tratează pe noi, părinții, ca pe niște copii, făcându-ne program” sau „Ce se întâmplă în grădiniță și noi, părinții, nu trebuie să știm”; „E ceva în neregulă cu masa copiilor și de aceea noi nu trebuie să fim pe acolo când este servită?”

Regula ca atare nu trezește opoziții, ci impunerea ei. Actul de impunere infantilizează părintele, îl elimină din teritoriul grădiniței (în care el își lasă copilul).

“Ar fi bine să acordați mai mult timp copilului dumneavoastră”

Educatoarea vrea să se arate interesată de copil și de nevoia lui de a fi cu părinții. Subliminal însă, ea se plasează într-o poziție de superioritate din care își poate aroga dreptul să-l judece pe părinte.

Părinții se pot simți ofensați, crezând că li se reproșează faptul că își neglijează copilul și se simt justificați să gândească astfel: „Cine este ea să mă judece pe mine care nu dorm atâtea nopți pentru copil; care îmi fac atâtea griji; care mă gândesc la copil în fiecare moment și îmi organizez întreaga viață în funcție de el?”.

“Doamna directoare a spus că...”

Educatoarea amintește că există o regulă generală a grădiniței căreia i se supune și ea. Ea se prezintă însă ca o parte dintr-un sistem, ca o „piesă” prea puțin responsabilă. Poate să evite în felul acesta să ofere explicații și să-și asume critici sau opoziții, numai că pierde foarte mult din autoritate.

Părintele poate înțelege că educatoarea trebuie eludată când are ceva serios de discutat și că e nevoie să o apeleze direct pe directoare.

“Zilele trecute m-a înlocuit colega deoarece...”

Educatorea justifică faptul că a lipsit. Prin aceasta, îl pune pe părinte în fața unui fapt împlinit și creează o separare instituțională: Ce se întâmplă la grădiniță nu e treaba părintelui; copilul este în siguranță, iar părintele nu are ce reproșa.

Părintele înțelege că educatoarea este imprevizibilă și că nu se poate baza pe ea. Simte, de asemenea, că ea nu-l consideră un partener suficient de important pentru a-l anunța înainte de a se întâmpla o schimbare în viața copilului său pentru a-l putea pregăti.

“Vă rog să luați legătura cu părintele desemnat să se ocupe de această problemă!”

Educatorea vrea să arate că sunt și probleme în care nu se implică și pe care le delegă comitetului de părinți.

Părintele însă, poate înțelege că educatoarea nu-l consideră suficient de important pentru a vorbi cu el. Că ea are preferați printre părinți și prin intermediul lor discută cu „plebea”.

“Stați liniștiți, dragi părinți, noi suntem specialiști educație!”

Educatorea vrea să-i asigure pe părinți că gestionează situația, că are expertiză teoretică și practică. Dar de ce simte nevoia să spună ceva atât de evident? Este nesigură?! Vrea să stabilească o ierarhie?!

Părintele poate înțelege nesiguranța ca atitudine de superioritate: Educatorea se afirmă specialist în educație, nu ca el și, odată ce i-a încredințat copilul, să nu o mai bată la cap cu întrebări și probleme.

De asemenea, părintele se poate teme ca educatoarea să nu trateze situația prea „profesional”, cu lipsa înțelegerii umane.

“Eu am douăzeci de copii în grupă și ați văzut că nu este ușor nici cu unul sau doi, cât aveți dumneavoastră acasă.”

Educatorea vrea să spună că este un bun specialist care face față în condiții complicate pentru oricine. Plecând de la această comparație, educatoarea mizează pe „musca de pe căciula” părintelui, care își mai iese din fire cu copilul, pentru a-i fi acceptate și ieșirile ei.

Părintele poate înțelege că educatoarea se plânge că are o profesie grea, că nu face față și se simte excedată, că vrea să fie înțeleasă pentru comportamentele ei nepedagogice.

“Am multă experiență, eu eram educatoare când dumneavoastră erați la grădiniță!”

Educatoarea vrea să îl asigure pe părinte că a întâlnit situații numeroase și diverse în cariera ei, că îi place profesia sa din moment ce a rămas atâția ani în grădiniță. Dar, prin „plasarea” părintelui în postura de preșcolar, nu încearcă oare să-l infantilizeze, să se pună în postura educatoarei lui?

Părintele este forțat să facă o comparație cu propria-i educatoare și s-ar putea să dorească o experiență mai bună pentru copilul lui. De asemenea, el se poate apăra de postura infantilă, „plasând” la rândul său educatoarea într-un timp vechi. Astfel, poate înțelege că ea nu mai are entuziasmul de la început, că s-ar putea să nu mai aibă răbdare cu copiii, că este formată demult și că are metode învechite și nepotrivite copiilor din ziua de azi.

“Ar fi bine să cumpărăm pentru copii mai multe jucării și materiale didactice!”

Educatoarea vrea să se arate interesată de ceea ce le trebuie copiilor pentru a se simți bine la grădiniță. Ea însăși dorește să lucreze cu materiale mai bune și mai diverse cu copiii.

Părintele poate înțelege că pe educatoare o interesează doar cum să obțină bani suplimentari și că e foarte puțin sensibilă la sentimentele lor și ale copiilor. Dacă are nevoie de materiale didactice, poate că duce lipsă de metode...

“Copilul dumneavoastră are un comportament dificil în grupă, nu știu ce să mă fac cu el!”

Educatoarea îi spune părintelui că se simte depășită de comportamentul copilului. Ea cere părintelui sprijinul, dar îi și reproșează lipsa de educație de acasă.

Părintele poate înțelege că educatoarea nu îl place pe copil și de aceea nu este prea tolerantă cu el. Ba mai mult, că îi reproșează că nu s-a ocupat

suficient de copil. De aici și până la o „declarație de război” poate fi doar un pas.

“Copilul dumneavoastră este agresiv cu ceilalți copii!”

Educatoarea vrea să comunice un comportament. Intenția ei este de a primi sprijin din partea părintelui pentru disciplinarea copilului.

Părintele poate înțelege însă, că ea nu se descurcă și că nu gestionează conflictele dintre copii care pot degenera periculos. El se teme pentru siguranța copilului său care, oricând, poate fi agresat sau agresor.

“Copilul dumneavoastră este foarte neliniștit; poate ar trebui să mergeți cu el la un psiholog!”

Educatoarea mărturisește că nu se descurcă cu acel copil, că ea are o problemă cu el, că are nevoie de implicarea unui terț, specialist, care să se ocupe de îmbunătățirea relației cu copilul.

Părintele înțelege că educatoarea consideră că el, părintele, nu este tocmai „normal”, că nu a fost capabil să-și educe copilul bine, că ar trebui să meargă la psiholog... Înțelege de asemenea, că educatoarea „se spală pe mâini” precum Pilat din Pont, îl angajează, semnalând o problemă gravă din moment ce e nevoie de un specialist. Părintele se sperie și poate deveni haotic.

“Copilul dumneavoastră este foarte liniștit; nu face nicio problemă!”

Educatoarea dorește să spună că totul este în regulă cu evoluția copilului la grădiniță. Ea însăși se bucură că nu are greutate de întâmpinat cu copilul.

Părintele poate înțelege că educatoarea funcționează la limita rezistenței: ceea ce o interesează este să aibă copii cuminți, care să pună cât mai puține probleme.

“Nu aveți motive să vă îngrijorați, totul este în ordine!”

Educatoarea vrea să liniștească părintele care a venit la ea cu o problemă. În același timp, educatoarea vrea să scurteze discuția.

Părintele poate simți că îi este negat dreptul de a se îngrijora, se simte neînțeles și dat la o parte, expediat rapid când avea nevoie să fie ascultat.

S

Aceste tipuri de comunicări sunt foarte frecvente, deoarece prea adesea ne plasăm în poziția evaluatorului care spune cum sunt alții sau cum ar trebui să fie, ce trebuie și ce nu trebuie făcut. Numai că educatoarei nu i se cer soluții miraculoase și deci, poate fi mult mai relaxată. Ea poate vorbi cu părinții despre ceea ce a observat ea, despre felul în care lucrează. Poate solicita, de asemenea, în mod direct sprijinul și colaborarea părintelui ca egal. Îi poate cere sfatul și părerea asupra acțiunilor pe care dorește să le întreprindă.

Relația educatoarei cu părinții este mult mai simplă dacă dispar „cerințele din subtext” și tentațiile manipulative.

Exemple de comunicări ratate ale părinților

Părintele, și el, își poate exprima indirect stări și nemulțumiri, poate răbufni, supărându-se ca „văcarul pe sat”, poate găsi un „țap ispășitor”, deplasându-și afectele sau poate „arunca pisica moartă în curtea vecinului” ca și cum „nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase”.

El poate avea așteptări prea mari, prea personale, neadecvate cu instituția grădiniței, sau chiar cu interesul dezvoltării copilului. Toate acestea tensionează în mod natural relația cu educatoarea.

| Reproșuri permanente

Educatoarea poate crede că părintele are ceva cu ea și vrea să-i facă probleme.

Părintele însă, exprimă faptul că atunci când avea probleme aștepta o susținere care nu a venit. Lipsa susținerii din trecut, generează o stare de așteptare activă în care părintele „vânează” situații similare pentru a-și demonstra că are dreptate să fie reticent și suspicios. Reproșurile sale

exprimate sunt adesea pretexte, încercări de contextualizare a unei stări generale de nemulțumire.

Aici, o încercare de disculpare, de centrare pe motivul–pretext, ar adânci neînțelegerea și starea de nesiguranță. Ar fi mai eficientă nealimentarea conflictului și o poziție de bunăvoință constantă.

| Cadouri supradimensionate

Educatorea poate crede că i-au fost oferite pentru că este apreciată.

Părintele își sporește oferta pentru că nu are încredere că, fără astfel de stimulente, educatoarea poate fi atentă și tolerantă cu copilul lui. Prin comportamentul său, părintele vrea să se impună în grădiniță.

| Atitudini de superioritate

Educatorea se simte umilită.

Părintele vrea să umilească pentru că el însuși s-a simțit așa în relația cu directoarea grădiniței sau chiar cu educatoarea în cauză. Părintele se apără față de comportamentele de infantilizare la care se așteaptă de la educatoare.

Aici este important ca educatoarea să poată rămâne deschisă și constantă, să nu vibreze la aceste atitudini.

| “Ce a mâncat copilul meu azi? A mâncat tot?”

Educatorea poate înțelege că părintele se interesează dacă banii pe care i-a dat pentru mâncare au fost eficienți.

Părintele întreabă, de fapt, cum s-a simțit copilului lui: dacă a mâncat bine este un indiciu că s-a simțit bine.

| “Iar trebuie să strângem bani!”

Educatorea poate înțelege că părintele nu apreciază eforturile ei de a le fi copiilor mai bine.

Părintele vrea să spună că educatoarea ar trebui să se implice mai mult afectiv în relația cu copiii și nu să interpună obiecte între ea și copii.

| "Ce activități au realizat copiii, există fișe de evaluare?"

Educatoarea se simte controlată.

Părintele vrea să arate că este interesat și știutor, că poate fi un partener în educația copilului său. Este un indiciu că părintele se simte exclus din procesul de educație al copilului și că ar fi de dorit încheierea unui parteneriat.

S

Comunicările ratate pot duce, cu timpul, la neînțelegeri. În situațiile conflictuale dintre adulții educatori, cel mai afectat este copilul. El este forțat să soluționeze un paradox: părinții, continuă să apeleze la serviciile educatoarei, deși le consideră nocive. De asemenea, copilul este obligat să interiorizeze acest conflict deoarece părinții și educatoarea sunt repere interne ale dezvoltării sale, deci fac parte din el.

În aceste condiții este cât se poate de naturală tensiunea copilului care nu se mai simte în siguranță cu astfel de adulți. Dacă adulții din jurul lui se poartă infantil, el, copilul, poate fi tentat să se maturizeze înainte de vreme.

Pentru evitarea comunicării ratate, părinții și educatoarele ar putea încerca să pornească de la premisa că nimeni nu este perfect și nici nu este nevoie de aceasta. Pentru îmbunătățirea comunicării ar fi nevoie de:

- timp acordat cunoașterii celuilalt;
- respect și considerație reciprocă;
- disponibilitate de a învăța de la celălalt;
- interes pentru soluționarea nelămuririlor atunci când ele apar;
- bunăvoință în înțelegerea mesajului;
- relaxare și lipsă de tensiune în comunicare;
- simplitate în relație (fără complicații ierarhice, de imagine, sau cerințe colaterale);

- acceptare și adaptare la situația de fapt (și nu de schimbare sau de judecare a ei).

Formule de succes pentru o bună comunicare

În comunicare sunt câteva principii care reglează dinamic relația și care ajută la diminuarea neînțelegerilor și a bruiajelor de tot felul.

Ce ție nu-ți place altuia nu-i face

Putem arăta celorlalți felul în care vrem să fim tratați prin modul în care noi înșine ne purtăm. Acest comportament este un model pentru copil și o oglindă pentru adulți. Este, de asemenea, un exercițiu propriu de rezonabilizare a cerințelor: nu putem cere altora ce nu ne cerem nouă.

Este important să înțelegem că, dacă nouă nu ne place să fim zoriți, întrerupți din ceea ce facem, să fim solicitați permanent, să ni se poruncească, să fim puși în fața faptului împlinit... nici noi nu ar trebui să-i grăbim pe alții, să le cerem mereu câte ceva, să le vorbim de sus, să nu le explicăm contextul. Așa se face că nu putem face liniște țipând, nu putem scăpa de abundența solicitărilor, solicitând.

La un curs, o studentă (mai în vârstă decât mine, ea însăși profesoară), mi s-a adresat spunându-mi pe numele mic. Atitudinea m-a surprins, dar eu am continuat să le vorbesc tuturor studenților, indiferent de vârstă, cu „dumneavoastră”. La următoarea apelarea a mea, și această studentă s-a corectat.

„Festina lente”

E important să ne expunem punctul de vedere și părerile, dar pentru ca acestea să aibă ecou în mintea celorlalți e necesar ca ei să se simtă înțeleși și ascultați. Ar fi bine să acordăm tuturor, bunăvoință, timp și răbdare, fără a le lua din timp și fără a le pune răbdarea la încercare.

Am avut un profesor în facultate care nu se grăbea niciodată să ne „bombardeze” cu informații, era mereu atent la ce înțelegeam și gândeam pe marginea celor expuse de el. Părea că nu spune mare lucru, dar vorbele lui îmi sunt și acum vii în minte.

Fii echilibrat și vei fi ascultat

Mesajele foarte afectivizate nu reușesc să fie înțelese sub aspectul conținutului lor deoarece sunt ecranate de sentimentele pe care le transmit.

Izbucnirile pasionale de furie sau de entuziasm trezesc în auditoriu afecte la fel de puternice și, de aceea, argumentele nu mai contează. Comunicarea, în acest caz este bazală, arhaică, structurată pe nevoi primare și generează „înțelegeri” iraționale.

Discursurile lui Hitler nu spun nimic sub aspectul conținutului, de aceea, redarea lor în scris le-ar secătui de orice semnificație. Cu toate acestea, impactul lor era maxim și afectele pe care le crea auditoriului, foarte bazale: frică, revoltă, furie. Impactul acestui tip de comunicare, deși major, eludează cu totul ființa rațională. Pentru implicarea conștientă a omului este nevoie de mult mai mult echilibru.

Spune ce crezi și vei fi crezut

Mesajele care sunt transmise „pentru că trebuie” fără a fi importante pentru cel care le transmite, nu persistă în mintea ascultătorului.

Aici există și pericolul ca transmitătorul să fie asociat cu astfel de mesaje-balast și să nu mai fie băgat în seamă nici atunci când are ceva important de spus.

Ceea ce spunem ne reprezintă mai mult decât felul în care arătăm sau ne purtăm. De aceea, nu putem fi „purători de cuvânt” ai unor oameni, instituții, valori sau idei în care nu credem.

Întâlnim adesea, prin magazine, angajate care „recită” fără intonație, o „poezie” despre produsul pe care vor să-l vândă. Nu reușesc decât să fie agasante și să trezească eventualilor clienți strategii de evitare. M-am întrebat mereu de ce atâta risipă de bani și energie, o investiție inutilă într-o comunicare defectuoasă.

Cel cu capul în nori nu are picioarele pe pământ

Transmiterea mesajelor forțat pozitive și nerealiste tinde să sune a vorbărie lipsită de consistență. Nici mesajele prea negative nu au o soartă mai bună: deși trezesc afecte puternice, se asociază cu transmițătorul (acesta se pricopsește el însuși cu imaginea pe care voia să o creeze altcuiva).

În comunicare, e nevoie de o transmitere onestă, corectă, cu expunerea avantajelor și dezavantajelor. Dacă noi avem o poziție afectivă fermă, o putem comunica, dar, îndată ce încercăm să o impunem altora, obținem o binemeritată reacție de recul. Atunci când mesajele noastre sunt prea mult desprinse de realitatea celor cărora ne adresăm putem fi considerați creativi, artiști, visători, dar, în niciun caz, credibili.

Acesta este motivul pentru care Casandra tragediei antice nu putea fi nicicum crezută. Deși predicțiile aveau să se împlinească mereu, prezentarea lor era prea departe de orice legătură logică precum și de proiecția de dorință în viitor a celor în cauză.

Cine seamănă vânt culege furtună

În comunicare contează valoarea constructivă și nu cine este vinovat, cine este responsabil și cine trebuie să plătească „oalele sparte”. Chiar în relații tensionate, este utilă încercarea de remediere a situației și nu „vânarea vinovaților”.

Atunci când un om este acuzat sau i se reproșează ceva, mintea lui se concentrează pe apărare și nu pe deschidere și construcție. El se va mobiliza pentru a ieși cu „basma curată” și nu pentru a-și remedia comportamentul care a supărat.

Dacă un părinte să răstește la copilul care tocmai a făcut o prostie, nu va reuși să îl aducă pe „calea cea bună”. Copilul o va lua de la capăt cu prima ocazie nu pentru că e „rău” sau „căpos”, ci pentru că: ori nu aude cuvintele pe ton ridicat, ori le contestă, ori concluzionează că este nedreptățit de părintele „țipăcios”. În niciun caz, însă nu beneficiază de un model din care să învețe cum să procedeze mai bine data viitoare.

Un copil este întotdeauna mai dornic să asculte o poveste decât o fabulă. Diferența este că basmul povățuiește fără a direcționa copilul în concluziile sale, fără a-i manipula afectele. Fabula însă, prin finalul său, îi mișcă din deget spre luare aminte.

Cere și ți se va da

Prea adesea ne ferim de exprimarea directă a cerințelor noastre. Aceasta ne face să le cosmetizăm, să le prezentăm ca nevoi ale celuilalt, să le exprimăm ca pe cerințe subliminale. Or prin aceste strategii, părăsim comunicarea veritabilă pentru manipulare. Este natural ca intenția de manipulare să trezească puternice reacții de apărare și să obținem foarte greu sau deloc ceea ce voiam.

Aici, evident, „via recta est semper bona” .

Uniunea educativă dintre familie și grădiniță

Comunicarea dintre adulții educatori este mijlocul prin care se poate asigura colaborarea lor și instaurarea unui climat adecvat în jurul copilului.

Scopul colaborării dintre grădiniță și familie este de a constitui o comunitate educativă coerentă, constantă și consecventă în care să evolueze copilul.

Comunitatea educativă este un mediu de sprijin pentru educatori și un mediu asigurator pentru copil. Ea permite dezvoltarea personală a tuturor membrilor ei (adulți și copii).

Startul pozitiv al relației de colaborare dintre familie și grădiniță contează foarte mult, dar nu înseamnă că, pe parcurs, nu vor apărea probleme. De aceea este important să existe un cadru propice care să mențină această relație într-un echilibru, care să permită ameliorări atunci când ele sunt necesare, fără ca scopul educativ să sufere.

Totodată, aspectul colaborării dintre grădiniță și familie depinde foarte mult de condițiile societății în care evoluează.

Grădinița își poate împlini scopul său educativ mult mai lesne dacă se adaptează la cerințele societății în care se află și îi este mult mai greu dacă se încapățânează să răspundă nevoilor societății care a înființat-o.

Grădinița între vechi și nou

Au fost perioade istorice în care nu existau grădinițe și nici profesia de educatoare. Nevoia de ieșire în lume a copilului era satisfăcută de către familie prin deschiderea ei către comunitatea satului.

Perioada industrialistă însă, a presupus:

- strămutarea multor familii de la sat la oraș (ceea ce a dus la destrămarea comunității educative din jurul familiei);
- ocuparea tuturor membrilor cetății (inclusiv a mamelor) cu muncă în afara gospodăriei;
- nucleizarea familiei (familia ne mai dispunând de bunicii care se puteau ocupa de copii).

În aceste condiții, s-a văzut necesară crearea unei instituții educative de sprijin pentru familie și comunitate: grădinița.

Societatea însă, a mai parcurs un „val” al dezvoltării sale de la înființarea grădiniței. Grădinița nu ar fi fost o instituție viabilă, dacă familia nu ar fi avut nevoie de ea, dar așa cum este ea structurată, răspunde unor exigențe imprimate de societatea care a creat-o.

Grădinița a fost concepută în perioada industrialistă ca alternativă pentru „casa bunicii” și pentru grupul de „copii cu găște” (acel grup de congeneri unit în jurul unei activități pe măsura vârstei).

Cu timpul, grădinița și-a adăugat pe lângă funcția educativă și funcția de asistență socială pentru părinții prea ocupați de unde și mentalitatea de instituție închisă, de sine stătătoare, care preia copilul de la poartă, din fuga părintelui către uzină.

Așa se explică de ce:

- educatoarele sunt specialiste în lucrul cu copiii, dar nu sunt deloc pregătite pentru comunicarea cu părinții;
- grădinița oferă spații adecvate copiilor, dar nu prevede spații de întâlnire și discuție între adulți;

- copilul este „înregimentat” într-un proces educațional prea puțin individualizat;
- grădinița nu este doar o instituție de educație și își asumă și rolul de „casă alternativă” a copilului.

În zilele noastre, educația părăsește încet, încet modelul formării „pe bandă” de aceea, pentru individualizare, e necesară colaborarea cu familia.

Grădinița dacă se dorește o instituție de educație, ar trebui să renunțe la rolul de asistență socială, să-l externalizeze. Separarea rolurilor, duce la o mai bună împlinire a fiecăruia și la o poziție mai clară a fiecărei instituții în beneficiul copilului.

Părintele suportă poziția infantilă față de grădiniță pentru că are și beneficii colaterale (își lasă aici copilul cât merge la serviciu). Dacă însă, aceste beneficii ale părintelui nu mai sunt cuplate cu cele educative ale copilului și relația familie–grădiniță poate deveni mai echilibrată.

Grădinița va înțelege, că asumându-și doar rolul de comunitate educativă poate deveni mai eficientă. Din această postură însă, ea nu mai poate trata părintele decât de pe poziție de egalitate; nu mai poate utiliza mijloace de comunicare verticală precum: informații scrise la avizier, reci și seci care nu permit părintelui nicio reacție și ședințe cu părinții așezați pe scaunele care o „ascultă” pe doamna de la catedră.

E nevoie de o reorganizare a colaborării cu familia!

Importanța educativă a grădiniței în zilele noastre, nu se poate afirma decât prin valorizarea potențialului educativ al familiei fără de care nu poate fi vorba despre cunoașterea copilului, despre individualizarea învățării, despre socializare veritabilă.

Grădinița își poate păstra actualitatea dacă:

- renunță la structura de „uzină” (în care copiii sunt formați „pe bandă”);
- externalizează serviciile de „asistență socială” (refuzând să-și asume alt rol în afara celui educativ);

- realizează o colaborare cu familia de pe poziții de egalitate, în scopul constituirii unei comunități educative unitare în jurul copilului.

Colaborarea dintre familie și grădiniță

Grădinița și familia sunt două medii educative de susținere a copilului în dezvoltarea sa. Ele se întâlnesc într-o perioadă din parcursul creșterii copilului când acesta are nevoie de o comunitate adecvată de congeneri. Perioada este limitată la maximum patru ani, pentru fiecare copil. Este însă, un timp neprețuit în structurarea dimensiunii sociale a personalității copilului.

La intrarea în grădiniță, copilul mic are nevoie de coerență educativă în jurul său, de o comunitate de adulți care comunică și conlucrează pentru a-i înlesni dezvoltarea.

Această comunitate educativă constituită din familie și grădiniță se structurează pe baza unui scop comun: asigurarea unui mediu educativ propice dezvoltării copilului.

Scopul în jurul căruia se construiește colaborarea familiei cu grădinița poate fi atins doar dacă între educatori (părinți și personalul grădiniței) există respect reciproc, bună intenție în comunicare precum și spațiu și timp alocate pentru colaborare.

Respect reciproc

Părinții și educatoarele, reprezentanți a două medii diferite, au un scop comun: educația copilului.

Adulții responsabili de educația copilului construiesc o echipă în jurul lui, colaborează și se sprijină reciproc. În cadrul acestei comuniuni nimeni nu este mai presus, nimeni nu este mai bine pregătit și fiecare are nevoie de celălalt. Părintele poate învăța de la educatoare, dar și educatoarea de la părinte și ambii de la copil.

O relație de încredere și respect reciproc în jurul copilului ușurează foarte mult munca educativă la care copilul participă și cooperează.

În cazul contrar, în care adulții competiționează între ei, nu se respectă și se contrazic, copilul se simte în nesiguranță, nu are încredere și se apără, opunându-se. Aici dificultățile sporesc, iar adulții au foarte mult de lucru.

Bună intenție

Adulții implicați în educația copilului, centrați pe nevoia de a crea un cadru pentru buna lui dezvoltare, nu pot avea decât intenții bune (în afara unor cazuri speciale, patologice la care nu facem referire aici).

Cu toate acestea, „buna intenție” poate să nu fie chiar așa de evidentă atunci când acțiunile unora sau altora nu par adecvate și când comunicarea este deficitară.

Adulții-educatori pot greși față de copil și față de alți adulți implicați în educație din neștiință, din neadecvare, din presupuneri eronate, din dorința de a face totul cât mai bine, din neatenție, dar nu din rea intenție.

Exagerarea greșelii și prezumția de rea-intenție transformă cooperarea în luptă și apărare, generează un cerc al acuzațiilor reciproce din care doar cu multă înțelepciune se mai poate ieși. Știind aceasta, lucrurile pot fi îndreptate, din timp, printr-o comunicare adecvată.

Spațiu și timp

Pentru a fi posibilă o relație de colaborare e nevoie de timp alocat încheării și funcționării „echipei” de adulți și de un spațiu necesar întâlnirii.

Implicarea grădiniței în alocarea acestui timp și spațiu este esențială. De felul în care acestea sunt gestionate, depinde și tipul de relație care se stabilește cu părinții.

De pildă, într-o grădiniță în care timpul alocat părintelui este minim, nu ar trebui să ne mire aparența de părinți „foarte ocupați” care nu au timp să vină la ședințe.

De asemenea, într-o grădiniță în care spațiul alocat pentru întâlnire este chiar sala de grupă unde educatoarea stă la catedră și părinții cuminți, pe scăunele, nu ne miră că apar ca reacție manifestări de superioritate ale părinților.

Frecvența situațiilor de acest tip în grădinițe arată că este dificilă colaborarea reală cu familia atâta vreme cât:

- nu există spații adecvate pentru întâlnirile dintre adulți;
- regulile grădiniței sunt un dat pentru părinți;
- educatoarele nu au o pregătire inițială pentru comunicarea cu părinții;
- timpul alocat discuțiilor cu părinții este minim (în jur de două ore pe lună pentru întreaga grupă).

Adesea, comportamentul cadrelor didactice față de părinți dă impresia unei „instituții de monopol”, care se impune infantilizant: oricine trece pragul grădiniței pare că se transformă într-un copil care trebuie să asculte de „Doamna”.

În raport cu acest aspect se vedește necesară o adecvare a grădiniței la timpurile în care trăim.

Fiecare grădiniță își poate găsi calea personală pentru inserarea în comunitatea educativă așa încât să facă viabilă colaborarea reală cu familia copiilor. Unele grădinițe au găsit soluții precum:

- o cameră de întâlnire pentru adulți unde pot discuta părinții cu educatoarea;
- o sală de așteptare pentru părinți unde aceștia mai pot schimba o impresie între ei în timp ce își așteaptă copilul (această sală, în unele cazuri, era aceeași cu camera de mai sus);
- organizarea curții grădiniței ca un parc, cu bănci și spații de joacă, deschis comunității din jurul grădiniței;
- participarea grădiniței la evenimente ale comunității sau ale membrilor ei;

- oferirea unei posibilități largi de participare voluntară a părinților la viața grădiniței.

Acestea sunt doar câteva idei, dar posibilitățile sunt nelimitate și țin doar de creativitatea managerilor instituției.

Dincolo însă de aceste soluții este necesară conștientizarea faptului banal că:

Părinții și educatoarele au nevoie de timp și spațiu de întâlnire pentru a comunica, pentru a se cunoaște. Altfel nu pot să-și acorde încredere, să se sprijine, să coopereze.

Rolul educatoarei în colaborarea cu părinții

Deschiderile teoretice actuale ne relevă că, la vârste mici, nu ne putem apropia de copil fără a fi în armonie cu părinții acestuia.

Formarea educatoarei ar trebui să presupună și pregătirea pentru comunicarea cu părinții, pentru lucrul în echipă cu aceștia.

Cum influența educatoarei asupra dezvoltării inteligenței sociale a copiilor este prea mare, formarea ei pentru colaborarea cu părinții nu mai poate fi lăsată la voia întâmplării, a abilităților personale și de bun simț ale fiecărei persoane în parte.

Despre rolul educatoarei în educația copilului știm foarte mult, dar despre rolul ei în relația cu părinții nu știm mai nimic.

Una dintre fetele mele, pe la un an, când a văzut un leu într-o carte cu poze a spus „Coco maie”. Coco îi numea pe căței de pe stradă, iar cel din poză părea un câine mai mare. Neștiind nimic despre lei, raporta imaginea la ceea ce cunoștea, prin comparație.

Tot astfel se întâmplă și cu educatoarele dacă nu au o formare mai largă. Ele fiind specialiste în înțelegerea și educarea copilului preșcolar, tind să vadă bebelușii ca pe niște preșcolari mai mici și adulții ca pe niște copii mai mari.

Rolului pe care educatoarea îl are în relația cu părinții nu poate fi realizat dacă ea are o privire reduționistă. Complexitatea acestui rol reiese și dintr-o sumară analiză a principalelor sale caracteristici:

Colaborare de pe poziție de egalitate

Educatoarea îi poate ajuta pe părinți să nu se simtă în situație de concurență cu grădinița.

Grădinița nu le preia din atribuțiile părintești. Copilul își descoperă în grădiniță repere importante ale formării sale, dar asta nu înseamnă că părinții și familia pierd din importanță.

Educatoarea îi poate sprijini pe părinți în asumarea rolului lor de educatori ai copilului doar dacă nu îi infantilizează și nu se raportează la părinți ca la „niște copii uriași care își dau aere”.

Înțelegere pentru nevoia de acomodare

Orice om are nevoie de acomodare cu o persoană pe care abia o cunoaște, înainte de a putea colabora cu ea.

Educatoarea are, și ea, nevoie de acest timp în relația cu copiii și cu părinții lor. De aceea, ea poate înțelege nevoia părinților și a copiilor de acomodare cu grădinița ca program, personal, reguli și tip de interacțiune.

Dacă acomodarea este treptată, etapizată, fără traume și rupturi de ritm, fără bruscări și surprinderi, este mai temeinică.

Închegarea unei comunități

Educatoarea poate constitui în jurul ei o comunitate a părinților pe care să se bazeze. Pentru aceasta însă, ea trebuie să-și conștientizeze nevoia de a găsi sprijin educativ în părinții copiilor cu care lucrează.

Această comunitate a părinților, odată închegată, ajunge să se independenteze și să funcționeze și în afara grădiniței pentru sprijinirea copiilor.

Comunicare firească

Educatoarea poate stabili o relație degajată de comunicare. De ea depinde dacă părintele se poate exprima deschis, firesc, fără stres și tensiune, fără teama că poate fi greșit înțeles, că nu s-ar exprima adecvat, sau că ar exista consecințe asupra copilului.

Previzibilitate

Este important într-o relație stabilă, pe care oamenii se bazează să existe un maximum de previzibilitate. Dacă educatoarea este o persoană de la care părinții știu la ce să se aștepte și care nu îi pune în situații imprevizibile, ei își simt mai iute copilul în siguranță și au sentimentul deschiderii ca în fața unui om pe care îl cunosc bine.

Previzibilitatea educatoarei face ca și copilul și părinții să devină mai anticipabili. Înaintea lui „a face” vor pune cu toții pe „a chibzui” și apoi pe „a comunica” așa încât nu vor exista motive de surprindere și nesiguranță.

Adecvare

Atitudinile educatoarei o reprezintă pe ea, dar ele nu sunt nici rigide, și nici stereotipe: au nevoie de adecvare la context și la persoanele cu care interacționează.

Educatoarea poate construi relații diferențiate cu părinții și copiii, plecând de la niște principii unitare, fără să privilegieze sau să defavorizeze pe nimeni.

Onestitate

Este important ca educatoarea să se prezinte celorlalți (colegi, părinți și copii) așa cum este. Ea poate fi stabilă, fără a fi rigidă; autentică, fără a face dezvăluiri personale; interesată de cei din jur, fără a fi intruzivă.

Pentru aceasta este necesar ca educatoarea să se simtă împlinită în profesia sa și să nu aștepte manifestări compensatorii din partea părinților sau a copiilor (ca dovezi de iubire și apreciere).

Capacitate educativă

Se presupune că educatoarea este un profesionist în educație, dar, de multe ori, se poate vedea cum teoria este departe de realitate și cum stereotipiile din educația proprie răzbat ca și comportamente profesionale. Așa se face că vedem destule educatoare care își justifică metodele „educative” prin argumentul: „așa se face”.

Este important ca educatoarea să aibă suficientă maturitate afectivă pentru a distinge între tehnicile de educație și cele de dresaj, pentru a menține echilibrul dintre autoritate și libertate, pentru a nu se lăsa contaminată de practici needucative chiar dacă ele sunt foarte înrădăcinate.

Educatoarea ar trebui să poată crea un mediu în care copiii să se simtă în siguranță, valorizați și stimulați pentru a se dezvolta; un mediu care să permită manifestările de grup, dar și cele individuale; un mediu în care nu este nevoie nici de amenințare, nici de gratulare; în care conflictele sunt gestionate și cu toții se simt bine.

Oglindirea unei instituții dezirabile

Educatoarea este oglinda mediului din grădiniță. Relația pe care o au părinții și copiii cu educatoarea se transferă la nivelul întregii grădinițe.

Dacă mediul din grădiniță ar trebui să fie deschis, adecvat, asigurator, valorizator, ne așteptăm ca și educatoarea să aibă câte ceva din aceste calități.

Idei care sabotează colaborarea educatoarei cu părinții

Am întâlnit, în lucrul cu educatoarele, idei care arată poziții rigide, de apărare în fața părinților văzuți ca „atacatori” ai mediului din grădiniță.

Poziția educatoarelor este de înțeles în contextul nesiguranței personale generate de schimbările sociale ce presează pentru o modificare structurală a grădiniței.

Cu toții putem recunoaște unele dintre atitudinile de rezistență la schimbare:

- „Grădinița e un teritoriu în care părintele nu are ce căuta”;
- „Părinții vin și pleacă, iar noi, educatoarele rămânem în acest spațiu”;
- „Părinții au un cuvânt de spus acasă la ei, nu în grădiniță”;
- „Părinții oricum sunt dezinteresați, noroc că ne ocupăm noi de educația copiilor”;
- „Părinții sunt și ei niște copii și deci trebuie tratați ca atare”;
- „Copiii din ziua de astăzi sunt foarte agitați din cauza televizorului și a neglijenței părinților”;
- „Copiii din ziua de azi sunt mai isteți, dar mai puțin respectuoși și mai greu de strunit”.

Aceste considerații, deși au la bază unele constatări reale, presupun niște judecăți valorice care arată o inadecvare la timpurile actuale. Fără să realizeze, poziția educatoarei este de perpetuare a unei mentalități industrialiste de instituție–uzină, preocupată de propriul proces de fabricație, care nu ține seama de ansamblu.

În aceste cazuri, educatoarea își rezervă o poziție de apărare, în fața „redutei” grădiniței, de invazia comunității părinților. Nu ne-ar mira să o găsim continuând acest „război” cu copiii la grupă, apărată în spatele catedrei, fluturând „steagul” educației.

De la aceste manifestări până la nostalgii ce arată neadaptarea, nu este decât un pas: „Ehei, altfel era pe vremea mea maică, tinerii din ziua de azi nu mai știu ce-i bine și frumos... se duce de râpă totul, se apropie sfârșitul pământului... sau am îmbătrânit eu prea tare și nu mai înțeleg!” (ca să o citez pe înțeleapta mea străbunică).

Starea de nesiguranță și îndărătnicia apărărilor nu mai sunt așa de marcate la educatoarele care văd această cerință de schimbare întru adecvare și nu întru „dărâmare”.

Rolul părinților

Părintele de astăzi este tot mai implicat în relația cu copilul său, tot mai apropiat. El se poate angaja voluntar în unele acțiuni ale grădiniței: lecții deschise, excursii, ieșiri la teatru sau în parc. Își prelungește această implicare și la școală, ba chiar, în mod hilar, la vârste majore, când domnul student vine la examen cu mama.

Este evident că părintele trebuie să „crească” și el odată cu copilul, iar tipul de implicare să fie adecvat cu vârsta și dezvoltarea acestuia. Scopul educației fiind tocmai construirea independenței temeinice a copilului (în pași mici, fără rupturi și traume) și nu generarea unei stări de dependență handicapantă.

Și la nivelul educației din familie s-au produs schimbări puternice, iar riscurile actuale sunt altele decât cele de pe vremuri.

Acum 30–50 de ani era uzuală o adresare politicoasă în care copilul îi spunea părintelui: Dumneavoastră; Sărut mâna. Copilul nu-și deranja părintele, îl asculta fără obiecții, răspundea pozitiv solicitărilor și nu îndrăznea decât, arareori, să spună ceea ce simte.

În zilele noastre, părintele abia dacă mai poate vorbi cu un alt adult, solicitările vin din partea copilului pentru părinte și nu invers, iar comunicarea este adesea fără rezerve.

Dacă excesul de autoritate nu duce la nimic bun, nici lipsa acesteia nu este prea fericită.

De asemenea, dacă în timpuri trecute părintele nici nu putea concepe să se joace cu copilul, acum o face din plin. Este o atitudine salutară, care îi face pe ambii să se simtă bine. E important însă ca părintele să mențină un echilibru: să nu ajungă să conducă el jocul copilului sau să se joace „în locul” lui și nici să nu-și priveze copilul de reperul unui adult asigurator.

În relația părinte–copil contează mult echilibrul și evitarea exceselor.

În acest context de schimbare socială, colaborarea cu grădinița poate fi tot mai benefică:

- părintele oferă acestei instituții un suflu nou de înțelegere a copilului din zilele noastre;
- grădinița oferă repere de sprijin părintelui pentru menținerea echilibrului educativ și evitarea exceselor.

Părinții din zilele noastre au nevoie de suportul grădiniței așa cum aveau pe vremuri nevoie de susținerea comunității sătești.

Dacă această nevoie a părinților este pe deplin conștientizată ea va fi lesne dublată de atitudini pozitive de încurajare a relației de cooperare cu grădinița:

- stabilirea unei relații deschise și degajate, centrate pe educația copilului;
- interes constant pentru ceea ce se întâmplă cu copilul și în absența lor;
- analiza acțiunilor educatoarei din perspectiva interesului real al copilului (evitând supraprotejarea sau dezinvestirea);
- preluarea sugestiilor bune ale educatoarei;
- formularea unor cerințe doar când este cazul și în limite rezonabile;
- înțelegere și deschidere față de comportamentele tuturor copiilor și față de evenimentele inerente ale colectivității (copiii se îmbrâncesc, se ceartă, învață și lucruri mai puțin plăcute unii de la alții);
- integrarea cu succes în comunitatea părinților;
- răspunsul pozitiv la cerințele grădiniței care se dovedesc a fi în interesul copiilor.

Sigur că acestora, li se pot adăuga multe alte atitudini care favorizează colaborarea dintre părinți și grădiniță. Indiferent cum sunt personalizate aceste manifestări, este important ca părintele să înțeleagă necesitatea colaborării.

Efectele lipsei de colaborare dintre familie și grădiniță

Când relația dintre familie și grădiniță nu reușește să stabilească un climat educativ coerent în jurul copilului, toți cei implicați au de suferit. Această suferință are manifestări diverse în funcție de individualitatea fiecăruia, dar, luate ca atare, „simptomele” relației defectuoase nu fac altceva decât să adâncească problema, creându-se un cerc vicios.

Expresii ale „defectului” din relație apar la toți membrii trio-ului educativ (părinte–educatoare–copil), arătând că există o problemă comună. Cunoașterea posibilelor manifestări ne ajută pentru a stopa transmiterea lor în lanț și pentru a remedia starea relației, funcționalitatea ei.

De cele mai multe ori, problemele din relațiile familiei cu grădinița, nu au manifestări deranjante. Cu toate acestea, orice disfuncție, la nivelul acestei relații, îi afectează capacitatea educativă. Astfel, este foarte importantă sesizarea dificultăților și remedierea lor pentru a reechilibra climatul educativ atât de important pentru dezvoltarea copilului.

Manifestări ale părintelui

Un părinte care, din diferite motive, nu poate colabora cu ceilalți educatori din jurul copilului său, este nevoit să se apere.

Manifestările de apărare, mai active sau mai pasive, mai evidente sau mai mascate sunt diferite în funcție de personalitatea fiecăruia. Oricum ar fi însă, ele afectează echilibrul copilului aflat în plin proces de individuație.

Nemulțumiri permanente

Este situația în care părintele este cârcotaș, are așteptări negative și mereu ceva de reproșat. Este neîncrezător în orice propunere și predispus la discuții în contradictoriu. Din această cauză, face dificilă orice comunicare.

Dacă părintele și-a format această atitudine în interacțiunea sa cu grădinița, atunci este foarte probabil ca el să se fi confruntat cu atitudini de superioritate din partea educatoarei sau a directoarei, cu neînțelegerea acestora.

Aici, părintele, deși cere justificări și argumentări elaborate pentru lucruri mărunte, nu va fi niciodată mulțumit cu ele.

Calea spre remedierea relației ține de abilitatea celor doi parteneri de a-și conștientiza atitudinile și de a-și repara inabilitățile.

Implicare cu întreg grupul de părinți

Părintele coitalizează o mare parte din părinți și se oferă să se implice mai mult decât este cazul.

Aici părintele se simte în nesiguranță și vrea să opună forței educatoarei, forța grupului. Riscul este ca educatoarea să vadă că nu mai are încotro și trebuie să suporte intruziunile acestui părinte. Un alt risc îl reprezintă conflictele ce pot apărea între părinți și care se pot reflecta problematic la nivelul relațiilor dintre copii.

Remediul ține de capacitatea părintelui de a învăța să aibă încredere pentru delegarea unor responsabilități. Este momentul să conștientizeze că pentru copil este bine să fie „la fel cu ceilalți” și nu privilegiat.

Educatoarea ar fi de ajutor dacă ar iniția o comunicare mai directă cu fiecare dintre părinți și dacă ar rezista tentației de delega prea mult din treburile sale.

Părintele îndatoritor

Este situația în care părintele ar face orice pentru binele copilului său. El acceptă orice condiții și nu-și permite nici cea mai mică remarcă așa încât, deși pentru educatoare poate fi măgulitor, nu este vorba despre colaborare, ci doar despre subordonare.

Aici ar fi bine ca părintele să aibă mai multă încredere în el însuși, în copilul său și în relația lor. Educatoarea ar putea și ea să fie mai constructivă în discuțiile cu acest părinte.

Părintele superficial

Părintele oferă aparența că interesele lui se reduc la buna supraviețuire a copilului (dacă a mâncat, dacă a dormit, dacă s-a rănit). De fapt, el nu are

mari pretenții de la grădiniță pentru că o consideră un spațiu unde își lasă copilul fiindcă nu are încotro.

Aici părintele se apără în fața ideii că și alți oameni pot avea o influență importantă asupra copilului său. Părintele ar trebui să „crească” odată cu copilul și să învețe să decadă din locul de principal reper, să accepte că, pentru a se dezvolta, copilul are nevoie de multiple experiențe și influențe pe care el nu i le poate furniza și nici controla.

Educatoarea, ea însăși sigură pe rolul său, poate deveni asiguratoare pentru părinte (nu atentează la rolul lui). Cu timpul îl va ajuta pe acest părinte să descopere grădinița ca pe un important spațiu pentru formarea copilului în care se poate implica și el.

Părintele absent

Părintele se eschivează de la confruntări, de la indicarea unor probleme reale, el este fie absent fizic (deleagă problema comunicării cu grădinița bonei sau bunicilor), fie absent psihic (nu se implică nu discută decât subiecte superficiale).

Este o atitudine, în general, greu de acceptat de către educatoarea grăbită să se simtă lezată, nebăgată în seamă. Educatoarea poate fi, de asemenea, tentată să proiecteze această percepție la nivelul copilului, crezând că părintele își tratează copilul așa cum o tratează pe ea.

În această situație se ajunge adesea când relația părintelui cu grădinița debutează prost (poate nu cu educatoarea în cauză) și de aceea, rănit, părintele se retrage prin neimplicare.

Părintele ar trebui să conștientizeze că atitudinea lui „absentă” generează reacții violente care pot afecta copilul.

„A ignora” echivalează cu dorința de nonexistență, deci apare ca o amenințare de moarte la care, cei vizați, nu pot sta fără reacție.

Educatoarea poate fi de ajutor dacă răspunde cu înțelegere, cu atenție, până când părintele va putea să aibă, din nou, încredere.

Părintele agresiv

Este o atitudine extremă la care părintele ajunge atunci când se simte amenințat. Această stare de amenințare poate să survină din faptul de a se simți ignorat, neconsultat în privința a ceea ce se întâmplă cu copilul său, sau din starea de nesiguranță în relația cu educatoarea.

Se poate constata că probleme cu părinți agresivi au mai degrabă educatoarele autosuficiente, foarte sigure pe ele și care par că nu au nevoie de nimeni pentru a se ocupa de copii precum și acele educatoarele tinere care nu sunt capabile să creeze un mediu sigur pentru copii care să-i liniștească pe părinți.

Aici este o problemă a limitelor de care un copil are nevoie să evolueze și pe care părintele nu le simte ca fiind stabile și atunci regresează foarte tare, redevenind el însuși un copil violent.

Părinții violenți sunt, în general, oameni ce au ei înșiși probleme cu limitele precum și dificultăți de exprimare și relaționare. Manifestările de violență în public arată că ele există cu atât mai mult în familie (unde cenzura este mai slabă) și mai ales în relația cu copilul (care nu poate riposta).

Apariția manifestărilor violente arată că este nevoie de reguli clare, fermitate și autoritate.

Manifestări ale educatoarei

Educatoarea se poate apăra în numeroase feluri de solicitarea profesiei sale dacă nu și-a ales-o bine și dacă nu este suficient de pregătită pentru ea. Însă, orice fel de apărare ar adopta educatoarea, tot se va simți nevalorizată în profesia sa și foarte solicitată.

Educatoarea mamă–bună

Educatoarea se poate implica matern în relația cu copiii, ca și cum aceștia ar fi ai săi. Avantajul este că ea se simte la grădiniță ca acasă, dar adesea este prea epuizată, prea emoțională și deci incapabilă de a oferi un mediu neutru în care copiii să poată stabili relații între ei (altele decât cele de concurență pentru a-i intra în grații).

O astfel de educatoare este tentată să facă abstracție de părinții copilului sau să-i desconsidere. Nu este o prea bună premisă pentru colaborare, iar riscul de conflicte interminabile cu părinții este acut.

Aceste educatoare însă, sunt un sprijin neprețuit pentru copiii cărora le lipsește un mediu familial constant și satisfăcător.

Educatoarea – bun profesionist

Sunt acele educatoare cu multe diplome și studii, perfecționiste în ceea ce fac și în așteptări. Ele se implică sânguincioase în educația intelectuală a copiilor, așteaptă rezultate și sunt satisfăcute de copiii care evoluează după planificarea lor.

E posibil însă să scape din vedere aspectul emoțional al relației cu copiii și cu părinții, să fie prea rigide și prea riguroase, prea puțin maleabile pentru a permite fiecărei individualități să se manifeste.

Se poate vedea cum aceste educatoare se descurcă foarte bine cu grupele pregătitoare, dar sunt epuizate când au grupe mici.

Educatoarea comodă

Este acea educatoare care se consideră prea puțin plătită pentru ceea ce face și crede că nu ar trebui să existe pretenții în ceea ce o privește. Cei care trebuie să se schimbe sunt „ceilalți”, părinți, copiii, alte educatoare – tot „alții” poartă vina și pentru nerealizările sale. Poate fi pretențioasă cu ceilalți, dar nu cu ea însăși și nimic nu pare a o tulbura din inerție.

Riscul este ca ea să penduleze între o atitudine de libertate totală a copiilor și o rigoare maximă. Inconsecvența aceasta derutează și creează un mediu instabil, impropriu dezvoltării.

Educatoarea conflictuală

Este ca un magnet pentru „furtună”, în preajma ei se iscă tensiuni și conflicte din senin: între copii, între părinți, între părinți și educatoare, între alte educatoare.

Educatoarea conflictuală este greu de suportat și de către adulți, iar pentru copii este chiar nocivă.

Copiii trebuie să învețe să-și gestioneze conflictele și nu să le interiorizeze (ceea ce se întâmplă dacă trăiesc într-un mediu conflictual).

Educatorea cu manifestări de superioritate

Aici educatoarea îi tratează pe părinți cu un vădit aer de superioritate, îi cheamă la ședințe ca să îi certe de la nivelul catedrei. Face procese de intenție, desconsideră și subvaluează rolul părinților în creșterea copiilor.

Pentru ea, părinții sunt limitați, incompetenți educațional, răuvoitori în privința grădiniței, neimplicați și cu pretenții prea mari.

Atitudinea educatoarei îi poate determina pe părinți să-i confirme așteptările sau să dezvolte ei înșiși atitudini de dominare și superioritate.

E posibil ca educatoarea să simtă că „și-a ratat cariera” și că „a decăzut” în învățământ dintr-o soartă nefericită. De asemenea, ea se poate simți într-o poziție de inferioritate din care să afișeze un comportament contrar.

Educatorea hiperemoțională

Sensibilitatea este necesară unei educatoare, dar excesul în acest sens o face să nu mai poată fi asiguratoare. Dacă ea are nevoie de protecție, atunci cine îi protejează pe copii?

Nici comunicarea nu poate fi prea degajată, deoarece se atinge foarte ușor o coardă sensibilă.

Educatorea aliat pentru părinte

Dacă educatoarea face corp comun cu părintele, copilul se simte în fața unui zid prea puternic ce se ridică în fața lui.

Or copilului nu-i trebuie să se simtă copleșit, ci îndrumat. El are nevoie de alianță educativă în jurul său și nu de o educatoare care să fie glasul părintelui în spațiul comunității de congeneri.

Manifestări ale copilului

Copilul evoluează în mediul care se creează în jurul lui, îl influențează și încearcă să-l însănătoșească atunci când e nevoie.

De cele mai multe ori, reacțiile copiilor, uneori chiar patologice, au un scop de semnalare și remediere a dificultăților din mediu și din relații.

Absența coerenței mediului educativ din jurul copilului îl face să se simtă în dificultate și să strige după ajutor așa cum poate: prin manifestări comportamentale, psihice și fizice.

Dacă adulții din jurul copilului nu conștientizează cât de important este să comunice, să colaboreze și să se respecte între ei, copilul găsește modalități de a le arăta calea. Pentru nevoia de armonie, copilul își poate sacrifica liniștea și chiar sănătatea, poate provoca un adevărat haos tocmai pentru a-i forța pe adulții să coopereze.

Aici voi aminti câteva dintre manifestările copilului în fața unui mediu care îi pune probleme pe care el nu le poate gestiona.

Spaimele

Copilul se sperie atunci când trebuie să facă față unor schimbări bruște și neașteptate în viața sa, când se confruntă cu o cantitate prea mare de necunoscut.

Evoluția naturală a oricărui copil este presărată cu numeroase astfel de perioade așa încât spaimele lui ne sunt familiare.

Copilul înfricoșat, dar asigurat de către un adult, pune întrebări, cere explicații, își povestește temerile, inventează și se joacă „de-a” ce la speriat pentru a-și putea conține afectele.

Dacă însă pentru temerile sale, copilul nu găsește susținere și înțelegere din partea unui adult, el se va apăra așa cum poate.

Cel mai adesea, el elimină din memorie elementul necunoscut și își mută spaima spre elemente obișnuite, cotidiene, care până atunci nu puneau nicio problemă. Așa se face că elemente inofensive, fapte viață și persoane obișnuite, dintr-o dată, apar ca niște monștrii fioroși.

O altă apărare este aceea de a-și muta fricile în somn, în visele care devin coșmaruri, reclamând prezența asiguratorie a mamei.

Spaimele copilului sunt ușor de detectat în fantasmemele, desenele și jocurile sale, indiferent cum ar fi configurate: ca frici nocturne (coșmaruri, treziri noaptea, dificultăți la adormire), temeri specifice (de anumite animale,

umbre, obiecte, locuri, oameni), angoase de situație (de a se pierde, de a rămâne singur, de înălțime, de plecare din casă), frici de obiecte fantasmate (de fantome, spirite).

Un copil speriat nu este deloc neobișnuit, numai că el are nevoie de susținerea cuiva care îl înțelege și îl asigură.

Abia atunci când copilul nu dispune de această susținere adultă spaimile lui devin patologice.

Începerea grădiniței poate determina astfel de reacții ale copilului (printr-un debut prea timpuriu sau prea brusc, printr-un mediu inadecvat, printr-o educatoarea incompatibilă cu el sau cu părinții). Se înțelege că, în acest caz, comunicarea copilului prin manifestările sale nu trebuie să rămână fără răspuns. Se impun măsuri de asigurare a copilului, a mediului din jurul lui și, la limită, chiar întreruperea experiențelor ce se dovedesc traumatizante.

Îmbolnăvirile repetate

Este de notorietate faptul că în primul an de colectivitate copiii se îmbolnăvesc foarte des.

Cum grădinița înseamnă pentru copil primul lui pas către lumea socială, este natural ca odată cu acesta, să fie preluate și „expresiile” societății în care trăiește copilul.

În cultura noastră (europeană) stresul psihic și disconfortul afectiv se exprimă foarte adesea prin boala fizică. De aceea și copilul învață să-și exprime disconfortul prin simptome corporale.

Îmbolnăvirile copilului vin și pe un fond de epuizare a lui din cauza ritmului alert impus de către adulți. Copilul, pentru a ține pasul, are nevoie de retrageri pe care și le asigură cum poate. În lipsa alternativei, boala oferă pauzele de recuperare necesare.

Iată un sistem de apărare care permite menținerea echilibrului psihic: corpul cedează pentru a nu se ajunge la dezechilibru nervos.

Boala este un indiciu că ritmul mersului în colectivitate este inadecvat, copilul are nevoie de scurtarea timpului zilnic petrecut la grădiniță, de o

săptămână mai scurtă (de 3–4 zile) și de vacanțe mai dese.

Mama copilului mic înțelege că atunci când el învață să meargă, mai are nevoie din când în când să fie luat în brațe. Tot astfel, și copilul care merge la grădiniță, deși se poate bucura foarte mult de noua lui achiziție în plan social, mai are nevoie de retrageri în mediul familial.

Perioadele de retragere necesare variază în funcție de vârsta copilului, de ritmul lui, de obișnuința cu mediul din grădiniță, de calitatea acestui mediu și a relațiilor de acolo.

Oricum, timpul petrecut de copil în grădiniță, nu ar trebui să depășească 25 de ore pe săptămână, iar la sfârșitul fiecărei luni este necesară o vacanță de câteva zile.

Timiditatea

Un copil în expectativă nu este un copil timid, ci unul inteligent, cu încredere în sine, care își permite să aștepte, să evalueze și abia apoi să se implice într-o situație asupra căreia are deja o imagine. Faptul că nu se pripește, că nu vrea să domine sau să impresioneze arată echilibru și nu este timiditate.

Un copil timid nu are încredere în el, se teme că poate greși, că ceilalți nu îl vor aprecia sau că vor râde de el. Copilul timid nu are suficientă stimă de sine și de aceea suportă foarte greu ieșirea în social. Este un copil cu răni narcisice, valorizat pentru ceea ce poate oferi și nu pentru ceea ce este el.

Copilul timid este un copil greșit tratat, de la care se așteaptă prea mult, care execută porunci, care împlinește dorințele altora sau care se confruntă cu pedeapsa de a fi muștrat și făcut „de râsul lumii”. Este un copil dominat de ceea ce trebuie să facă pentru alții și care nu-și permite să fie el însuși.

Timiditatea copilului este un semnal de alarmă pentru adulții din jurul lui. Părinții și educatoarea trebuie să țină seama de nevoile copilului, chiar dacă el nu găsește mijloacele de a și le impune.

Agresivitatea

În mediul de grădiniță copilul se poate simți adesea agresat, nesigur, neînțeles, incapabil de a se impune – condiții în care se poate manifesta agresiv. Manifestările agresive, arată încă o dată, de câtă blândețe, siguranță și model de gestionare are nevoie copilul pentru a se dezvolta.

| Un copil agresiv poate fi un copil agresat

Orice act de agresiune din partea unui adult, este nedrept și nefiresc și apare din cauza lipsei de maturitate afectivă. Cum nici noi, adulții, nu suntem perfecți, aceste acte agresive nu pot dispărea în totalitate din relația cu copilul. Este important însă ca aceste acte agresive să nu configureze întreaga relație cu copilul sau să nu aibă o amploare traumatizantă.

Ca în fabula lui La Fontaine „Cocoșul, motanul și șoricelul”, agresivitatea nu înseamnă doar violență fizică sau verbală (agresivitatea vizibilă și directă a cocoșului), ea se poate regăsi în manipulare, în grija excesivă, în etichetare, în lipsirea copilului de protecție atunci când are nevoie (agresivitatea mieroasă și neevidentă a motanului).

Un copil prea mult timp agresat (indiferent în ce formă) va dobândi el însuși o atitudine agresivă (identificarea cu agresorul – A. Freud) fie de victimă (incitându-i pe alții la acte agresive), fie de agresor (asumându-și manifestări agresive).

| Un copil agresiv poate fi un copil înconjurat de netoleranță

Orice copil are nevoie să fie tratat cu respect, cu considerație, iar actele sale să fie înțelese împreună cu intenția lor. De multe ori, copiii fac trăsnași din grabă, nebăgare de seamă, chef de joacă, incapacitatea de a evalua consecințele și nu din intenție agresivă.

Dacă însă, adultul, evaluează actul copilului adăugându-i o intenție care nu este reală, riscă o asumare a acesteia și o perpetuare a ei. Prin numire, adultul creează intenția postfactum (ca în cazul etichetării).

| Un copil agresiv poate fi un copil rănit

Copilul poate avea intenții agresive atunci când se simte îndreptățit să le aibă, când el însuși se consideră rănit. De multe ori, acolo unde este intenție agresivă, există și o rana narcisică ce se cere reparată. E normal ca un copil

să vrea să rănească dacă se simte frustrat, umilit, neiubit, nebăgat în seamă, neînțeleș, agresat, în pericol.

| Un copil agresiv poate fi un copil care are nevoie de atenție

La grădiniță, copilul se poate simți plonjat în mijlocul unei mulțimi care îl condamnă la un anonimat depersonalizator. Este greu să concureze cu alți copii pentru a fi mai bun ca ei, iar fără o breșă, calea spre agresivitate pare unica soluție: Cine poate fi mai năzdrăvan? Cine poate face cele mai multe prostii?... De acum să te ții... că trăsările vor curge gârlă! Și scopul copilului este atins: toată grădinița numai despre el vorbește; mama la serviciu tot la el se gândește; tata nu știe cum să-l mai disciplineze; educatoarea discută despre el și când pleacă de la grădiniță (în familie, cu prietenii și la cursuri). Este CINEVA!

| Un copil agresiv poate fi un copil speriat

Copiii, au nevoie să se simtă în siguranță, într-un mediu în care nu li se poate întâmpla nimic rău sau foarte neașteptat. De aceea, la schimbarea mediului sau a persoanelor de îngrijire, copiii devin mai agresivi sau mai autoagresivi (mai plângăcioși, își rod unghiile, se rănesc din neatenție, se îmbolnăvesc).

Ca un mediu să fie asigurator are nevoie de căldură și blândețe, dar și de reguli, fermitate și autoritate. Un copil care știe clar care-i sunt limitele între care poate acționa, se simte liber pentru că este în siguranță.

| Un copil agresiv poate fi un copil lipsit de model

Copilul are emoții și trăiri profunde și puternice pentru care are nevoie de modele de comportament pentru autogestione. El nu știe cum să se poarte când este speriat, fericit, frustrat sau furios până când nu-i vede pe cei din jurul lui cum se exprimă. De aceea, nu este adecvat să se răspundă cu agresivitate la agresivitatea copilului. Un astfel de răspuns întărește manifestarea agresivă autorizând-o (și adultul procedează la fel).

Clivajul

Un copil ajunge să se scindeze pe sine, devenind diferit în funcție de locul în care se află, atunci când cerințele educative diferă foarte mult de la un

educator la altul. Dacă în familie comportamentele dezirabile sunt diferite și chiar opuse celor din grădiniță, este naturală sciziunea copilului: unul este acasă și altul la grădiniță.

Toată sarcina realizării comunicării dintre cele două medii educative îi revine în exclusivitate copilului care, neputând funcționa ca un liant se împarte în două: copilul de acasă și copilul de la grădiniță.

Acest tip de apărare, fiind tot mai larg răspândit, este un diagnostic al defectului de relație dintre educatorii copilului. Adulții nu ar trebui doar să constate clivajul copiilor, ci și să înțeleagă mesajul acestuia și să înceapă să comunice între ei cu adevărat.

Dominarea

Sunt copii care doresc să fie mai presus de ceilalți cu orice chip, să fie „șefii”, să fie cei mai cei. Este o atitudine ușor de exploatat de către adulți care pot canaliza această energie către zone de interes educativ: pentru a ajunge olimpici, mâna dreaptă a educatoarei, pentru diferite performanțe.

Chiar dacă și copilul are beneficii de pe urma acestei canalizări, adulții ar putea fi mai toleranți cu explorările copilului și să nu încerce o direcționare prea puternică și prea timpurie.

Un copil nu are nevoie să demonstreze permanent câte ceva, el poate să aibă relaxarea de a fi ceea ce este fără a se teme că pierde iubirea și prețuirea celor din jur.

Tentația de a-i domina pe alții poate veni dintr-o carență afectivă, dintr-un deficit al mediului sau dintr-o oglindire a unei personalități prea rigide cu care se luptă copilul.

S

Din exemplul acestor manifestări (la care copilul adaugă și altele) se poate constata cât de mult investește copilul în echilibrarea mediului în care trăiește. Dacă acest mediu este prea defectuos, copilul, în loc să-și utilizeze energia pentru propria-i dezvoltare, o va canaliza pentru remedierea lui.

De aceea, pentru buna dezvoltare a copilului, educatorii din jurul lui au sarcina de a crea un mediu educativ constant, asigurator, coerent, deschis și relaxat.

Binele copilului creează o presiune asupra educatorilor pentru ca aceștia să se maturizeze afectiv (maturitate care nu vine nici cu vârsta fiziologică, nici cu achizițiile intelectuale, și nici chiar cu maturitatea socială pe care o dobândesc oamenii).

Implicarea în educația copilului aduce și un important beneficiu pentru dezvoltarea emoțională a educatorilor săi.

Bibliografie

- Alecu, G. (2009). Factori de risc în dezvoltarea copilului mic în familie. Dinamică intrafamilială și tulburări ale nivelului psihoafectiv, în Revista de Pedagogie, Nr. 9–12 / 2009, Institutul de Științe ale Educației, București.
- Balica, M., Bîrzea, C., Fartușnic C, Jigău M. ș.a. (2006), Compendiu pentru valorificarea dimensiunii de gen în educație, Institutul de Științe ale Educației, UNICEF, București.
- Bydlowski, M. (1998), Psihanaliza maternității, Editura Trei, București.
- Bowlby, J. (1984), L'attachement – PUF, Paris.
- Cuciureanu, M. coord. (2010), Educația timpurie. Integrarea copiilor în grădiniță, Editura Pim, București.
- Dolto, F. (1993), Psihanaliza și copilul, Editura Humanitas, București.
- Farca, S. (2009), Ce trăiește copilul și ce simte mama lui, Editura Trei, București.
- Farca, S. (2010), Cum primim copilul ca părinți, bunici, medici și educatori, Editura Trei, București.
- Farca, S. coord. (2010), Începem grădinița! Ghid pentru părinți și educatoare, Editura Pim, București.
- Farca, S. coord. (2010), Acasă la grădiniță! Ghid pentru părinți și educatoare, sit www.ise.ro.
- Freud, A., (2002), Normal și patologic la copil, Editura Fundației Generația, București.

- Horga, I. (2008), "Dimensiuni curriculare ale educației religioase" – teză de doctorat, Universitatea din București.
- Iucu, R. (2008), Instruirea școlară, Editura Polirom, Iași.
- Lebovici, S. et Soule, M. (1970), La connaissance de l'enfant par la psychanalyse, P.U.F., Paris.
- Spitz, R.A. (1968), De la naissance a la parole, la premiere annee de la vie de l'enfant, P.U.F., Paris.
- Stan, E. (2007), Educația în postmodernitate, Institutul European, Iași.
- Velea, S. ș.a. (2007), Educația viitorilor părinți. Ghidul profesorului, ARED, UNICEF, Editura MarLink, București.
- Winnicott, D.W. (1971), Jeu et realite, Edition Gallimard, Paris.